

**İSLAMİ BANKALARIN FİNANSAL
PERFORMANSLARININ ORTADOĞU
ÜLKELERİ VE TÜRKİYE
BAZINDA KARŞILAŞTIRMASI**

Farivar NADEMİ

**Doktora Tezi
İşletme Anabilim Dalı
Prof. Dr. Bener GÜNGÖR
2017
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

Farivar NADEMİ

**İSLAMİ BANKALARIN FİNANSAL PERFORMANSLARININ
ORTADOĞU ÜLKELERİ VE TÜRKİYE BAZINDA
KARŞILAŞTIRMASI**

DOKTORA TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Bener GÜNGÖR**

ERZURUM - 2017

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Bener Güngör danışmanlığında, Farivar NADEMİ tarafından hazırlanan bu çalışma 4/3/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından İşletme Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Bener GÜNGÖR

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Fatih AYDEMİR

İmza:

Jüri Üyesi : Doç Dr. Abdulkadir KAYA

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Şakir DIZMAN

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

/ /20

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK

Enstitü Müdürü

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

17.03.2017

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “İSLAMİ BANKALARIN FİNANSAL PERFORMANSLARININ ORTADOĞU ÜLKELERİ VE TÜRKİYE BAZINDA KARŞILAŞTIRMASI” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Farivar NADEMİ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	IX
TABLolar DİZİNİ	X
ŞEKİLLER DİZİNİ	XII
ÖNSÖZ.....	XIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞIN KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. KATILIM BANKACILIĞININ KAVRAMI	4
1.2. FAİZ KAVRAMI	5
1.2.1. Faizin Yasaklanma Sebepleri	5
1.2.2. Faizin Değişik Alanlarda Zararları	6
1.2.3. İslami Bankacılığın Temel İlkeleri	7
1.3. KATILIM BANKACILIĞININ TERCİH NEDENLERİ.....	8
1.4. KATILIM BANKALARI İLE TİCARİ BANKALAR ARASINDAKİ FARKLAR	9
1.4.1. Katılım bankaları	10
1.4.2. Geleneksel bankalar	10
1.5. KATILIM BANKALARININ FON TOPLAMA ESASLARI.....	12
1.5.1. Hesap Türleri	12
1.5.1.1. Özel Cari Hesaplar	12
1.5.1.2. Katılım Hesapları	13
1.5.2. Katılım Bankacılığında Fon Kullandırma	14
1.5.2.1. Mudaraba (Emek - Sermaye Ortaklığı)	14
1.5.2.2. Muşaraka (Kar - Zarar Ortaklığı)	16
1.5.2.3. Murabaha (Kurumsal Finansman Desteği)	18
1.5.2.4. Kiralama (İcare, Leasing)	19
1.7.5. Selem ve İstisna	20
1.5.2.5. Sukuk	21

1.6. İSLAMİ BANKACILIĞIN YÖNETSEL ESASLARI:	23
1.7. ORTADOĞU ÜLKELERİNDE FAİZSİZ BANKACILIĞIN ORTAYA ÇIKIŞI.....	24
1.7.1. Suudi Arabistan	28
1.7.1.1. National Commercial Bank (NCB)	28
1.7.1.2. Riyad Bank (RIBL).....	29
1.7.1.3. Al-Rajhı Bank (RJHJ).....	29
1.7.1.4. Saudi Arabian Investment Bank	29
1.7.1.5. Saudi Hollandi Bank.....	30
1.7.1.6. Banque Saudi Fransi (BSFR).....	30
1.7.1.7. Arab National Bank	30
1.7.1.8. Samba Financial Group (SAMBA)	31
1.7.1.9. Bank Al-Bilad (ALBI).....	31
1.7.1.10. Saudi Arabian British Bank (SABB).....	31
1.7.1.11. Al-Jazıra Bank (BJAZ)	32
1.7.2. Bahreyn	32
1.7.2.1. Al-Salam Bank (B.S.C)	34
1.7.2.2. Al Baraka Bank.....	35
1.7.2.3. İthmaar Bank	36
1.7.2.4. KHaleej Bank (KHCB).....	36
1.7.2.5. Kuwait Finance House.....	37
1.7.3. Kuveyt	37
1.7.3.1. Kuwait Finance House:.....	38
1.7.3.2. Kuwait International Bank:.....	38
1.7.3.3. Warba bank.....	39
1.7.4. Birleşik Arap Emirlikleri.....	40
1.7.4.1. Ajman Bank	40
1.7.4.2. Abu Dabi Islamic Bank (ADIB)	40
1.7.4.3. Dubai Islamic Bank	41
1.7.4.4. Al Hilal Bank.....	41
1.7.4.5. Noor Bank.....	41
1.7.5. Katar	42

1.7.5.1. Doha bank.....	42
1.7.5.2. Masraf Al Rayan.....	43
1.7.5.3. Qatar İslamic Bank	43
1.7.5.4. İnternational İslamic	44
1.7.5.5. Ahli Bank.....	44
1.8. TÜRKİYE’DE FAİZSİZ BANKACILIĞIN GELİŞİMİ	44
1.8.1. Türkiye Katılım Bankacılığının Yapısal Gelişimi.....	45
1.8.2. Türkiyede Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları	45
1.8.1.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.....	45
1.8.1.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.....	46
1.8.1.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.....	46
1.8.1.4. Asya Katılım Bankası A.Ş.....	47
1.9. KÜRESEL FAİZSİZ BANKACILIK BÜYÜME TAHMİNLERİ	47

İKİNCİ BÖLÜM

PERFORMANS, FİNANSAL PERFORMANS ÖLÇÜMÜ, PERFORMANS YÖNETİMİNİN ÖNEMİ

2.1. PERFORMANS	49
2.1.1. İşletmelerde Performans Kavramı.....	49
2.1.2. Performansın Boyutları	50
2.1.2.1. Etkenlik	51
2.1.2.2. Verim ve Giderlerlerden Yararlanma	52
2.1.2.3. Verimlilik.....	52
2.1.2.4. Karlılık.....	53
2.1.2.5. Karlılık ve Bütçeye Uygunluk	54
2.1.2.6. Yenilik	54
2.1.2.7. Kalite.....	55
2.2. FİNANSAL PERFORMANS ÖLÇME YÖNTEMLERİ	55
2.3. FİNANSAL ANALİZ.....	57
2.3.1. Likidite Oranları	59
2.3.2. Faaliyet Oranları.....	60
2.3.3. Mali Yapı Oranları	62

2.3.4. Karlılık Oranları	63
2.3.5. Ticari Oranlar	64
2.4. FİNANSAL PERFORMANSA ETKİLİ MAKROEKONOMİK	
ETKENLER	65
2.4.1. Gayri Safi Yurtiçi Hasılat.....	65
2.4.2. Enflasyon	65
2.4.3. Döviz Kuru	66
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	67
İSLAMİ BANKALARIN FİNANSAL PERFORMANSLARININ	
KARŞILAŞTIRILMA ANALİZLERİ	67
3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	67
3.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	67
3.3. KAPSAM VE YÖNTEM.....	69
3.4. BANKALARIN FİNANSAL PERFORMANS İLE İLGİLİ YAPILAN	
ULUSAL ve ULUSLARARASI ÇALIŞMALARI	69
3.4.1. Literatürdeki Çalışmaları.....	69
3.5. DEĞİŞKENLER	80
3.5.1. Bağımlı Değişkenler.....	80
3.5.2. Bağımsız Değişkenler.....	81
3.5.2.1. Maliyet Geliri.....	82
3.5.2.2. Borç Varlık Oranı	82
3.5.2.3. Cari Oran	82
3.5.2.4. Enflasyon	83
3.5.2.5. Gayri Safi Yurtiçi Hasılat (GSYİH)	83
3.5.2.6. Döviz Kuru	84
3.5.2.7. Banka Boyutu	85
3.6. MODEL.....	85
3.7. METODOLOJİ.....	86
3.8. SUUDİ ARABİSTAN.....	89
3.8.1. ROA Hipotez Testi.....	91
3.8.2. Modelin Sabit Etkiler veya Tesadüfi Etkiler	91
3.8.3. Regresyon Analizi	91

3.8.4. ROE Hipotez Testi	93
3.8.5. F Testi.....	93
3.8.6. Regresyon Analizi	93
3.9. BAHREYN.....	95
3.9.1. ROA Hipotez Testi.....	97
3.9.2. F Testi.....	97
3.9.3. Regresyon Analiz	97
3.9.4. ROE Hipotez Testi	99
3.9.5. F Testi.....	99
3.9.6. Regresyon Analizi	99
3.10. KUVEYT.....	101
3.10.1. ROA Hipotez Testi.....	103
3.10.2. F Testi.....	103
3.10.3. Regresyon Analizi	103
3.10.4. ROE Hipotez Testi	105
3.10.5. F Testi.....	105
3.10.6. Regresyon Analizi	105
3.11. BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	107
3.11.1. ROA Hipotez Testi.....	109
3.11.2. F Testi.....	109
3.11.3. Regresyon Analizi	109
3.11.4. ROE Hipotez Testi	111
3.11.5. F Testi.....	111
3.11.6. Regresyon Analizi	111
3.12. QATAR	113
3.12.1. ROA Hipotez Testi.....	115
3.12.2. F Testi.....	115
3.12.3. Regresyon Analizi	115
3.12.4. ROE Hipotez Testi	117
3.12.5. F Testi.....	117
3.12.6. Regresyon Analizi	117
3.13. TÜRKİYE	119

3.13.1. ROA Analizi.....	121
3.13.2. F Testi.....	121
3.13.3. Regresyon Analizi	121
3.13.4. ROE Hipotez Testi	123
3.13.5. F Testi.....	123
3.13.6. Regresyon Analizi	123
SONUÇ.....	126
KAYNAKÇA	129
ÖZGEÇMİŞ.....	143

ÖZET

DOKTORA TEZİ

**İSLAMİ BANKALARIN FİNANSAL PERFORMANSLARININ ORTADOĞU
ÜLKELERİ VE TÜRKİYE BAZINDA KARŞILAŞTIRMASI**

Farivar NADEMİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bener GÜNGÖR

2017, 143 Sayfa

Jüri: Prof. Dr. Bener GÜNGÖR

Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ

Doç. Dr. Abdulkadir KAYA

Yrd. Doç. Şakir DIZMAN

Yrd. Doç. Dr. Fatih AYDEMİR

Bu tezin amacı; ortadoğu ülkeleri arasında hızla büyüyen ve islami bankacılık sektörünün küreselleşmesinde önemli rol oynayan altı ülkenin -Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Kuveyt, Türkiye ve Bahreyn- finansal performanslarını ölçüp karşılaştırmaktır.

2010 Yılı'nın ilk çeyreği ile 2014 yılının son çeyreği arasındaki yıllık finansal verileri kullanarak 36 katılım bankasının karlılık belirleyicileri panel veri analizi ile analiz edilmiştir. Çalışmada Katılım bankalarının karlılığına etki eden farklı içsel ve dışsal değişkenler seçilmiştir. İki farklı karlılık ölçütü, yani aktif karlılığı (ROA) ve özkaynak karlılığı (ROE) bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Sonuçlara göre maliyet gelir oranı, değişkeninin bağımlı değişken olan ROA ve ROE değişkenini negatif ve anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Özkaynaklar/Toplam Aktifler ve Toplam Aktifler değişkeninin bağımlı değişken olan ROA ve ROE değişkenini olumlu ve anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Tahmin sonuçlarına göre dışsal değişkenlerin bağımlı değişken olan aktif karlılığı ve özkaynak karlılığına istatistiksel açıdan anlamlı bir etki bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslami bankalar, Financial Performance, Finansal Oranları, Panel Veri Analizi

ABSTRACT

Ph. D. DISSERTATION

**COMPARISON OF FINANCIAL PERFORMANCE OF ISLAMIC BANKS
BASED ON MIDDLE EAST COUNTRIES AND TURKEY**

Farivar NADEMI

Advisor: Prof. Dr. Bener GÜNGÖR

2015, 143 Page

Jüri: Prof. Dr. Bener GÜNGÖR

Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ

Assoc. Prof. Dr. Adulkadır KAYA

Assist. Prof. Dr. Şakir DIZMAN

Assist. Prof. Dr. Fatih AYDEMİR

The purpose of this thesis is measure and compare the financial performance of six countries - Saudi Arabia, United Arab Emirates, Qatar, Turkey and Bahrain - that have grown rapidly among the countries of the Middle East and played an important role in the globalization of the islamic banking sector.

Using the annual financial data between the first quarter of 2010 and the last quarter of 2014, the profitability determinants of 36 participation banks were analyzed by panel data analysis. Different internal and external variables that influence the profitability of participation banks in the study were selected. According to results, the cost income ratio variable negatively and significantly affects on dependent variables ROA and ROE. It has been found that the Equity/ Total Assets and Total Assets variables affect on dependent variables, ROA and ROE, positively and significantly. According to the estimation results, there is no statistically significant effect of external variables on dependent profitability and return on equity.

Keywords: İslamic Banks, Financial Performance, Financial Ratios, Panel Data Analysis

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

A.Ş.	: Anonim Şirket
AAOF	:Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
GCIBF	: İslami Bankalar ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
IDB	: İslam Kalkınma Bankası
IIFM	: International Islamic Financial Market
IMF	: International Money Fund (Uluslararası Para Fonu)
İKB	: İslam Kalkınma Bankası
MENA	: Middle East and North Africa (Ortadoğu ve Kuzey Afrika)
OECD	:Organisation for Economic Cooperation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
ÖFK	: Özel Finans Kurumu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TKBB	: Türkiye Katılım Bankalar Birliği
TL	: Türk Lirası
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
vd.	: ve diğerleri
VÖK	: Vergi öncesi karlılık
VZA	: Veri Zarflama Analizi

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. İslami Bankacılık ve Konvansiyonel Bankacılık Arasındaki Temel Farklılıklar	11
Tablo 1.2. 2015 Yılında Toplam Şeriat Uyumlu Varlıklara Göre Sıralanmış 20 Büyük Ülker	27
Tablo 3.1. Bankaların Finansal Performans Analizi ile İlgili Literatür Tablosu.....	70
Tablo 3.2. Çalışmada Kullanılan Değişkenler.....	87
Tablo 3.3. Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikler	89
Tablo 3.4. Ülkelerin Panel Veri Birim Kök Testi Sonuçları	90
Tablo 3.5. ADF Panel Eşbütünleşme Test Sonuçları	90
Tablo 3.6. Hausman Test Sonuçları	91
Tablo 3.7. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları.....	92
Tablo 3.8. F Test Sonucu.....	93
Tablo 3.9. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları.....	94
Tablo 3.10. Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikler	95
Tablo 3.11. Ülkelerin Panel Veri Birim Kök Testi Sonuçları	96
Tablo 3.12. ADF Panel Eşbütünleşme Test Sonuçları	96
Tablo 3.13. F Test Sonuç.....	97
Tablo 3.14. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları.....	98
Tablo 3.15. F test sonucu.....	99
Tablo 3.16. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları.....	100
Tablo 3.17. Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikler	101
Tablo 3.18. Ülkelerin Panel Veri Birim Kök Testi Sonuçları	102
Tablo 3.19. ADF Panel Eşbütünleşme Test Sonuçları	102
Tablo 3.20. F test Sonucu.....	103
Tablo 3.21. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları.....	104
Tablo 3.22. F test sonucu.....	105
Tablo 3.23. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları.....	106
Tablo 3.24. Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikler	107
Tablo 3.25. Ülkelerin Panel Veri Birim Kök Testi Sonuçları	108
Tablo 3.26. ADF Panel Veri Eşbütünleşme Test Sonuçları	108

Tablo 3.27. F test sonucu.....	109
Tablo 3.28. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları.....	110
Tablo 3.29. F testinin sonuçları	111
Tablo 3.30. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları.....	112
Tablo 3.31. Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikler	113
Tablo 3.32. Ülkelerin Panel Veri Birim Kök Testi Sonuçları	114
Tablo 3.33. ADF Panel Veri Eşbütünleşme Testi	114
Tablo 3.34. F test Sonucu.....	115
Tablo 3.35. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları.....	116
Tablo 3.36. F test sonucu.....	117
Tablo 3.37. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları.....	118
Tablo 3.38. Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikler	119
Tablo 3.39. Ülkelerin Panel Veri Birim Kök Testi Sonuçları	120
Tablo 3.40. ADF Panel Veri Eşbütünleşme Test Sonuçları	120
Tablo 3.41. F test Sonucu.....	121
Tablo 3.42. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları.....	122
Tablo 3.43. F test sonucu.....	123
Tablo 3.44. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları.....	124

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Geleneksel Bankacılığın Finansal Aracılığı	9
Şekil 1.2. Mudaraba Finansmanında Katılım Bankası-Yatırımcı İlişkisi	15
Şekil 1.3. Mudaraba Finansmanında Katılım Bankası-Girişimci İlişkisi	16
Şekil 1.4. Müşareke (Kar ve Zarar Ortaklığı)	18
Şekil 1.5. Murabaha	19
Şekil 1.6. Leasing (icara) Yapısal Diyagramı	20
Şekil 1.7. Sukuk Yapısı.....	22
Şekil 1.8. İslami Bankalar ve Kurumların Kurulması: Kısa Bir Tarihsel Perspektif.....	26
Şekil 1.9. Katılım Bankaları Aktiflere Göre Pazar Payı 2014	47
Şekil 3.1. Karşılaştırmalı Performans Analizinin Kavramsal Çerçevesi	86
Şekil 3.2. Bankanın Karlılığı Belirleyicileri	86

ÖNSÖZ

Doktora tezi olarak sunduğum çalışma, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe ve Finansman Bilim Dalında gerçekleştirilmiştir. Akademik hayatımızın alt yapısını sağlayan hocalarımızın çalışmamıza katkıları karşılanamaz boyutlardadır. Bu nedenle öncelikle kendilerine minnettar olduğumu belirtmek isterim.

Eğitimimin başlangıcından itibaren kendisinden çok şey öğrendiğim, değerli bilgi ve görüşlerini sunmaktan sakınmayan kıymetli hocam, aynı zamanda tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Bener GÜNGÖR'e; gerek ders döneminde gerek çalışmamın ortaya çıkma sürecinde her zaman bana yardımcı olan ve değerli vakitlerini bana ayıran kıymetli hocam Sayın Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ'e ve tez savunma jürimde yer alan saygıdeğer hocalarım Yrd. Doç. Dr. Fatih AYDEMİR, Yrd. Doç. Dr. Şakir DIZMAN, Doç. Dr. Abdulkadir KAYA gönülden teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, emek ve özveri isteyen bu zorlu dönemde ve tüm eğitimim süresince maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen fedakar anneme, kısa bir süre önce kaybettiğim ama varlığını ve desteğini her zaman yanımda hissettiğim biricik babama, şahsımdan ilgisini ve sevgisini esirgemeyen tüm dostlarıma çok teşekkür ediyorum.

Erzurum – 2017

Farivar NADEMI

GİRİŞ

Bankalar tüm ülkelerin ekonomisinde önemli bir rol oynamaktadır. Herhangi bir ekonominin büyümesi mali sektörün istikrarına bağlıdır. Genel olarak bankalar mevduat ve kredi arasında aracılık yapmaktadır. Şu anda bankalar dünya çapında müşterilerine yüzlerce hizmet sağlamaktadır. Hizmetlerin günlük yaşam için hayati önem taşıdığını belirtmek gerekir. Bankaların mali performans konuları sadece bankacılar için değil, aynı zamanda insanlar ve hükümet yetkilileri içinde önemlidir. 2008 yılında, ülkelerin çoğunda ekonomi büyük bir durgunluk yaşadı. Ekonomistlere göre en önemli nedeni bankaların kötü performansı oldu. Sonuç olarak, milyonlarca insanlar işlerini ve evlerini kaybetti. Hiç şüphesiz ki bankalar iyi performansla yaşam standartlarımızı daha yüksek seviyelere taşıyabilirler.

İslami bankalar, son 20 yılda aktif oyuncular olarak Dünya Finans ve Bankacılık sahnesindeki yerlerini almışlardır. Ancak, islami bankacılığın yeni bir alan olmasına karşın temel prensiplerinin çoğu yüz yıllardır dünya çapında kabul görmektedir. İslamın temel prensibi, bankacılık işlemlerinde faizin veya bu bankaları yönetenlerin tabiriyle “riba”nın kullanılmamasıdır.

İlk islami banka 1975 yılında kurulmuştur. Müslüman ülkelerin finansal kaynaklarının en önemlisi hiç kuşkusuz petrolden sağladıkları gelirdir. 1974'de OPEC'in petrol fiyatlarını arttırması sonrası, sanayileşmiş ülkelere ait petrol şirketlerinin kontrolü altındaki petrol fiyatları daha rasyonel bir yapıya kavuşmuştur. Bunun sonucunda, petrol üreten birçok islam ülkesi, islamın felsefesi ve ahlaki yapısı çerçevesinde kendi kaynaklarını yönlendirmeye başlamışlardır. İslami bankacılık da bu gelişmelerin bir ürünüdür.

İslami bankaların amaçları islam dininin sosyo-ekonomik hedeflerini gerçekleştirmek ve tam istihdam, yüksek ekonomik büyüme oranı, servet ve gelirin adil dağılımı, sosyo ekonomik adaleti, yatırımları ve tasarrufları düzgün harekete geçirilmesi, tüm taraflar için adil bir getiri sağlanması ve süre sonunda para değerinin istikrarına ulaşmasıdır.

İslami bankacılığın büyümesine engel olan bir önemli faktör, finansal performans ölçütlerinin, islami finans kurumlar ve özel uygulamalara adapte olmamasıdır ve bu, islami bankaların küresel piyasalarda yavaş ortaya çıkmasına sebep

olmuştur çünkü onlar adil ve açık bir şekilde mali konumunu temsil edemiyorlar. Bu nedenle geçerli performans ölçüm araçlarını araştırmak, tanımlamak ve geleneksel bankaların performansını ölçmek için güçlü bir araç bulmak ve sonra böyle bir aracı İslami bankalar için kullanılacak hale getirmek önem kazanmaktadır.

İslami bankaların performanslarını ölçmek için; mevduat sahipleri, yöneticiler ve düzenleyicilerin yatırımlarının güvenliği ve sağlamlığı ile ilgili sorunları algılamak, endişelerini analiz ederek çözüme kavuşturmak gereklidir. Yöneticilerin mali durumunu belirlemek onların kurumu ile karşılaştırılması veya endüstri kriterleri ile yarışması, yanı sıra önceden alınan etkili kararların bankayı nasıl etkilediğinin değerlendirilmesi için son derece önemlidir.

Bu çalışma, bankalar için en önemli konuların başında gelen finansal performansı, İslami bankalar bazında karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Bankaların mali performansını değerlendirmek üzerine çok sayıda çalışma vardır ancak bu çalışmaların büyük çoğunluğu sadece konvansiyonel bankalar üzerine veya konvansiyonel ve katılım bankaları üzerine karşılaştırmalı olarak yapılmıştır. Bu çalışma, mali performansı karşılaştırmak amacı ile Türkiye’de bulunan Katılım Bankaları ile Suudi Arabistan, Katar, Kuveyt, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri ülkeleri arasında sadece İslami bankaları karşılaştırmak suretiyle ele almasından dolayı önem arz etmektedir.

Yapılan analizde, 2010 yılı ilk çeyreği ile 2014 yılı son çeyreği arasında 36 İslami bankaya ait yıllık veriler panel veri analizi ile analiz edilmiştir. Banka finansal tablolarından elde edilen içsel değişkenler ve bankaların kontrolü dışındaki dışsal değişkenlerin, İslami bankaların finansal performansına etkisi incelenmiştir. Finansal performansı ölçmek için oran analiz yöntemi kullanılmıştır. Oran analizi hesaplama ve yorumlama yöntemi olarak bankaların finansal performansını değerlendirmek için niceleyici bir yöntemdir. Finansal analizde kullanılan oranlar karlılık, likidite, sermaye yeterliliği ve verimlilik oranlarıdır. Karlılık göstergesi olarak; bankaların aktif karlılığı, özkaynak karlılığı, analizin bağımlı değişkenleri olarak belirlenmiştir. Analizin bağımsız değişkenleri ise; toplam aktifler, maliyet gelir oranı, borç varlık oranı, cari oran, özkaynak varlıklar oranları gibi içsel değişkenlerden ve GSMH, döviz kuru ve enflasyon gibi dışsal değişkenlerden oluşmaktadır. Çalışmanın sonunda bankanın

boyutu toplam aktifler ile varlık yönetimi özkaynak varlık oranı, borç varlık oranı, cari oran ve operasyonel verimliliği maliyet geliri oranı değişkeni ile değerlendirilip ve bu değişkenlerin aktif karlılığı ile özkaynak karlılığını nasıl etkilediklerini açıklıyor.

Bu temelde çalışma 3 ana bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, katılım bankacılığının kavramı, tarihsel gelişimi, tercih nedenleri ve ticari bankaları ile aralarındaki farklar, katılım bankalarının fon toplama yöntemleri ve bu bankaların yönetsel esasları dönemler halinde incelenmiştir. Ardından, araştırmaya dahil olan ortadoğu ülkelerinin islami bankaları kısaca tanıtmak suretiyle ele alınmıştır. İkinci bölümde performansın kavramı, boyutu incelenmiştir. Son olarak finansal performans ölçme yöntemleri, likidite oranları, faaliyet oranları, karlılık oranları, mali yapı veya kaldıraç oranları açıklanmıştır.

Üçüncü ve son bölüm, araştırmanın analiz bölümü olarak amacı, kapsamı ve yöntemi açıklanmış. Ardından bu konu üzerine yapılmış olan ulusal ve uluslararası literatür çalışmalarına yer verilmiştir. Son olarak bankaların aktif karlılığı, özkaynak karlılığı, karlılıklarına etki eden içsel ve dışsal faktörler incelenmiş ve karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışmada kullanılan ekonometrik yöntemler açıklanmış, yapılan analizlerin sonuçları değerlendirilerek, elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞIN KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. KATILIM BANKACILIĞININ KAVRAMI

Katılım bankacılığı, islam dininin faizin kesin olarak yasaklaması prensiplerine göre faizsiz finansal kuruluşlardır, kara ve zarara katılma esasına göre fon toplayıp ticaret ortaklığı ve finansal kiralama yöntemleriyle fon kullandıran bir bankacılık modelidir.

Katılım bankaları bankacılık hizmetlerini yapmanın yanı sıra, tasarruf sahiplerinden cari hesap ve kar-zarar ortaklığı hesaplarından topladıkları fonları faizsiz finansman prensiplerine göre reel sektöre aktardıktan sonra elde ettikleri karı veya zararı tasarruf sahipleriyle paylaşırlar. Faizsizlik prensibi, fon toplarken tasarruf sahiplerine sabit bir getiri vermemek ve fon kullandırırken malı peşin alıp vadeli satmak, malı kiralamak ya da iş bazında ortaklık oluşturmak kurallarına dayanmaktadır (Bilge, 2015:3).

Faizsiz sistemde cari hesaplar veya katılma hesapları ile topladıkları fonları finansman desteği, kar zarar ortaklığı, leasing ve mal karşılığı vesaikin alım/satımı gibi fon kullandırma yöntemleriyle reel sektöre geri dönüşünü sağlarlar. Bu metotlarla elde edilmiş oldukları karın %80'i hesap sahiplerine katılma oranlarına göre dağıtılır, %20'si kurum payı olarak ayrılır.

1970 yılından beri petrol fiyatlarında meydana gelen artışlar, petrol üreticisi ülkelerde önemli döviz rezervlerinin birikmesine neden olmuştur. Bu ülkelerin dış ticaret fazlaları petro-dolar olarak nitelendirilen tasarruf şeklinde batı ülkelerine akmış diğer taraftan petrol zengini olmamakla beraber doğal kaynakları ve insan gücü olan fakat yeterli sermayeye sahip olmadıkları için bu kaynakları değerlendiremeye geri kalmış veya gelişmekte olan islam ülkeleri de bulunmaktadır. Sermaye fazlası olan islam ülkeleri ile sermaye açığı olan ülkeler arasında yapılan işbirliği taraflar islami bankalarının kuruluşuna ekonomi etken olmuştur (Çobankaya, 2014: 11).

Katılım bankacılığının ortaya çıkmasına sebep olan nedenler dini, ekonomik, sosyal, politik gibi nedenler olabilir. İslam dini açısından bazı şeylerin yasaklanması ve

haram kabul edilmesinin sebebi topluma, ekonomiye ve ahlaka çeşitli zarar verebilmesidir. Faizin gelir dağılımını bozması, kalkınmayı frenlemesi, yatırım teşebbüslerinde maliyet ve risk artışına sebep olması, karı düşük ancak sosyal verimliliği yüksek olan projelerin gerçekleşmesini önlemesi gibi çeşitli zararlara sebep olmasından dolayı dinen yasak olması söz konusudur. Sosyal açıdan, her toplum bireylerden oluşur ve bu bireylerin farklı imkanlara sahip olması toplumda farklı sınıflar yaratır, bu sınıfların ilişkilerinin devam edebilmesi için sınıflar arasında ekonomik farklılıkların en aza indirilmesi gerekir. Faizsiz bankacılık sistemi ile faize maruz kalmadan kazanç sağlamak isteyen tasarruf sahipleri arasında bir köprü kurulur ve birikimlerden elde edilen kazanç üretim, ticaret ve sanayide değerlendirilir ve istihdama katkı sağlar. Böylece toplumdaki sınıfların ve bireylerin arasındaki eşitsizlikleri önlemeye çalışır (Kaya, 2013: 9-11).

1.2. FAİZ KAVRAMI

Faiz, en basit anlamda vade sonunda iade edilmek üzere başkasına kredi olarak verilen tutara (anapara) ilave olarak borçlu tarafından alacaklıya ödenen bedeldir. Ekonomik anlamda faiz, parayı belirli bir zaman için kullanımın bedeli, diğer ifadeyle paranın kirası anlamına gelir. Ancak, tüm kutsal dinler tarafından kötü görülmesi ve yasaklanması nedeniyle tarihsel süreç içinde, en çok tartışılan iktisadi olgulardan biridir. Faizin ne olduğu, ne karşılığı alındığı konusunun geçmişten bugüne kadar genel kabul görmüş standart bir tanımı olmamıştır. Adam Smith ve Ricardo gibi ünlü iktisatçılar tasarrufun karşılığı, keynesyen ise, likiditeden vazgeçmenin bedeli kabul etmiştir (Canbaz, 2014: 25).

Türkçe'deki karşılığı faiz olan riba, Arapça bir kelime olarak artma, fazlalık, ziyade manalarına gelir. Kur'an-ı Kerim'de, hadislerde ve islam hukukuna ait kaynaklarda ise faiz anlamını karşılayan "riba" kavramıdır. Riba sözcüğü arapça olup, ziyade, fazlalık anlamlarına gelir. Ancak ribayı açıklamaya yetmez çünkü her artış, örneğin ticaret ve üretimde meydana gelen artışlar yasaklanmamıştır.

1.2.1. Faizin Yasaklanma Sebepleri

- Faiz, karşılığı olmayan bir mal iktisabıdır.

- Faiz insanlardaki fazilet duygularını köreltir, ictimai yardımlaşmayı felçe uğratar.
- Faiz insanları ticaret, zanaat ve ziraat gibi iktisadî hayatın esas olan faaliyetlerden alıkoyar.
- Genellikle borç verenler zengin, alanlar fakirdir. Faiz fakirlerin zararına işler.
- Faizin meşrûiyeti her zaman tartışıldığından, faizle geçinenlere iyi gözle bakılmaz.
- Faiz, borçluların ferdî hürriyetlerini yok eder, en azından sınırlar ve daraltır.
- Faiz bu yolla para kazananların mallarına ve canlarına zarar verir (Özsoy, 1994: 30)

1.2.2. Faizin Değişik Alanlarda Zararları

Faizin ahlaki zararları; insanda cimrilik, bencilik, dar kalplilik, duyarsızlık gibi bir takım kötü sıfatların yerleşmesine vesile olur.

Faizin toplumsal zararları; toplumda insanlar arasında birlik ve beraberlik, cömertlik ve hoşgörü yaygınlaşırsa zengin ve fakir arasındaki sevgi ve saygı da güçlenir. Buna karşılık, faiz yoluyla fakirlerin elindeki az bir sermayenin varlık/zengin kesime aktarılması, birini diğerine karşı duyarsızlığa itmekte, fakir çatışmasına sebebiyet verebilmektedir.

Faizin ekonomik zararları; kurumlar ve kişiler ihtiyaçlarını faizli borçlanma yoluna başvurulması ile kişi ve kurumların borçlarını büyütürken ellerinde bulunan az bir sermayeyi de alıp götürmekte, hatta son dönemlerde sık yaşandığı gibi iflaslara yol açmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de, faiz ile ticaret arasındaki ilişkiye değinilerek ticaretin helal, faizin haram olduğunun bildirilmesi dikkat çekicidir. Ticaret üretken bir faaliyet olup, emek de sermaye de bundan bir pay alır, diğer yandan paranın akışı hızlanır, katma değer sağlar ve istihdama katkı sağlar. Faiz ise, üretken değil tek taraflı çıkar sağlayan bir işlev görür. Aslında sabit bir oran ve miktar olan faiz, sermayenin verimliliğine sınır koymakta, onu çoğu zaman kısa vadeli yatırımlara yönlendirmekte, emeğin üretimden yeterli pay almasına engel olmaktadır. Buna karşılık İslam, sermayenin üretim ve kardan sabit bir pay alarak bütün risk sorumluluğun emeğe yükletilmesine karşı çıkmaktadır. Yanı sıra, birlikte risk alarak sermayenin emek ile

ortaklığını ve ticaret teşvik ederek, sonucun dengeli bir oran üzerinden paylaşımını ve sermayenin iktisadi faaliyete yönelmesini teşvik etmektedir (Sağlam, 2009: 312).

İslam dininde borç karşılığında önceden alınan belirlenmiş fazlalığa Riba (faiz) denilmektedir. Anapara üzerindeki artışı ifade eder. İslamiyet öncesi Arap toplumunda sıkça görülen ve Kur'an'ın indirilmesiyle yasaklanan Riba; belirlenen zaman dahilinde borçlunun biriken faizi ile anaparayı ödeyemeyecek duruma düşürmekte ve borcun katlanarak artması şeklinde uygulanmaktaydı. Böylelikle borcunu ödemeye gücü yetmeyenleri köleleştirmeye neden olduğu için ciddi bir sosyal sürtüşme sebebidir. İslamiyet'in doğuşundan bu yana gelen birçok Kur'an tefsircilerinin teyit ettiği görüş de Riba'nın yasaklanmasındaki amacın, toplumun sosyal zararlardan ve finansal ayrımcılıktan kurtulmasını sağlamak olduğu yönündedir (Karahan, 2015: 21).

Dinimizce yasaklanan faiz'in (Kur'an; Bakara 275-278, Al-i İmran 130, Rum 39, Nisa 160-161.) temeline inmek gerekirse emeksiz, risksiz kazanılan kazançtan elde edilen para yerine emek vererek ve insanın üretim gücünü ortaya koyarak kazanç elde etmesi, taraflardan biri kazanırken diğerrinin kaybetmesinin İslam dininin temeli olan kardeşlik ahlakına tamamen aykırı olması, toplumun bencilleşmesinin doğuracağı olumsuzlukları engellemek, sosyal dayanışma ve kardeşlik bağlarının güçlenmesi için faizin neden kesin çizgilerle yasaklandığını anlatmaktadır. Herhangi bir faiz uygulamasına bile müsaade etmek İslam'ın toplum değerleri açısından pek çok prensibini çiğnemek anlamına gelmektedir (Karahan, 2015: 21).

1.2.3. İslami Bankacılığın Temel İlkeleri

- Faizin her türlüşü kesin bir şekilde yasaktır.
- Para ticari bir mal değildir; fakat değişim aracı, saklama değeri ve ölçü birimidir. Para satın almak gücünü temsil eder. İslami finans, ticaret ve ortaklık yoluyla yapılan servet artışını destekler.
- Risk paylaşımı esastır. Ticaret ve ortaklığa dayalı bu sistemde riski taraflar birlikte üstlenir. Örneğın; emek-sermaye (mudarebe) ortaklığında parasal risk tamamen sermaye sahibine, emek riski ise emek sahibine aittir. Sermaye ortaklığında (müşareke) ise sermayedarlar ortaklıktaki sermayeleri oranında zarar riskini de üstlenirler.

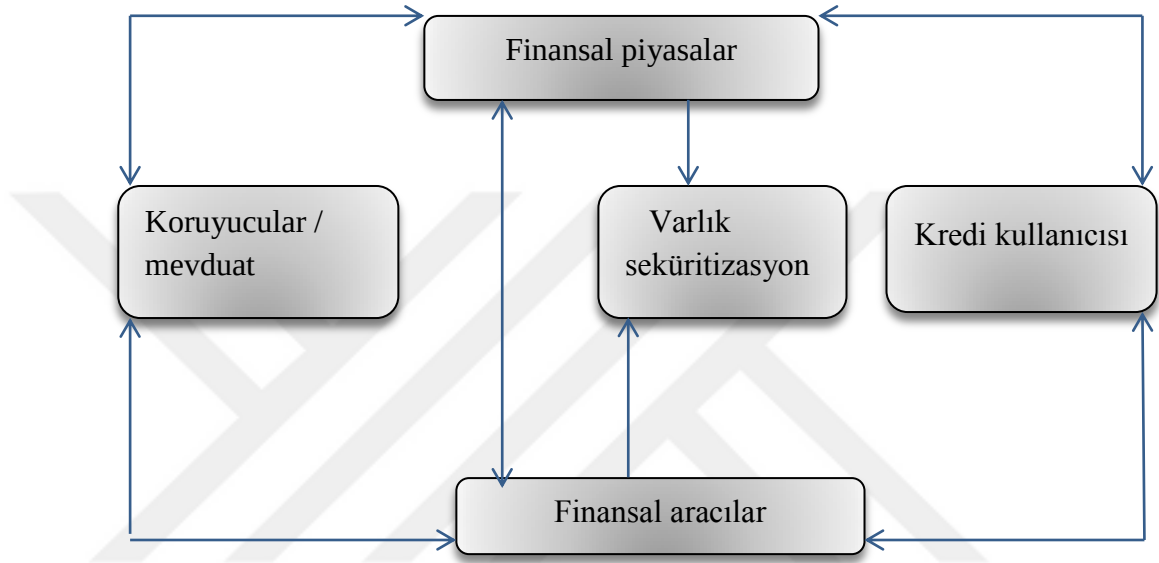
- Piyasaya yapılan suni müdahaleler yasaktır. Bundan dolayı kara borsacılık hoş görülmez.
- Belirsizlikle (garar ve cehalet) malul işlemler yasaktır. “Garar” özel anlamda şans oyunu olarak tercüme edilebilirken, geniş anlamda ise çok yüksek riskleri göze alarak kar edinme niyetini ifade eder. İslam, bireyleri korumak amacıyla şans oyununun her türlüünü ve yüksek riskler taşıyan spekülasyonlara girişmeyi yasaklamıştır.
- Sözleşmelerde belirlenen kurallara riayet edilmesi gerekir. Ancak kural olarak, sözleşmelerde ileri sürülen şartlar islam hukuku prensiplerine aykırı olmamalıdır.
- Sözleşme yükümlülükleri ve bilgileri net olarak açıklanmalıdır. Bu özellik ileride doğabilecek muhtemel ihtilafları da engeller.
- Sadece islam hukuku kurallarına uygun faaliyetler ve ürünler finansal işleme konu olabilir. Örneğin; alkol ya da kumarla ilgili işlerdeki yatırımlar yasaklanmıştır.
- Sosyal adalet gözetilmelidir, adaletsizliğe ve istismara yol açan bütün işlemler yasaklanmıştır (Özsoy, 2012: 109).

1.3. KATILIM BANKACILIĞININ TERCİH NEDENLERİ

Dünyada faizsiz bankacılığın yaygınlaşması ve ekonomilerin gün geçtikçe vazgeçilmez bir unsuru haline gelmeye başlamasının birçok önemli nedeni bulunmaktadır. Katılım bankaları, bankacılık ihtiyaçlarını faizsiz sistemde karşılamak isteyenlerin ihtiyacına cevap vermektedir. Aynı zamanda geleneksel ticari bankacılığın ürün ve hizmetlerinden yararlanan müşteri kesiminden de gelecek talepleri karşılayabilecek önemli bir potansiyele sahip bulunmaktadır. Faizsiz bankacılığın talep edilmesindeki en önemli neden islam dinine göre faizin caiz sayılmamasıdır. Dini hassasiyetin, faizsiz bankaların tercih edilmesinde en önemli faktör olduğu gösterilmektedir (Kaya, 2013: 76).

1.4. KATILIM BANKALARI İLE TİCARİ BANKALAR ARASINDAKİ FARKLAR

Geleneksel bankacılık teorileri, bankalar tasarruf sahiplerinin tasarruf ya da mevduatlarını düşük faiz ile satın alarak yüksek faiz oranı üzerinden kredi kullanıcısına bu fonları satmakla kar elde edebilmesini varsayabiliriz. Casu, Girardone ve Molyneux (2006) kitabında geleneksel bankanın çalışma modeli aşağıdaki gibi gösterilmektedir

Şekil 1.1. Geleneksel Bankacılığın Finansal Aracılığı

Ticari bankalar, mevduat toplamak ve kredi vermek şeklinde para ticareti yapmaktadır. Buna karşın katılım bankaları mal ticareti yapmaktadır. Bankalar para ticaretine mukabil “faiz” kazancı sağlamakta ve faiz esasına dayanmaktayken, katılım bankaları mal ticaretine karşılık “kar” elde etmektedir. Faiz, reel bir ekonomik faaliyetten doğmamış ve üretken olmayan kanallarla elde edilmiş olabileceği gibi, zarar halinde de alındığından bir kazançtan değil de iflas etmiş gerçek veya tüzel kişiden alınmış olabilmektedir. Buna karşılık katılım bankalarının verdiği kar, kesinlikle ticari bir faaliyete dayanmakta ve kesinleşmiş bir kazançtan ödenmektedir (Zineldin, 1990: 25).

İslami bankalar bilgi üretiminde önemli katkıda bulunuyorlar ve asimetrik bilgi sorunu çözmek için yardımcı oluyorlar (ters seçim ve ahlaki tehlikede). Geleneksel banka gibi islami banka da işlem maliyetlerini azaltır ve küçük tasarruf sahipleri için çeşitlendirilmesini kolaylaştırır. Aynı zamanda operasyonel likiditeyi ve diğer türlü

riskleride yönetir. Bilançonun pasif tarafında, İslami bankalar fonlarını Mudarabah ve Wakalah sözleşmesi bazında ve bilançonun aktifinde, şeriat ilkesine uygun bir kar-zarar paylaşım fonları harekete (Addaw, 2012: 13).

Katılım bankalarının en temel ayırt edici özellikleri;

1.4.1. Katılım bankaları

- Kar/ zarar ortaklığı esastır
- Para ticari bir ürün değil
- Nakit kredi kullandırılmaktadır
- Herhangi bir yasal sınırlama yoktur
- Vade sonunda ödeyeceği tutar bellidir
- Uzun süreli yatırım amaçlı projeleri finans etmektedirler
- Fon toplama ve fon kullandırma şeklinde faaliyetler geçerlidir
- İslam iktisadi sisteminin genel hatlarıyla esas alarak faaliyet gösterirler
- Mudaraba, Muşaraka vesaikin alım satımı aracılığıyla nakit kullandırmaktadırlar
- Temel ilke toplanan fonları, faizsiz yöntemlerle ticari ve sınaî faaliyetlerde değerlendirmedir
- Özel cari hesap ve katılma hesabı adı altında fon sahiplerinden kaynak sağlanmaktadır (GÜNGÖR, 2015: 24-25).

1.4.2. Geleneksel bankalar

- Para ticareti söz konusudur
- Kapitalist iktisat sistemini esas alarak faaliyet gösterirler.
- Daha çok ticari amaçlı kısa süreli kredi kullandırmaktadırlar
- Gerek fon toplamada gerekse fon kullanmada faiz esası vardır
- Kar/zarar ortaklığı olmadığı ya da faiz esasına dayandığı için, risk yoktur
- Ticari hesap ve mevduat hesabı adı altında önceden belirlenen faiz oranında mudilerden fon sağlanmaktadır.
- Basılı ve külçe altın dışında herhangi bir emtia ve gayrimenkul alım satımında bulunamazlar.

- Mevduat faizlerinde bazı sınırlamalar vardır (Savaşan, Saraç ve Gürdal, 2013: 31).

İslami bankacılık ve geleneksel bankacılık arasındaki temel farklar, Hassan ve Lewis (2007) çalışmasında aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

Tablo 1.1. İslami Bankacılık ve Konvansiyonel Bankacılık Arasındaki Temel Farklılıklar

İslami Bankacılık	Konvansiyonel Bankacılık
1)İslam ekonomisine uyarlanmış bir çalışma sistemidir.	1)Faiz odaklı, kapitalist sistemin bir parçasıdır.
2)Sosyal adalet ve refahı, ayrıca şeriat prensiplerini güvence altına almaya çalışır.	2) İlgilenmez.
3)Finansal kaynaklar, toplumun zarar görmüş ve fakir kısmının lehine kullanılır.	3) İlgilenmez.
4)Yatırım planlarını gelir eşitsizliği ve zenginleşmeyi azaltacak şekilde hazırlar ve uygular.	4)Toplumda gelir eşitsizliği ve zenginlik açıklığını büyütür.
5) Yatırım fonları için fiziksel sağlığı yerinde fakat fakir ve varlıksız insanların lehine düzenleme yapar.	5) Tüm planlar zenginlere göre yapılır.
6)Üretim ve yatırım işlemlerinde şeriata bağlı meşru ve gayrimeşru koşulları ortaya çıkarır.	6) Bu tarz kural ve düzenlemeleri yoktur.
7)Yoksulluk sınırının altındaki insanların gelirlerini desteklemek amacıyla mudaraba ve muşaraka gibi yatırım planları uygular.	7) Bu tarz programları yoktur.
8)Finansal işlemlerin tüm aşamalarında faiz ve tefecilikten kaçınır.	8) Tüm finansal işlemlerin temelinde faiz ve yüksek oranda faizcilik vardır.
9)Mevduat sahipleri riske katlanır, mevduat sigortasına gerek yoktur.	9)Mevduat sahipleri herhangi bir riske katlanmaz, banka anapara ve garanti edilmiş bir faiz tutarını mevduat sahibine öder.
10)Mevduat sahibi ve girişimci arasında arkadaşça ve işbirliği içinde bir ilişki vardır.	10) İki grup arasında borçlu – alacaklı ilişkisi vardır.
11)Sosyal olarak ihtiyaç duyulan yatırım projeleri dikkate alınır.	11)Sabit faiz oranlarının altındaki projeler dikkate alınmaz.
12)Faiz istismarını ve egemenliğini elimine etmeye çalışır.	12)Kapitalistlerin sermayelerini artırmalarına yardımcı olur.
13)İslami banka, krediyi ve oluşabilecek kaybı kabul ettikten sonra müşterinin iş ortağı konumunda olur.	13) Müşterinin hiçbir kaybına katlanmaz.
14)İslami bankalar tüm içsel ve dışsal şokları karşılayabilir.	14)Beklenen yükümlülük ve taahhüt sebebiyle hiçbir şoku karşılayamaz.
15)İslami bankacılık finanslama prensiplerini refah odaklı uygular.	15)Böyle bir taahhüt yoktur. Baskı ve suistimali genişletir.
16)Bankalar arası işlemler kar – zarar paylaşımı ilkesine dayalıdır.	16)İşlemler faiz odaklıdır ve piyasada beklenmedik balonlar oluşturur.
17)İslami bankalar Şer'i teftiş kurulu gözetiminde çalışır.	17) Böyle bir gözetim yoktur.

Tablo 1.1. (Devamı)

18)Banka ve müşteri arasında kardeşçe bir ilişki olmasından dolayı ahlaki riziko problemi düşüktür.	18)İlişki sadece parasal işlemlere dayalı olduğundan ahlaki riziko problemi yüksektir.
19)Spekülasyona bağlı finansal işlemlerden kaçınır.	19) Temel işlemleri spekülasyonla ilgilidir.
20)Banka, gelirleri üzerinden zekat öder ve müşterilerinin zekat vermesini teşvik eder.	20)Fakirlerin yararına bir zekat sistemi yoktur.
21)İş politikasının temelinde, toplumun zarar görmüş kısmının sosyoekonomik olarak kalkındırılması vardır.	21) Kar işin temel amacıdır.
22)İki amacı vardır. Bunlar; Şeriat kurallarına uymak ve kar elde etmektir.	22) Kar elde etmek tek amaçtır.
23) İslami bankalar yabancı paraları spot kur üzerinden alıp satarlar, future veya forward işlem yoktur.	23)Spot ve forward değerini ikisi de kullanılır.

Katılım bankaları ve konvansiyonel bankaların genel özellikleri Tablo 1.1’de sıralanmıştır. Ancak katılım bankalarının faaliyetlerinde bu prensiplere uyup uymadığı tartışma konusudur

1.5. KATILIM BANKALARININ FON TOPLAMA ESASLARI

1.5.1. Hesap Türleri

Yasal olarak katılım bankalarının kurulması için asgari bir sermayeye ihtiyaç vardır. Bu sermaye tutarı zaman zaman güncellenmektedir. Fakat bankaların finansmanlarının gerçek kaynağı tasarruf sahiplerinin sağlamış olduğu fonlardan oluşmaktadır. Fon toplama işlemi bankacılık kanunlarında belirtilmiş ve düzenlenmiştir. Söz konusu katılım bankaları da iki tür fon toplayabilmektedir. Bunlar:

1.5.1.1. Özel Cari Hesaplar

Cari hesaplar katılım bankalarında faizli bankalardaki vadesiz hesaplar gibi kısmen borç kısmen emanet sayılabilir. Bu yüzden hesap sahipleri istedikleri zaman paraya şubelerinde, muhabir bankalarda ve ATM’lerde ulaşabilme imkanları vardır. banka bu hesaplara faiz ya da kar payı ödemesi yapmaz. Genellikle kısa vadeli ödeme ve transfer işlemleri için yatırılan bir fondur. Yatırım amacı ön planda değildir. Fonu yatıran kimse kurumun çek, havale gibi hizmetlerinden yararlanır. Faizsiz banka cari

hesapları, mudilere verdiklerini bir borç olarak kabul etmekte. Banka özel cari hesaplarda müşterilerinden aldıkları vekaletle fatura, vergi, harç türü ödemelerini yapar ve yaptığı ödemeler karşılığında vekalet ücreti alabilir (Özbay, 2014: 44).

1.5.1.2. Katılım Hesapları

Bu hesap sahipleri tasarruflarını, kar ve zarara katılma sözleşmesi çerçevesinde katılım bankalarına yatırıldığı hesaplardır. Faizin haram olması sebebiyle, ticari bankalara yatırmayan, gelir sağlamak amacıyla katılım bankalarında açılan hesaplardır. Kar zarar esasına göre çalışan sistemde, finanse edilen projelerden zarar edilmesi de mümkün olduğundan, tasarrufunu bankada katılım hesabına yatıran kişinin vade sonunda ne kadar kar payı alacağı önceden bilinmemektedir (Özkan, 2012: 47).

Katılma hesaplarında bankaya yatırılan paraları topladıktan sonra vadelerine göre, gruplara ayırır ve tüm topladıkları parayı ve benzer hesaplardan gelen paraları oluşturduğu havuza aktarır ve hesap sahibini yatırdığı paranın miktar ve süresine göre bu havuzun sonucuna ortak eder. Banka havuzdaki parayı muhasebeleştirir ve hesapların işletmesinden doğan kar ve zarardan pay alır. Katılım hesabının özelliği, mevduattan farklı olarak, tasarruf sahipleri ile katılım bankası arasında borç-alacak ilişkisi değil, kar-zarar ortaklığı ilişkisi doğurmasıdır. Bu nedenle katılma hesabının mevduattan farklı olduğu kabul edilir (Bilge, 2015: 31).

Kar-Zarar Katılımının temel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Sermaye sahibi olan kişi ile emeğini, bilgi ve tecrübesini ortaya koyan kişinin kara ortak olmaları,
- Tarafların kar paylarının belirli olmaması, karın taraflar arasında önceden belirlenmiş bir oranda bölünmesi,
- Zararın tamamının sermayedara ait olması,
- Sermayenin, emeğini koyan tarafından yönetilmesi,
- Sermayedarın ise sadece denetim yetkisine sahip olması (Özbay, 2014: 46).

1.5.2. Katılım Bankacılığında Fon Kullandırma

Katılım bankalarının, esas olarak, özel cari hesaplar ve katılıma hesaplar adı altında iki yöntemle topladıkları fonları, kurumsal finansman desteği, bireysel finansman desteği, kar- zarar ortaklığı yatırımı, finansal kiralama ve mal karşılığı vesaikin finansmanı şeklinde fon talep eden kişilere kullandırmaktadırlar.

1.5.2.1. Mudaraba (Emek - Sermaye Ortaklığı)

Mudaraba sisteminde bankak sermayenin tamamını finanse ederken, yani yatırım için ihtiyaç duyulan kaynakların tamamını sağlarken müşteri emeğini koyar. Başlangıçta oluşan kardan, anlaşılan oranlarda banka ve müşteri arasında paylaşılır ve zarar durumunda eğer müşterinin herhangi bir kusuru yoksa banka bütün zararı yüklenir. Banka, zarar ihtimallerini ortadan kaldırmak veya asgariye indirmek için gerekli tedbirleri almaktadır. Bu amaçla, sermayeye muhtaç bir şekilde elindeki projesiyle gelen müşterinin bu projesini çok yönlü olarak etütlere tabi tutmakta, yani fizibilitesini yapmaktadır. Projeye uygun ve karlı görmesi halinde banka müşterisine fon kullandırmaktadır. Kötüye kullanma ihtimallerine karşı banka müşterisinden alım-satım işlerinin düzenli bir şekilde hesabının tutulmasını isteyebilir. Genellikle bu yöntem ticaret finansmanında kullanılır (Bulut, 2009: 24).

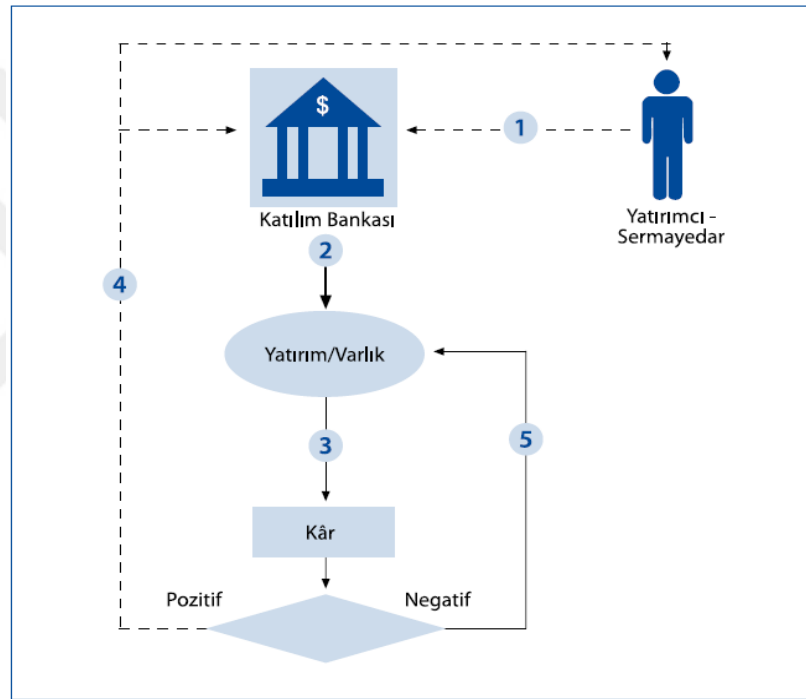
Mudarabanın temel özellikleri şöyle sıralanabilir

- Zararın tamamen sermayedara ait olması,
- Sermayenin emeğini koyan taraftan yönetilmesi,
- Sermayedarın ise sadece denetim yetkisine sahip olmasıdır
- Tecrübesini ortaya koyan kişi ile sermaye sahibi olan kişinin bilgiye ortak olmaları,
- Tarafların kar payı gelirinin miktarı önceden belirli olmaması, elde edilecek karın taraflar arasında önceden belirlenmiş bir orana bölünmesi (Gül, 2005: 51).

Mudarabada üç aynı taraf yer alır.

- 1) Rabb-ul-mal: sermayenin sahibi olan yatırımcı
- 2) Amil: sermayeyi çalıştıran girişimci
- 3) Banka: iki taraf arasındaki aracı

Mudarabada biri, katılım bankası ile yatırımcılar ve diğeri ise katılım bankası ile girişimciler arasında olmak üzere iki yönlü bir ilişki vardır. Şekil 1.3’de katılım bankası ile yatırımcı arasındaki ilişki yer almaktadır (Bulut, 2009:30).

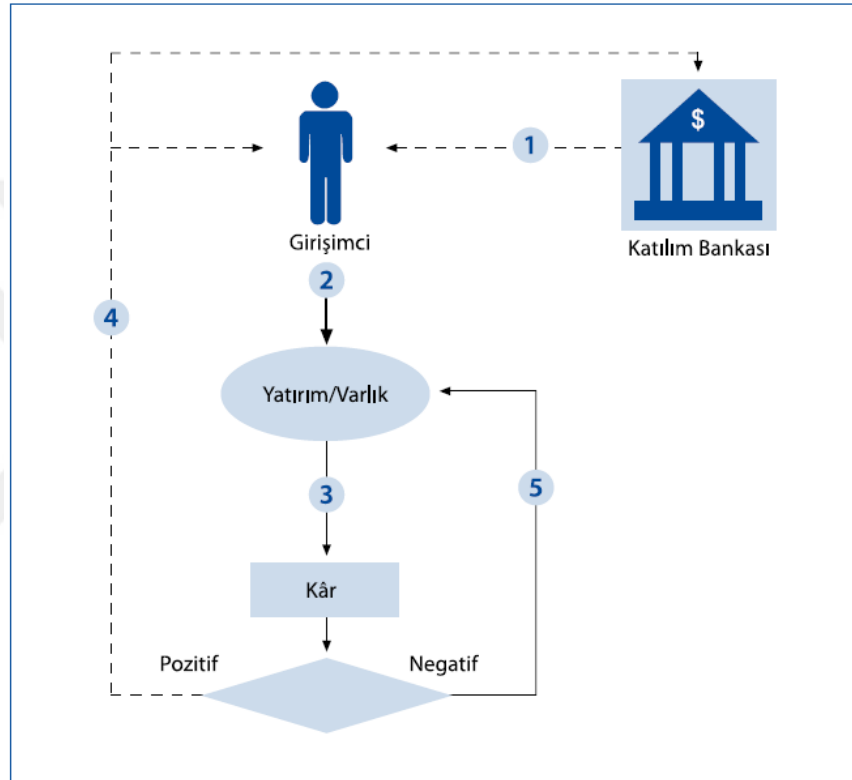

Kaynak: (Bulut, 2009: 26)

Şekil 1.2. Mudaraba Finansmanında Katılım Bankası-Yatırımcı İlişkisi

Yatırımcı elindeki fonu bankaya yatırır ve Banka, fonları değişik varlıklara ve projelere yatırır. Banka fonların kullanımıyla ilgili faaliyetleri yönetir. Fonların yatırıldığı iş/işler kar veya zararlar sonuçlanır. Kar olması durumunda; kar, banka ve yatırımcı grubu arasında paylaşılır. Zarar olması durumunda; zarar yatırımcı tarafından karşılanır. Bunun sonucu olarak, fonun yatırıldığı varlığın değeri ve yatırımcının ana parası azalmış olur.

Katılım bankası ile girişimci arasındaki ilişki ise şekil 2’de görülmektedir. Banka ve girişimci iş planını müzakere eder ve banka girişimciye finansman sağlar. Girişimci girişimi tesis eder ve girişimi yönetir. Girişim kar veya zarar ile sonuçlanır. Kar olması durumunda; kar, banka ve girişimci grubu arasında paylaşılır. Zarar olması durumunda; zarar, banka tarafından karşılanır. Bunun sonucu olarak, bankanın bu yatırımındaki varlıklarının değeri azalmış olur.

Kaynak: (Bulut, 2009: 26)

Şekil 1.3. Mudaraba Finansmanında Katılım Bankası-Girişimci İlişkisi

1.5.2.2. Muşaraka (Kar - Zarar Ortaklığı)

Müşareke ortaklığı sisteminde islami banka sermayenin bir kısmını karşılarken müşterinin de sermayeye katkıda bulunması gerekir. Bu ortaklık sonucunda müşteri yapılan işe, sermayeye ek olarak emeğini kattığı için kardan daha yüksek oranda pay alabilir. Zarar oluşması durumunda ise ortaklar payları oranında zarardan etkilenirler. Genellikle bu yöntem sanayi finansmanında kullanılmaktadır.

Müşarake veya iştirak sözleşme genellikle uzun vadeli projeler için kullanılır. Müşarekede de mudarebede olduğu gibi iki taraf bulunmaktadır. Mudarebede bir taraf sermaye diğer bir taraf emek koyarken, müşarekede her iki tarafta hem emek hem sermayeleri ile işe ortak olmaktadır. Ortaklardan her biri kardan, önceden anlaştıkları oranda pay alırlar. Tüm ortaklar yönetimde söz sahibidirler (Usmanı, 2011: 19).

Bankacılık sisteminde müşareke ise, banka ile fon kullanacak müşterisi arasında, belirli bir sürede ticari bir işi gerçekleştirmek için fonlarını bir araya getirmeleri suretiyle yaptıkları sözleşme ile ortaya çıkan sermaye benzeri bir finansman modelidir.

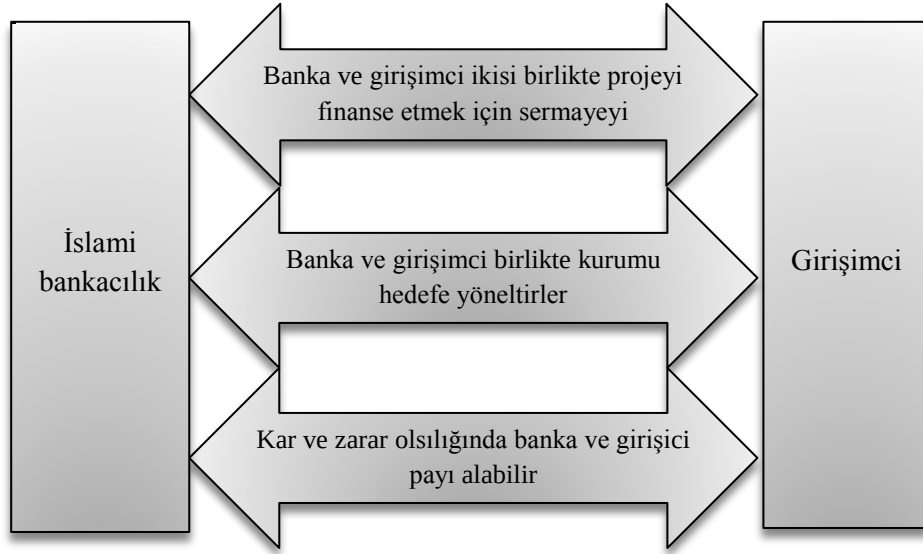
Müşareke yöntemi genellikle sanayinin finansmanında kullanılır. Teçhizat ve makine sağlanmasında müşareke yöntemi başarıyla uygulanabilir. Bu yöntem ticaretin finansmanında da kullanılabilmektedir.

Müşareke Teknik Olarak İkiye Ayrılmaktadır:

1. Sürekli Müşareke: Proje devam ettiği süre içerisinde banka ve müşterinin ortaklığı devam eder.
2. Azalan Müşareke: Bankanın ortaklık payı, zamanla hisselerinin belirlenmiş vadelerde müşteri tarafından satın alınması ve proje bittiğinde tamamen müşterinin mülkiyetine geçmesini öngörür (Canbaz, 2013: 25-26).

Müşareke finansmanın daki ilişki zinciri aşağıdaki gibi açıklanabilir:

- Banka ile girişimci ortak bir şekilde girişim kurarlar ve girişime ortak şekilde fon yatırırlar.
- Banka ve girişimci yapılan anlaşmadaki koşullara bağlı olarak girişimin faaliyetlerini yönetirler ve sorumluluk taşırlar. Ortak kar veya zarar ile sonuçlanır.
- Kar, önceden anlaşılmış oranlar üzerinden banka ve girişimci arasında paylaşılır.
- Zarar, ortak girişime yatırılan fon oranında banka ve girişimci tarafından karşılanır. Bunun sonucunda ortak girişimdeki bankanın ve girişimcinin payında bir değişiklik olmaz, ancak ortak girişim değer kaybeder.

Kaynak: (Addawe, 2012: 21)

Şekil 1.4. Müşareke (Kar ve Zarar Ortaklığı)

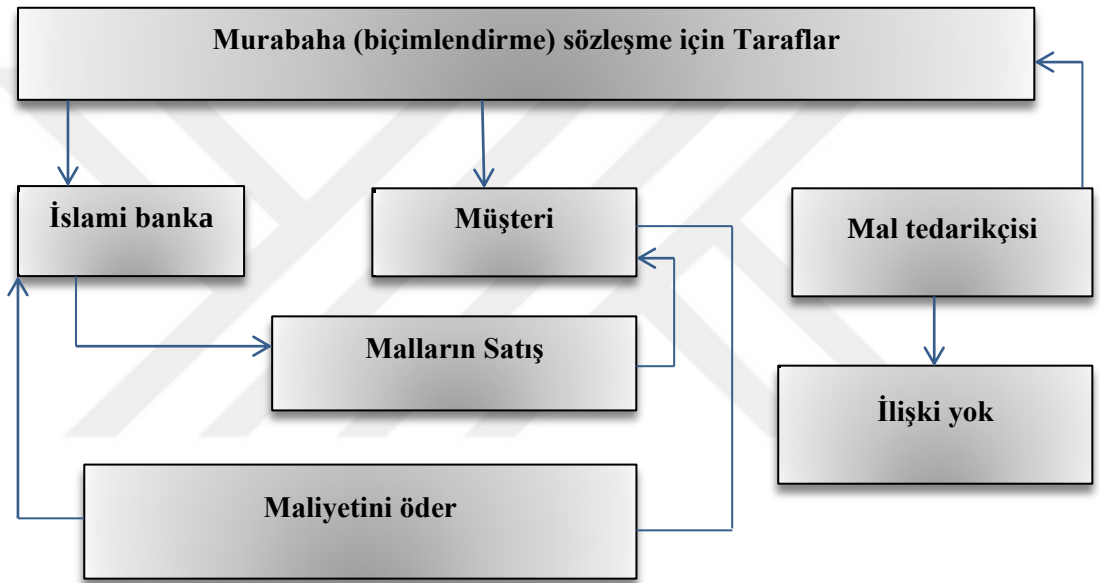
1.5.2.3. Murabaha (Kurumsal Finansman Desteği)

İmam Şafiî'nin el-Ümm adlı eserinde şu bilgi yer alır; bir kimse diğerine bir malı göstererek bunu veya tanımlayarak şu niteliklere sahip bir malı veya tercihi kendisine bırakarak dilediğin malı benim için satın al, sana kar veririm dese, o kimse de bu söze güvenerek o malı peşin veya vadeli olarak satın alsa, bu işlemlerin tümü caizdir. Faizsiz bankacılık sisteminde murabahanın taksitli yöntemi tercih edilmektedir. Türkiye'de bu yöntem "üretim desteği sağlanması" Ortadoğu'da ise "satın alma emriyle yapılan murabaha" adı verilmektedir (Canbaz, 2013: 16).

Murabaha, kavram olarak "artma, çoğalma" anlamına gelmektedir. Fıkıhta meşru ve en sık kullanılan islami finansman yöntemlerinden biridir. İslam hukukunda, fiyatı, maliyet+kar marjı" formülüyle hesaplayan bir spot satış sözleşmesidir. Pratik ve getiri oranı yüksek olan bu yöntemde kurumun satın alma ve satma işlemi aynı anda gerçekleşir. İşletme ihtiyaç duyduğu malı kendi belirler, malın satıcısı ile fiyatta anlaşır ve katılım bankasına başvurur. Katılım bankası, söz konusu malın vadeli satış ve vadeler üzerine işletmeyle anlaşır ve malın bedelini satıcıya ödeyerek malı satın alır. Müşteri satın aldığı malın fiyatını ve satıcıya parayı ödeyen katılım bankasına ne kadar kar payı ödeyeceğini bilmektedir. Katılım bankalarının genel ve yaygın para kazanma yöntemi murabahadır (Erdoğan, 2011:48).

Murabaha genellikle kısa vadeli bir sözleşmedir. Katılım bankacılığın bu modu ticaret döngüsünde islami bankaya mal, hammadde ve ekipman ya da herhangi bir varlık için bir alıcı olarak girmesini sağlar.

Murabaha sözleşmesi altında, örneğin bir ithalatçı yurtdışından mal satın alma ile ilgileniyor. Girişimci bankayı bilgilendirir ve banka kendi adına mal satın alır ve kararlaştırılmış bir mark-up ithalatçıya satıyor. Murabahanın bu formu, geleneksel bankadan farklıdır, geleneksel banka sadece ithalatçıya sabit faiz ile para ve şarj ödünç veriyor (Addawe, 2012: 25).

Kaynak: (Addawe, 2012: 26)

Şekil 1.5. Murabaha

1.5.2.4. Kiralama (İcare, Leasing)

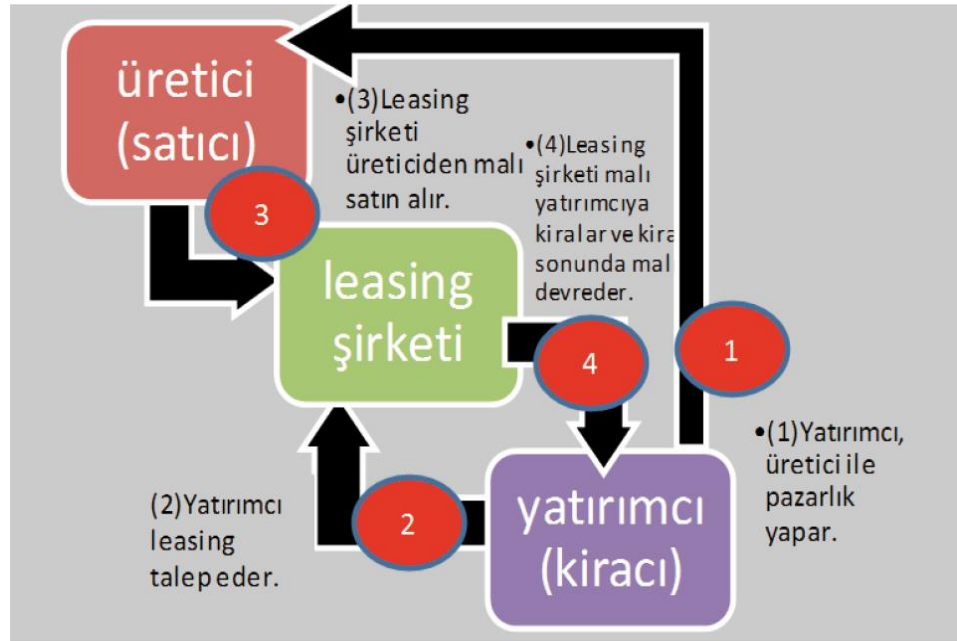
Kavram olarak "kiralamak, iş karşılığı verilen şey" anlamlarına gelen icare, fıkıhta da anlamına uygun olarak menfaatin bedel karşılığı satımını konu alan iş ve kira akdini ifade etmektedir. Kiralayana müstecir, kiraya verene acir, icare akdine konu olan işçiye ecîr ve menfaate karşılık verilen bedele ücret denir.

Murabahadan sonra icare katılım bankalarının ikinci önemli finansman sağlama ve uzun vadeli bir yöntemidir. icarada katılım bankanın müşterinin talep ettiği ekipman, bina v.b. mülkün anlaşmaya varılan kira bedelleri karşılığında finanse edilmesi söz konusudur. Kiralama, kiraya veren ile kiralayan arasındaki anlaşma üzerine

kurulmaktadır. Anlaşmada kiranın bedeli ve süresi belirtilmelidir. Kiralanan malın mülkiyeti malın sahibi olan faizsiz bankadır. Kiralayan müşteri maldan faydalanmaktadır. Buna karşılık bir kira bedeli ödemektedir. Kiralama müddeti malın kullanılabilirlik ölçüsüne göre 5 ila 15 yıllık olarak değişebilir.

Aşağıdaki şekilden de görüldüğü gibi;

1. Üretici ve kiracı arasında pazarlığın yapıldığı aşamadır.
2. Yatırımcının leasing şirketinden leasing talebinin olduğu aşamadır.
3. Leasing şirketinin üreticiden malı satın aldığı aşamadır.
4. Leasing şirketi tarafından malın yatırımcısına kiralandığı ve kira sonunda devredildiği aşamadır (Tuhan, 2014: 68).

Kaynak: (Tuhan, 2014: 69)

Şekil 1.6. Leasing (icara) Yapısal Diyagramı

1.7.5. Selem ve İstisna

Peşin bedelli vadeli teslimat; peşin para karşılığında vadeli bir malı satın almak şeklinde kullanılır. Banka peşin ödeme yaparak gelecekte üretilecek olan malı satın alır. Fakat bu malı satmak için vadesini beklemek zorundadır. İslam hukukuna göre para, altın, gümüş ve para benzeri varlıkların bu yöntemle satışı, elde edilen gelir faiz olarak değerlendirildiği için kesinlikle yasaktır.

Selem satış islamiyet'in ilk döneminde de bilinmektedir. Çiftçiler selem ile hasat döneminde elde edecekleri ürünü mahsul ekimi zamanında satarak tohum ve gübre ihtiyacını karşılamışlardır. Selem satış sözleşmesi sadece buğday, arpa ve benzeri zirai ürünlere mahsus değildir, her türlü malda selem kullanılabilmektedir. İstisna bir sipariş akdi, bir şeyi üretmek üzere imalatçı ile yapılan anlaşmadır. İstisna'nın seleminden farkı, paranın peşin verilme şartının olmaması ve malı teslim tarihinin kesin olmamasıdır (Özbey, 2014: 52).

Müşteri siparişini katılım bankasına, katılım bankası da imalatçıya verir. Malın üretilmemesi veya üretimin isteğe uygun olmaması halinde müşteri katılım bankasını, o da imalatçıyı sorumlu tutar. Bu durumda katılım bankası o malı bir başka yerden temin edip müşteriye vermek zorunda kalır. istisna satışının örneği müteahhit firmaların maket üzerinden peşin yada vadeli bedelle ev satışı yapmalarıdır (Doğan, 2013: 55)

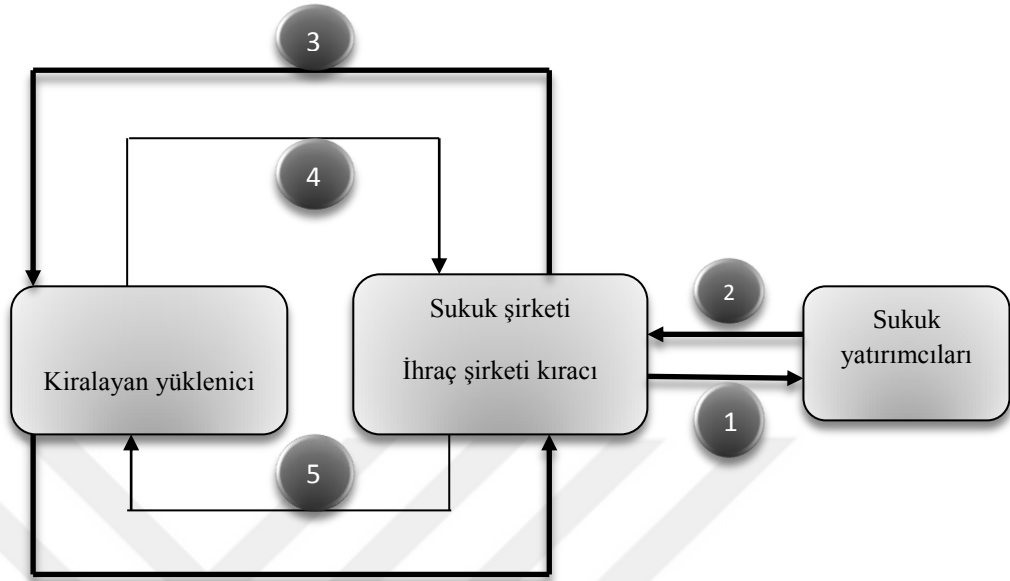
1.5.2.5. Sukuk

Tahvil ve hazine bonusu, devletlerin ve anonim şirketlerin faiz karşılığı borçlanacakları finansal enstrümanlardı. İslamî finasta ise faizle borçlanmak zaruret hali dışında meşru değildir. Bu sebeple devletlerin ve islami hassasiyet taşıyan büyük kuruluşların ticari işlemler yoluyla nakit temin etmeleri ve faizsiz gelir elde etmek isteyenlere de bir yatırım aracı sunmak amacıyla sukuk ihracı gündeme gelmiştir. Sukuk son on yılda önemi ve popülaritesi giderek artan bir finansal araçtır. Şeriat islami finans çerçevesinde menkul kıymetleştirmenin fiilen onaylanması anlamına gelen sukukta temel kural, senetlerin fiziki varlıklara dayalı olmasıdır.

Sukuk ticari bir varlığın menkul kıymetleştirilerek sertifikalar aracılığıyla satımıdır. Bu sertifikalardan alanlar söz konusu varlığa ellerindeki sertifikalar oranında ortak olurlar. Dolayısıyla söz konusu varlığın geliri de onlara ait olur. En basit şekliyle böyle izah edebileceğimiz sukuk işlemlerinin farklı sözleşmeler (ortaklık, kira, murabaha, yatırım vekaleti) için farklı usullerle kullanılabileceğini de ifade etmeliyiz.

- Sukuk orta-uzun vadeli sabit veya değişken getiri sağlayan faizsiz sermaye piyasası ürünüdür.
- Yatırım süresinde kolay ve etkin ödeme yapılmasıyla düzenli gelir akışı sağlamaktadır.

- İkincil piyasada işlem gören likit bir enstrümandır (Erdoğan, 2011: 48-56).

Kaynak: (Öztürk, 2013: 45)

Şekil 1.7. Sukuk Yapısı

Şekil 1.8’den de gördüğümüz sukuk yapısını açıklayacak olursak:

1. X değerinde bir sukuk sertifikası yatırımcılara verilmektedir.
2. Sukukun ihraç edilmesi ve akabinde ortaya çıkan nakit ihraç şirketi tarafından alınmaktadır.
3. İhraç şirketi tarafından ana kiracı sıfatıyla ana kiralamayı yapan avans kira ödemesi(kapanma tarihinde ödeme tek kalemde olacak şekilde) gerçekleştirilir.
4. Ana kiraya söz konusu edilen arsanın kullanım hakları ana kiralayan tarafından ana kiracı sıfatındaki ihraççı şirkete verilir.
5. Arsanın 5 yıllık ikincil kiraya söz konusu olan kullanım hakkı ihraç şirketi tarafından ikincil kiracıya verilmektedir.
6. İhraç şirketine 6 aylık olarak yapılan kira ödemeleri (periyodik dağıtım tutarında) ikincil kiracı tarafından yapılır.
7. Sukukun itfası için yapılan sonlandırma ödemesi ikincil kiracı tarafından ikincil kiralayan konumundaki ihraç şirketine vade tarihleri içinde yapılır (Ulus, 2011: 34).

1.6. İSLAMİ BANKACILIĞIN YÖNETSEL ESASLARI:

İslami bankaların farklı kurallara tabi olması ve islamin kabul edebileceği finansman yöntemleriyle müslümanların beklentilerini karşılaması nedeniyle yönetsel esasları oldukça farklıdır. Temelde islami bankaların ortaklık yapısı kar-zarar ortaklığı yönetimine dayanmaktadır.

Kar- zarar ortaklık aşamalarının kuralları:

- Banka, sınırlandırılmamış mudaraba temelinde halktan fon toplar
- Banka, farklı yatırımlardan sağladığı gelirleri ortaklarıyla paylaşır. Net kar; banka gelirinden idari maliyetlerin, sermaye amortismanının ve vergilerin düşülmesiyle bulunur. Kayıp olması halinde, mudiler orantılı bir şekilde bunu da paylaşır. Bankanın hissedarlarının getirisi de karların paylaşmasına dayanır.
- Banka, girişimcilerden fon sağladığında, mudarabanın sınırlandırılmış bir türünü uygular. Banka; faaliyet türlerini, süreyi, projenin yerini, yatırımların izlenmesini belirleme hakkına sahiptir. Bununla birlikte, bu sınırlamalar girişimcilik performansına zarar verecek bir yolla formüle edilemez ve banka yatırım yönetimi ile müdahale edilemez. Kredi teminatları ve diğer koşullar, ticari banka kredilendirmesine benzemektedir.
- Banka, zarar olasılığına karşı sermayesini korumak için girişimciden menkul veya gayrimenkul teminat olarak herhangi bir garanti istemez.
- Bankanın hissedarlarının yükümlülüğü, sağladığı sermayeyle sınırlandırılmıştır. Diğer taraftan, girişimcilerin yükümlülükleri de performansa göre sınırlandırılmıştır. Bununla birlikte, girişimcinin kötü yönetiminden kaynaklanan kayıplarda sorumluluk girişimciye ait olmaktadır.
- Girişimci, önceden bankayla anlaştığı şekilde karını bankayla paylaşır. Yatırımdan bir kazanç sağlanana kadar, banka piyasada oluşan maaş oranlarını dikkate alarak girişimciye bir maaş ödeyebilir (Tunay, 2005: 327).

Yukarıdaki sıralananlara benzer koşullar muşaraka finansmanı için de geçerlidir. Ancak kayıplar sermaye katılım miktarına orantılı olarak paylaşılır.

1.7. ORTADOĞU ÜLKELERİNDE FAİZSİZ BANKACILIĞIN ORTAYA ÇIKIŞI

Katılım bankaları, dünya üzerindeki genel bankacılık uygulamalarının bir yansıması şeklinde ortaya çıkan, dini ve ahlaki sebeplerle faiz ile çalışmayı uygun görmeyen belirli bir kesime bankacılık hizmeti vermek üzere faaliyette bulunan mali kuruluşlardır. Bu bankaların en büyük özelliği paranın fonksiyonlarına başka açıdan bakarak, paranın bir ticari ürün gibi alınıp satılmasının önüne geçmektir. Katılım bankalarında belirli bir çerçevede geleneksel bankacılık ürünlerini görebilmek mümkündür. Aynı şekilde geleneksel bankalar da faizsiz bankacılık ürünlerini kullanabilmektedirler. İslami bankacılığın faaliyet alanının sadece islam ülkeleri ile sınırlı olduğu düşünülmemelidir. Müslümanların yaşadığı her yerde islam Hukukuna uygun finansal yapılara ihtiyaç bulunmaktadır.

Dünyadaki kar ve zarara katılmayı esas alan faizsiz bankacılığın tarihsel sürecini incelediğimizde, ilk girişim kırsal bir alanda yerel islami bankası kurulması ile 1950'lerin sonlarında Pakistan'da görülebilir. Bu süre zarfında, islam öğretilerini itaat eden arazi sahipleri paralarını bankaya yatırıp ve bankada bu parayı tarımsal kalkınma için diğer arazi sahiplerine ödünç verdi. Bu sürede kredi borçlarına sadece banka işlemi ücreti dışında başka bir ek para alınmamalıdır. Ancak, bankanın operasyonu bazı faktörlerden dolayı, örneğin mevcut sermaye ve kredi arasındaki büyük fark sonuçlandı, paraya göre kredi sayısındaki artış bu bankaların başarısız olmasına sebep oldu.

İkinci girişim islami finans ve bankacılık temel ilkeleri ayarı ile Mit Gham kentinde Mit Ghamr Tasarruf Bankasının kurulması yoluyla 1963-1967 yılına kadar Dr Ahmed el-Neccar'ın çabası ile Mısır'da gerçekleşti. Bu girişim İslami değerlerin genel çerçevesi ile kırsal bankacılığa dayanan Alman Tasarruf Bankası fikrinin kombinasyonun bir sonucudur. Dönemdeki banka operasyonu mevduat veya borçlulardan ya da çıkar unsurlarından arındırılmış islami ilkelere dayandırılmıştır. Mit Ghamr başarısı sayesinde Ford Vakfı tarafından takdir gördü. Mit Ghamr Bankası tüm işlemleri ile ulusal Mısır bankası ve Mısır merkez bankası tarafından 1967 yılının ortalarında devir alındı. Bankanın operasyonu tüm Riba sistemine dönüştü. Bankanın devralması hareketi siyasi nedenlerle Mısır hükümeti tarafından yapıldı ayrıca banka Mısır güçlerinin desteğini de kazanmıştır. Ancak sorun faizsiz bir tüccar bankası olarak Mısır'da Nasır Sosyal Bankası kurulması ile 1971 yılında çözüldü, bankanın temel amacı sosyal biri olup, başlangıç operasyonda bankacılık ve kredi kanununa muaf

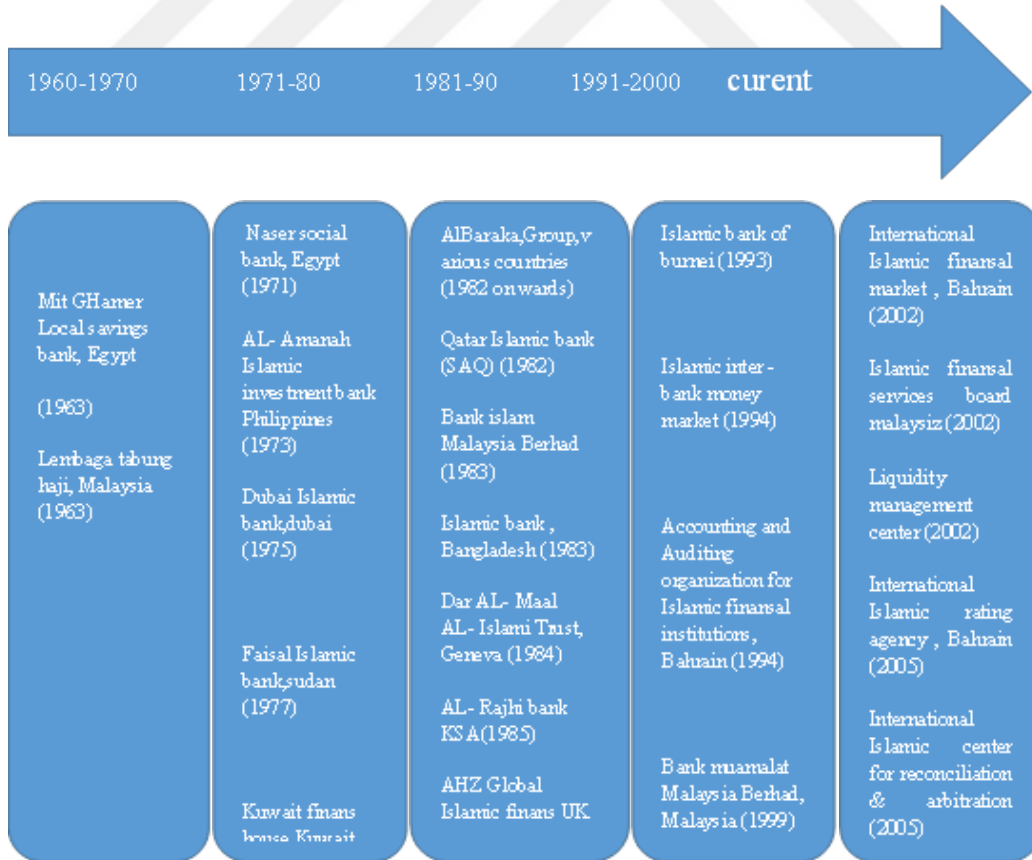
verilmiştir. Bu banka başlangıçta Mısır Hazine Bakanlığına bağlı ancak daha sonra Sosyal Yardımlaşma ve Mısır Sigorta Bakanlığına devredildi. Bankanın sermayesi için Mısır Vakıflar Bakanlığı yanı sıra Mısır Hükümet Bakanlığı bütçesinin de katkıları oldu. Naser Sosyal Bankası zarar paylaşımı ilkelerine dayanan küçük projeler için faizsiz kredi, yoksullara yardım, üniversite öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılamak gibi sosyal faaliyetlerle şehir alanında ilk islami bankası oldu. Sonraki 1972 yılında, islam ülkelerinin dışişleri bakanları islami banka hazırlamak amacıyla özel bir komite kurmak için bir araya geldiler. Dolayısıyla 1975 yılında, İslam Kalkınma Bankası (IDB) Cidde merkezi ile 2 milyar dinar ödenmiş sermaye ile kuruldu. Bu banka, islam ümmetinin ekonomik ve sosyal ilerlemeyi yardım etmek amacı ile tüm ilke ve şeriata bağlı kalarak islam ülkelerinde, özellikle OIC¹ üyeleri arasında kurulmuş tek uluslararası islami finans kurumu oldu. 1975 yılında, ticaret odaklı ve amaçlanmış kurumlar islami bankacılık şeklinde mevcut geleneksel bankacılık sistemi yerine alternatif olarak bir kaç islami ülkede kuruldu. İslami kurumların iki türü vardır: İslami ilke şirketleri ve yatırım şirketleridir. Kurumların birinci grubu 1975 yılında Dubai İslami Bankasının kurulması ile ve 1977 yılında üç islami banka Muhammed al-Saud tarafından Kuveyt'te Kuveyt Finance House, Mısır ve Sudan'da Faysal İslami Bankası olan kamu limited şirketleri olarak kuruldu. İslam ticaret bankası öncüsü olarak Dubai İslam Bankası kuruluşundan bu yana, islami bankacılık ve islami finans dünyasının işleyişi hızla ve başarıyla büyüdü. Kanıtı, 1980' ler ve 1990'lar da islami ve islami olmayan ülkelerde yeni islami bankaların kurulması ve yaygın bir fenomen olması ile görülebilir. (Mohamad, 2013: 5-6).

Asiya-Pasifik bölgesinde modern anlamda ilk islami banka Malezya'da 1983 yılında kurulmuştur. Fakat Malezya'da islami finansman yapan kurumların geçmişi 1963'de kurulan Müslüman Hacıları Tasarruf Birliği'ne dek uzanır. Bu kuruluşun amacı, insanlara Hacca gidebilmeleri için finansal yardımda bulunmaktır. 1969'da bu kuruluş Hacı Yönetim ve Fon Kurulu (PMFB) veya daha çok bilinen adıyla Tabung Haji olarak değiştirilmiştir. PMFB, islami kurallarla uyumlu bir şekilde Hacıların tasarruflarıyla yatırım yapan bir finansman şirketi rolünü oynar. Ancak banka dışı finansal bir kuruluş olarak rolü sınırlıdır. Bu kuruluşun başarısına karşılık, diğer

¹ The Organization of The Islamic Countries (OIC): İslam Ülkeleri Örgütü, 57 İslami ülkenin bir organizasyonudur, Müslüman ülkelerin refahı ve işbirliği amacıyla kurulmuş bir örgüttür.

finansal gereklilikleri gerçekleştirmek amacıyla 1983’de Malezya Behrad İslami Bankası kurulmuştur. Tamamen islami bir banka olan BIMB’de PMFB’nin %12.5 hissesi bulunmaktadır. 1990’lara gelindiğinde, BIMB’NİN Malezya’daki şube sayısı 33’e ulaşmıştır. (Tunay,2005: 325).

Dünyanın her tarafında örneklerine rastlanan faizsiz bankacık sistemine en fazla ev sahipliği yapanlar doğal olarak islam ülkeleridir. Bunlardan özellikle İran ve Pakistan, sistemin tümüyle kabul edildiği iki ülkedir. Bugün Orta Doğu ve Güney Asya ağırlıklı en az 75 ülkede 300’den fazla faizsiz mali kurum bulunmaktadır. İslam ülkeleri dışında ABD, Almanya, Danimarka, Fransa, İsveç, Lüksemburg, İngiltere ve G.Afrika Cumhuriyeti de faizsiz bankalara kapılarını açmıştır. Bünyelerinde faizsiz bankacılık birimi kuran büyük geleneksel-kapitalist bankalar arasında ise Citibank, Union Bank of Switzerland, GoldmanSachs, HSBC, Commerzbank ve BNP gibi dünyanın en büyük bankaları yer almaktadır. İslami mali kesimde (banka+sigorta) İngiltere’nin özel bir yeri vardır; çünkü orada iki milyona yakın yerleşik Müslüman yaşamaktadır ve bu da yüz milyonlarca sterlin eşdeğerinde büyük bir mali pazar demektir (Kalaycı, 2013: 5).

Kaynak: (Mauro vd, 2013: 21)

Şekil 1.8. İslami Bankalar ve Kurumların Kurulması: Kısa Bir Tarihsel Perspektif

Uluslararası katılım bankacılığı sektörünün nabızı Bahreyn, Katar, Endonezya, Suudi Arabistan, Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Türkiye, Kuveyt ve Pakistan'ı kapsayan 9 temel ülkede atıyor. Uluslararası denetim ve danışmanlık şirketi EY'nin 2016 yılının Dünya İslami Bankacılık Rekabet Raporu'na göre, global katılım bankacılığı sektörünün “büyüme motoru” niteliği bu 9 ülkede belirlendi. Bu ülkelerdeki toplamın %93'ünü temsil eden sektör aktiflerinin 920 milyar ABD milyon doların aşması bekleniyor.

Tablo 1.2. 2015 Yılında Toplam Şeriat Uyumlu Varlıklara Göre Sıralanmış 20 Büyük Ülke

Sıra	Ülke	Müslüman Nüfus	Toplam Şeriat Uyumlu Varlıklar
1	Iran	77685520	316423 \$
2	Arabistan	27225460	306807 \$
3	Malezya	19954199	206309 \$
4	Arap Emirlikleri	7084218	111294 \$
5	Kuveyt	2459915	84448 \$
6	Katar	1478681	70898 \$
7	Bahreyn	944910	65068 \$
8	Bangladeş	143929414	22298 \$
9	Endonezya	219946653	21044 \$
10	Pakistan	178653274	10101 \$
11	Sudan	35159030	7467 \$
12	Mısır	79467562	7015 \$
13	İsviçre	401321	6879 \$
14	Türkiye	74320280	5950 \$
15	Brunei	317827	5025 \$
16	Britanya	3096498	3811 \$
17	Tayland	3697263	3797 \$
18	Yeman	24718823	3540 \$
19	Cezayir	21623085	2881 \$
20	Suriye	39529658	2516 \$

Kaynak: The Banker (2015) Top Islamic Financial Institutions Report

1.7.1. Suudi Arabistan

1980 yılından sonra faizsiz bankacılığa izin veren Suudi Arabistan, bu faaliyetleri uygulanmaya konulmasında önemli rol almıştır. Dünyanın çeşitli yerlerinde faizsiz bankacılığın kurulmasında Suudi Arabistan'ın önde gelen devlet ve iş adamlarının çok büyük katkıları olmuştur. Suudi Arabistan'ın ilk İslami bankası olan Al-Rajhi Company'e, faizsiz bankacılık yapma izni 1983 yılında verilmiştir. Al Rajhi Company, leasing konusunda dünyanın en büyük mali kuruluşlarından biridir. Suudi Arabistan Katılım bankacılığında son olağanüstü büyümede, küresel büyüme oranlarının birincil motoru olmuştur. Katılım bankacılık sektörü Pazar payının çoğunluğunu kazanıp ve Suudi Arabistan'ın banka varlıklarından dolayı bu ülke, birinci dönüm noktası olarak kabul edildi.

1.7.1.1. National Commercial Bank (NCB)

Ulusal Ticaret Bankası, Sadece Suudi Arabistan krallığı değil, aynı zamanda Arap dünyasının bankacılık sektöründe en büyük bankadır. NCB amacı şeriat kurallarına uygun faizsiz bankacılık ürünleri yanı sıra bankacılık hizmetleri sağlamaktır. NCB 1953 yılında Suudi yasalarına göre Suudi Arabistan-Jeddahde kurulan ilk banka oldu. Bu banka Jeddah para değiştirme operasyonuna dayalı olarak kuruldu. 1999 yılında, hükümet maliye kamu yatırım fonu bakanlığı aracılığıyla, bu bankanın çoğunluk holdingini satın aldı. Banka üç bölümde bireysel bankacılık, işletme bankacılığı ve özel bankacılık ile faaliyetlerini yürütmektedir. 2009 yılı sonunda, NCB sadece İslami Bankacılık hizmetleri ithaf 282 şubesi ve Krallık genelinde 1489 (ATM) faaliyet göstermektedir. NCB, sadece yerel değil, aynı zamanda dünya çapında Bahreyn ve Lebanon- Beirut 3 temsilcilik ofisleriyle ek olarak Londra, Singapur ve Seulda faaliyet göstermektedir. Müşterileri yaklaşık 2 milyona yakın olup ayrıca toplam 5399 personel ile ulaşmıştır. NCB, 2009 yılında çeşitli finans kuruluşlarından birçok ödül aldı örneğin: "Emeafinance" dergisi tarafından en iyi banka sunuldu Prens Muhammed Bin Hamad Ödülü Hayırseverlik Katılımlar için, ITP Grubu tarafından 2009 Suudi Başarı Ödülleri'nden Sosyal Sorumluluk Ödülünü hak etti (www.alahli.com).

1.7.1.2. Riyad Bank (RIBL)

Riyad Bank, 1957 yılında tam bir ticari banka olarak kuruldu. Banka bireysel bankacılık, kurumsal bankacılık, hazine bankacılığı ve uluslararası bankacılık olmak üzere dört bölüm aracılığıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. 216 dal da faaliyet göstermekle birlikte Suudi Arabistan genelinde 2.435 ATM ile Bankanın amacı, tam kapsamlı bankacılık ve yatırım hizmetlerini sağlamaktır. Banka ayrıca, banka tarafından kurulan bağımsız şariat kurulunca onaylanan islami bankacılık yoluyla faizsiz bankacılığa dayalı ürünlerini sunmaktadır. Banka tarafından sağlanan İslami ürünler Murabaha, Tawarruq, Istisna'a & Icaredır. Buna ek olarak, banka Londra'da tam teşekküllü bir şube, Houston, Texas'ta bir ajans ofis ve Singapur'da bir temsilcilik kurarak müşterilerinin uluslararası bankacılık ihtiyaçlarını karşılamak için hareket etmektedir. Banka ayrıca, İngiltere ve Ortadoğu'da en iyi elektronik banka ödülü gibi birçok ödül aldı. (www.riyadbank.com).

1.7.1.3. Al-Rajhi Bank (RJHJ)

Rajhi Suudi 1957 yılında toplam 307 milyar riyal varlıklar ve 16,25 milyar ödenmiş sermaye ile kurulmuştur. Al Rajhi Bank, sadece Suudi Krallığında değil aynı zamanda dünyada da büyük bir İslami Banka oldu. Banka en büyük şube ağına sahiptir (500'den fazla şube), krallığı boyunca 4.100 'den fazla ATM ve 46.000 POS terminalleri kurulu ek olarak 170 havale merkezleri vardır. Ayrıca Suudi Arabistan dışında, Malezya, Kuveyt ve Ürdün ülkelerinde de faaliyet göstermektedir. Banka Istisna, Icara, Murabaha ve diğerleri gibi çeşitli islami ürünler sunmaktadır. Ayrıca, Al -Rajhi Bank, en son elektronik hizmet ve yatırım ürünlerine odaklanarak yenilikçi bankacılık ve yatırım hizmetleri, özellikle e-bankacılığını sunmak için program ve projelerini geliştirmeye devam ediyor. 2014 Suudi Arabistan'da en iyi islam bankası olarak Euromoney Prestigious ödülünü kazandı. (www.alrajhibank.com).

1.7.1.4. Saudi Arabian Investment Bank

Suudi Yatırım Bankası 1976 yılında kurulmuştur. Bu bankanın ana faaliyet alanları, Suudi Arabistan Krallığı boyunca toptan geleneksel, perakende ve ticari bankacılık ürün ve hizmetlerini sağlamaktır. Özellikle, yarı kamu ve özel sanayi

sektörleri için ticari finansman ürünleri ithalat ve ihracat dahil olmak üzere finansman düzenlemektir. Ayrıca, SAIB bağımsız şeriat danışma kurulu tarafından onaylanan AL-Asalah İslami Bankacılık markası aracılığı ile çeşitli şeriat-uyumlu ürün ve hizmetler sunmaktadır. (www.saib.com).

1.7.1.5. Saudi Hollandi Bank

Suudi Hollandi Bankası 1926 yılında krallıkta faaliyet gösteren ilk banka oldu. Bankanın ana faaliyeti Endonezya hacılarına finansal hizmetler sunmaktı. 1928 yılında, banka Suudi Arabistan'da tek banka oldu. Böylece, altın rezervlerini tutarak ve petrol gelirlerini alarak Suudi hükümeti için bir merkez bankası olarak görev yapmıştır. 1969 yılında ABN Bank, Suudi Arabistan Para Ajansı (SAMA) tarafından belirlenen Saudization girişimleri uygulamak için ilk yabancı bankalardan biri oldu ve Krallıkta diğer yabancı bankalar için model oldu. Suudi Arabistan 80'den fazla yıllık tecrübesi ile otomatik nakit para çekme dönüşüm makineleri gibi yenilikçi teknikleri sunarak genişleme ve büyümeyi devam edebildi. Bankanın ana faaliyet alanları; kurumsal bankacılık, hazine ve kişisel bankacılık, ek olarak islami ürünler sunmak sayılabilir. (www.shb.com).

1.7.1.6. Banque Saudi Fransi (BSFR)

Banque Saudi Fransi (BSFR) 1977 yılında kurulan bir Suudi Arabistan anonim şirkettir. Bu bankanın temel amacı, her türlü ticari bankaların hem uluslararası ve hem yerli müşterilerine bağımsız bir tüzel panel tarafından onaylanan islami ürünlerin sunulmasını sağlamaktır. Banka, kurumsal bankacılık, ticari bankacılık, hazine bankacılık, bireysel bankacılık, yatırım bankacılık ve komisyonculuk gibi çeşitli iş kollarında düzenlenmiştir. Banka Suudi Arabistan'da 77 şube ve 300'den fazla ATM ile faaliyet göstermektedir. (www.alfransi.com).

1.7.1.7. Arab National Bank

Arap National Bankası (ANB) Ortadoğu'da ilk on bankasından biridir ve 1979 yılında kurulmuştur. ANB bireysel ve kurumsal sektörlerle yurtiçi ve uluslararası ticari ve islami ürünler ve hizmetler sunmaktadır. Ayrıca, banka danışmanlık ve yatırım,

yatırım fonları ve varlık yönetimi, yerel ve uluslararası hisse senedi alım- satımı, döviz ve hazine hizmetleri sunmaktadır. ANB 139 yerel şube ağı ile ve Londra'da uluslararası bir şube ile faaliyet göstermektedir (www.anb.com).

1.7.1.8. Samba Financial Group (SAMBA)

Bu bankanın ilk şubesi 1955 yılında Citibank tarafından Cidde'de kuruldu. Samba Financial Group 1980 yılında bir kraliyet kararnamesi ile meydana geldi ve şimdi ortadoğuda önde gelen finans kuruluşlarındandır. Bankanın amacı bankacılık ve ilgili hizmetlerini sağlamak ve ek olarak şeriat danışma kurulu tarafından onaylanan islami ürünleri sunmaktır. Samba öncelikli bankacılığı (altın ve elmas), telefon bankacılığı, ATM üzerinden nakit depozito, hızlı nakit havale hizmeti ve otomatik imza doğrulamayı sunan ilk banka oldu. Samba, Suudi Arabistan genelinde 66 şube ağı ile Pakistan genelinde 28 şube ile yanı sıra Londra ve Dubai'deki 25 şube dahil olmak üzere faaliyet göstermektedir. Banka yönetim teklik nedeniyle 2009 yılında birçok ödül aldı. Örneğin; QFC Euromoney ödülünü finansal hizmetleri geliştirmek için, Suudi Arabistan'da en iyi gelişen piyasa bankası Global Finance tarafından, Banker Orta Doğu Ürün Ödülü ve başkaları tarafından en iyi Müşteri Çağrı Merkezi oldu (www.samba.com).

1.7.1.9. Bank Al-Bilad (ALBI)

Bankanın amacı, çeşitli islami araçlar vasıtasıyla hizmetler, finansman ve yatırım faaliyetlerini sağlamaktır. Banka tamamen faiz ile uğraşmaz. ALBI Bank 67 şube aracılığıyla, 94 değişim ve havale merkezleri ile Suudi Arabistan krallığında hizmet vermektedir. Banka kısa vadeli dönemde piyasada iyi bir hizmet ve yüksek itibar sunmaktadır (www.bankalbilad.com).

1.7.1.10. Saudi Arabian British Bank (SABB)

Suudi Arabistan Britih Bankası 1978 yılında Suudi Anonim şirketi olarak kuruldu. SABB, HSBC ile ilişkili bir şirkettir, dünyanın en büyük bankacılık ve finansal hizmetler kuruluşlarından biridir ve 83 ülkede HSBC'nin yüzde 40 ortaklığı ile 10000 üzerinde ofisi vardır. Bu bankanın temel amacı, kişisel, ticari, kurumsal, özel ve islami

bankacılık, yatırım, hazine ve ticari hizmetleri sunmaktır. Global Finance dergisi ve diğerleri tarafından 2008 yılı için en iyi Online Tüketici Kredi Sitesi ve 2009 yılında en iyi Bireysel İnternet Bankası ve En İyi Online Tüketici Kredi Sitesi olarak ödül kazandı. SABB kralıkta 72 şube ağı ile faaliyet göstermektedir (www.sabb.com).

1.7.1.11. Al-Jazira Bank (BJAZ)

Al-Jazira Bankası 1975 yılında kurulmuştur. Banka Suudi Arabistan ülkesinde şeriat uyumlu önde gelen ve hızla büyüyen finans kurumlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bankanın amacı şeriat danışma kurulu atanmasıyla faizsiz ürünlere dayalı tam bir hizmet sunmaktır. Ana faaliyet alanları kurumsal bankacılık, (Çoğunlukla ticari şirketleri), yüksek varlıklı bireyler ve hisse aracılık hizmetleridir. Banka, geleneksel hayat sigortası için tam teşekküllü bir şeriat uyumlu alternatif çözüm olarak 2002 yılında Takaful tanıtmak için Suudi Arabistan'da ilk bankacılık kurumu oldu (www.baj.com).

1.7.2. Bahreyn

Bahreyn islami bankacılık ve islami finans alanında tüm ortadoğu ülkeleri arasında en üst bir seviyede yer almaktadır. Bu İslami bankacılık ve finans merkezi, islami bankacılık ve finans düzenlemeler, araştırmalar ve yenilikler evi olarak adlandırılıp ve büyük sayıda islami bankacılık ve finans kurumlarını barındırmaktadır.

Bahreyn İslami Bankalar, geleneksel muadillerine ile yan yana çalışabilir ikili bankacılık sistemine sahiptir. İlk islami banka; Bahreyn İslam Bankası, 1978 yılında ticari bankacılığa hizmet amacı ile kuruldu. 10 Yıl büyüdüktan sonra, Bahreyn Ortadoğudaki İslami Finans için önde gelen merkez olarak ortaya çıktı. Bahreyn'in piyasasında uluslararası islami finansal merkezi olarak ortaya çıkması, çeşitli finansal faaliyetlere ve ürünlere başka bir boyut eklemiştir. Bahreyn islami bankacılık ve finans sektör kuruluşları farklı kategorilerden oluşmaktadır. Bazı bankalar, Bahrain İslami Bankası, Al Salam ve Albaraka İslami Bankası tam islami bankacılığa tahsis edilmiştir.

Diğer islami bankalar aslında yerel geleneksel banka olarak islami bankalar için kar olasılığı fırsatlarla çeşitli hizmetler vermektedir. Arap bankacılık şirketleri kayda değer bir örnektir. Bahreyn'de faaliyet gösteren islami bankaların nihai kategorisinde

büyük çok uluslu bankalar tarafından temsil edilen, Citi İslami Investment Banka, Citi Groubin bir bağlı ortaklığı olarak gösterilmektedir. İslami bankaların önemli bir özelliği, Bahreynin kiralama ve mal finansmanı için küresel faaliyetlerinin kullanımı özellikle sendikasyon içindir. İslam sendikasyon 1987 yılında Bahreyn Faisal Islamic Bank tarafından tanıtıldı (Şimdi Şamil Bahreyn Bankası). Şimdi ise Bahreyn Şamil Bankası islami sendikasyonda aktif olmuştur. Sendikasyona 56 İslami finansal kurum, bölgesel banka ve diğer geleneksel finansal kurumlar toplam 2 milyar dolarla katıldılar. Bahreyn'de Al-Baraka Grubu olarak diğer İslami finansal kurumları da bu sendikasyonda faaliyet göstermektedirler. Bahreyn İslami bankalarının faaliyetleri uluslararası düzeyde artmaktadır. Bu artış toplam varlık ve yükümlülükler tutarının bölge dışında tutulması ile kanıtlanır. Bahreyn Körfez bölgesinin kalbinde stratejik coğrafi konumu sayesinde, uluslararası faaliyetleri ile bankaların dikkatini çekmeyi nispeten büyük bir ölçüde başarmıştır. Bunun yanı sıra, Bahreyn gelişmiş bir altyapıya sahiptir.

Telekomünikasyon tesisleri ve destek hizmetleri, yetenekli işgücü ve üst düzeyde mesleki yeterlilikleri ile elverişli bir bankacılık merkezi konumundadır. Bahreyn Likidite Yönetimi Merkezi (LMC), Uluslararası İslami Finansal Market (IIFM), Muhasebe ve İslami Finans Kurumları Denetim Örgütü (AAOIFI), Uluslararası İslam Değerlendirme Ajansı (IIRA), İslam Bankaları ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi (GCIBFI) gibi Bankacılık Bahreyn Enstitüsü ve Finans (BIBF) gibi bir kaç uluslararası İslami finansal altyapı ve destek kuruluşlarına ev sahipliği yapmaktadır. Bu gibi altyapıların ve destek kuruluşlarının katkılarıyla, Bahreyn İslami finansal piyasaların likidite derinliği genişletmek ve yenilikleri teşvik etmek amacıyla yeni islami finansal araçlar ve diğer finansal yeniliklerin ihracı yoluyla yeterli sayıda faaliyet göstermiştir (Baba, 2007: 4-5, 23) .

İlk islami banka yani Bahreyn İslam Bankası 1978 yılında Bahreyn Krallığında kuruldu. Şu anda 33 islami finans kurumu, 551 kurum ve toplam 2,24 milyar dolar sermaye ile çalışmaktadır. Bahreyn'deki islami bankacılık ve finans ile ilgili tüm işlemler, ticari ve yatırım bankaları gibi bazı bankacılık birimlerinin altında çalışmaktadır. (Shahzad ve diğ, 2014: 217).

Bahreyn islami bankası ilk İslami ticari banka olarak 1979 yılında Bahreyn Krallığında kurulmuş olup kayıtlı sermaye 200 BD milyon ve ödenmiş sermaye 974 BD milyondur. Kuruluşundan bu yana, Bisb istikrarlı bir büyümeyi kaydetmiştir. 2015 yılı sonunda, özkaynak fonları 97 milyon aşan varlıkları ile neredeyse 110 milyon Bahreyn dinarına ulaştı.

Banka, yenilikçi islami yatırım ve finansman ürünlerini benimseyerek islami bankacılık sektöründeki öncü konumunu sürdürmektedir ve daha üstün bireysel ve kurumsal bankacılık hizmetleri ile destek vermektedir. Banka Bahreyn Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem görmektedir. Büyük hissedarlarının yerel ve bölgesel finansal kurumlarda temsilcileri vardır. Banka, Bahreyn Merkez Bankası gözetimi ve düzenleyici çerçevesi altında çalışmaktadır.

Banka, 6 yerel şube ve 4 yeni mali merkez ile krallık islami bankalar arasında en büyük ağını kurmuştur. Bu dallar Sharia'a şartı ile uyumlu kaliteli bankacılık hizmetleri, finansman ve yatırım fırsatlarını bireysel ve kurumsal müşteriler için sunmaktadır. (<http://www.bisb.com>).

1.7.2.1. Al-Salam Bank (B.S.C)

Al Salam Bankası (B.S.C) bir dinamik çeşitlendirilmiş ve farklılaştırılmış islam bankası olarak Bahreyn Krallığı merkezinde kurulmuştur.

- Güçlü ödenmiş sermaye tabanı
- Üstün kurucu ortaklar
- Yüksek kalibreli yönetim ekibi
- IT altyapısı
- Mevduat, finansman ve yatırım ürünleri ve hizmetleri kapsayan evrensel bir iş modeli;
- Yenilikçi, islami usüllere uygun çözümler
- Kurumsal ve sosyal sorumluluklarına kesin taahhüt

120 milyon dinar (318 milyon dolar) bir ödenmiş sermaye ile Bahreyn Krallığında 19 Ocak 2006 tarihinde kurulmuştur. Al Salam Bankası (B.S.C.) 17 Nisan 2006 tarihinde Bahreyn'de ticari faaliyete geçti. Banka Bahreyn Merkez Bankası

tarafından belirlenen islami bankalar için yasal gereksinimlere uygun olarak, islam ilkeleri çerçevesinde faaliyet göstermektedir.

Bahreyn Al Salam Bankası 27 Nisan 2006 tarihinde Bahreyn Menkul Kıymetler Borsası'na ve daha sonra 26 Mart 2008 tarihinde Dubai Finans Piyasası'na kote oldu. Yönetimi ve personeli dünya standartlarında Bilgi Teknolojisi (BT) altyapısı ve son 'akıllı' çalışma ortamı ile desteklenmektedir. Al Salam Bankası Bahreyn uluslararası kabul görmüş bankacılık standartları ve en iyi uygulamaları benimseyerek en üst seviyede taahhüt ve bütünlük, şeffaflık ve güven ile faaliyet göstermektedir (www.alsalambahrain.com).

1.7.2.2. Al Baraka Bank

Al Baraka İslami Bankası islami bankacılık sektörünün lider finansal kurumlarından biridir. 1984 yılındaki kuruluşundan bu yana, banka islami finans sektörünün altyapısının oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Banka ayrıca İslami finans sektörünü teşvik ve esasını tanıtımında önemli bir rol oynamıştır. Banka özellikle Bahreyn'de ve genel olarak Körfez, Arap ve İslam dünyasında iyi bir itibara sahiptir.

Al Baraka İslami Bankası yenilikçi finansal ürünler, özellikle islami yatırım alanlarında uluslararası ticaret, kısa vadeli likidite yönetimi ve tüketici finansmanı sunmaktadır. Bunların hepsi bütün islami finansman modlarına, Murabaha, Wakala, İstisna, Azalan Muşaraka'da Mudaraba, Salam ve İcar'a dayanmaktadır. Bankacılık faaliyetlerinde islami finansın fıkıh (hukuk) alanında bilgi geniş zenginliği sayesinde, islami bankacılığın farklı alanlarındaki üst düzeyde yönetim ekibinin farklı deneyimleri ile mükemmel sonuçlar elde etmiştir.

Al Baraka İslamic Bank ticari sicil No:14400 altında Bahreyn Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile kayıtlı bir bankacılık kurumudur ve bahreyn merkez bankası tarafından yayınlanan bir bireysel bankacılık lisansı vardır. Bankanın 600 milyon dolar yetkili sermayesi ve 122 milyon dolar çıkarılmış ve ödenmiş sermayeye sahiptir.

Bahreyn Al Baraka İslami Bankası, Al Baraka Bankacılık Grubunun bankacılık birimlerinden biridir. Ayrıca Bahreyn Anonim Şirketi olarak Bahreyn Borsasında ve Nasdaq Dubai'de listelenmiştir.

Albaraka Grubu kesinlikle islami şeriat ilkelerine uygun olarak, perakende, kurumsal ve yatırım bankacılığı ve hazine hizmetleri sunmaktadır. Albaraka Bankacılık Grubu'nun kayıtlı sermayesi, 1.5 milyar dolar iken yaklaşık 1.97 milyar toplam özkaynak tutarına sahiptir. Grubun, 15 ülkede iştiraki bankacılık birimleri ve temsilcilikleri şeklinde geniş bir coğrafi varlığı vardır ve yaklaşık 500 şube aracılığıyla Şeriat uyumlu bankacılık ürün ve hizmetlerini sunmaktadır. Bu bankacılık üniteleri Ürdün İslam Bankası, Ürdünde; Albaraka İslamic Bank, Bahreyn; Albaraka Bank Pakistan Limited, Pakistan; Albaraka Bank Cezayir; Albaraka Bank Sudan; Albaraka Bank Ltd, Güney Afrika; Albaraka Bank Lübnan; Albaraka Bank Tunus; Albaraka Bank Mısır; Albaraka Türk Katılım Bankası, Türkiye ve Irak'taki üniteleri; Albaraka Bank Suriye ve Endonezya'da bir temsilcilik ve Libya'da bir temsilciliği vardır (<http://www.albaraka.bh>).

1.7.2.3. İthmaar Bank

Ithmaar Bank B.S.C. (Stok kodu "ITHMR") Bahreyn Merkez Bankası tarafından düzenlenen ve perakende, ticari, hazine ve finansal kurumlar ve diğer bankacılık hizmetlerini sağlayan bir Bahreyn merkezli, lisanslı islami perakende bankasıdır. Ithmaar Bank Dar Al-Maal Al-İslami (DMI) bağlı ortaklığı vardır ve toplam ödenmiş sermayesi 757,69 milyon dolar ve toplam özkaynak 501,2 milyon dolardır banka Bahreyn Borsası ve Kuveyt Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem almaktadır. Ithmaar Bankası bireylerin ve kurumların finansman ve yatırım ihtiyaçlarına hitap çok çeşitli şeriat uyumlu ürünler ve hizmetler sağlar. Ithmaar ayrıca bağlı ortaklıkları ve bağlı şirketler aracılığıyla yurtdışı pazarlarda varlığını sürdürmektedir. Bunlar Faysal Bankası Limited (Pakistan), Faysal Özel Bureau (İsviçre), Bahreyn merkezli BBK, Ithmaar Development Company Limited (İslami sigorta şirketi), Naseej ve Ithraa Sermaye (Suudi Arabistan) içerir (<https://www.ithmaarbank.com>).

1.7.2.4. KHaleej Bank (KHCB)

Bahreyn Krallığı merkezi bir islami banka ve Bahreyn Merkez Bankası tarafından verilen Perakende İslami Bankacılık lisansı altında faaliyet göstermektedir. Bu kurum bir Bahreyn Ortaklık Şirketi olarak Bahreyn Menkul Kıymetler Borsası'na

kote olmuş. KHCB, yüksek gelir düzeyine sahip bireyler kurumsal kişilere ve finansal kurumlara bankacılık ve yatırım ürün ve hizmetler sunmaktadır. 30 milyon dinar ödenmiş sermayesi ile Körfez Finance House Commercial Bank olarak 2004 yılının Kasım ayında kurulan, Khaleeji Commercial Bank bir niş islami özel banka, Bahreyn Krallığının merkezi ve Bahreyn Para Ajansı tarafından verilen bir ticari bankacılık lisansı altında faaliyete başladı. (<https://en.wikipedia.org>).

1.7.2.5. Kuwait Finance House

2002 yılında kurulan Kuveyt Finance House bankası islami ticari ve yatırım bankacılığı hizmetleri konusunda bir liderdir. KFH islami bankacılık sektöründe hızla büyüyen, yüksek talep, etkileyici finansal çözümler getirilmesi öncülerden biridir. Şirket yatırım tasarruf hesapları, cari hesaplar, elektronik hesapları, gayrimenkul finansmanı, oto finans, finansman kartları, islami kredi kartları, öncelik bankacılık, İslami bankacılık ve öğrenci finans, yanı sıra kurumsal finansman çözümleri de dahil olmak üzere birçok bireysel bankacılık hizmeti sunmaktadır. Ayrıca, icara gibi (bir kiralama veya iş sözleşmesi olarak) istisna'a, bir satış işlemi (varlık haline gelmeden önce bir metanın satıldığı durum) murabaha (banka müşterinin sipariş üzerine bir meta satın alır ve sonra maliyet artı kar esasına göre müşteriye satıyor) salam, bir satış işlemidir (bahçecilik ve tarım ürünleri de dahil olmak üzere emtiaların varlık haline gelmeden önce satılmasıdır) kurumsal finansman ürünlerini sunmaktadır. (<https://www.kfh.bh>).

1.7.3. Kuveyt

Kuveyt islami bankacılık sistemi, son yıllarda dünyanın birçok yerinde olduğu gibi hızla güçlenmektedir ve büyük sayıda islami finans kuruluşlarına ev sahipliği yapmaktadır. Bu kuruluşlar 2006 yılında 22.7 milyar dolar değerinde olan varlıklar ile islami bankacılık açısından üçüncü sırada yer almaktadır. 1977 yılında KFH'nin kurulması Kuveyt islami bankacılığın temellerini attı. KFH zamanla büyük bir başarı yapmakla birlikte halen bu başarıyla Kuveyt finans pazarında 12 konvansiyonel ve üç uzman hükümet bankaları ile rekabet etmektedir. Kuveyt Ulusal Bankası diğer bazı geleneksel bankalar gibi Kuveyt'teki islami finans ürünlerini ve hizmetlerini geniş bir

yelpazede sunmaktadır. Ülkede islami finans ve sigorta faaliyetleri de hızla büyümektedir. Şu anda, beş Takaful ve bir re-Takaful şirketleri yanında 18 konvansiyonel sigorta şirketleride Kuveytte faaliyet göstermektedirler ve Kuveyt sigorta pazarının yüzde 14'lük bir payına sahiptirler. Araştırmaya göre, Kuveyt'in islami bankacılık varlıkları 2013 yılında ilk dokuz aylık döneminde% 8,7 oranında büyüdü.

1.7.3.1. Kuwait Finance House:

KFH Eylül 1977 tarihinde toplam 48 milyar dolar varlığı ile kurulmuştur 2011 yılında, Kuveyt'te en büyük banka olmuştur. KFH Kuveyt'te toplam varlığı ile yaklaşık % 31 pazar payına sahiptir. KFH başarıyla bölgede genişletilmiş ve şimdi Kuveyt, Suudi Arabistan, BAE, Bahreyn, Malezya, Cayman Adaları ve Türkiye'de varlığı vardır. KFH 212 küresel şubesi ve 15 konsolide iştiraki bulunmaktadır. Kuveyt Yatırım Kurumu, KFH nın en büyük hissesine sahiptir (% 24). Banka S& P gibi uluslararası kuruluşların tarafından derecelendirildi ve A-, Aa3 ve A + notunu aldı.

1.7.3.2. Kuwait International Bank:

Kuveyt Uluslararası Bankası (KIB), 1 Temmuz 2007 tarihinden itibaren islam şeriatine göre faaliyet gösteren bir banka, bir kamu alıntı şirkettir. Bu banka 1973 yılında kurulmuştur ve ilk Kuveyt Emlak Bankası olarak biliniyordu. İslami banka olarak, KİB iş mevduat kabulü dahil olmak üzere tüm bankacılık hizmetlerini kapsamaktadır. Bunlar: finansman işlemleri, doğrudan yatırım, murabaha, icara, istisna'a, tawarruq, kredi kartları, wakala ve diğer ürünler. Kurumsal projeleri ile ve finansmanı, hazine hizmetleri, kredi mektubu verilmesi, teminat mektubu, emlak ilişkileri ve özelliklerinin yönetimi. Şu anda, Kuveyt Uluslararası Bankası kuveyt devletine yayılmış 24 şube ağına sahiptir (<https://www.kib.com>).

Temel değerler:

- Tüm işlemlerin etik standartların en üst düzeyde korunması taahhüdü.
- Müşterileri ile etkileşim sırasında profesyonel bütünlük
- İslam şariat ve hükümlerine uygunluk
- Yasalara uyumluluk

İş Felsefesi

- Operasyonel mükemmellik
- Müşteriye odaklanmak
- Yenilikçi Ürünler
- Üstün hizmet

1.7.3.3. Warba bank

2010 yılında kurulan, Warba Bankası'nın misyonu şeriat ilkelerine uygun olarak, bankacılık ve yatırım hizmetleri konusunda tüm gam sunan dünya çapında bir banka olmaktadır. Sürekli ürün kalitesi üzerinde yenilikler ile büyümeyi hedefliyor (<https://www.warbabank.com>).

Warba Banka, üç ana grup yoluyla özelleştirilmiş şeriata-uyumlu hizmetlerini ve geniş bir çözüm yelpazede sunmaktadır:

- Perakende bankacılık grubu
- Kurumsal bankacılık grubu
- Yatırım ve hazine grubu
- Warba Bankası aşağıdaki dört ilkeye odaklanarak iş hedefine kararlıdır:
- Mükemmellik faaliyetleri
- State-of-the-art teknolojisini (e-bankacılık) uygulamak
- Müşteri memnuniyeti
- Ürün yenilikleri

Warba Bank K.S.C.P. Kuveyt İslami Bankacılık, finans ve yatırım hizmetleri vermektedir. Şirket kurumsal, perakende, hazine, yatırım ve diğer kesimleri ile faaliyet göstermektedir. Banka akım ve tasarruf hesapları, arama hesapları; yatırım mevduatları; Kredi ve ön ödemeli kartlar; tüketici, oto ve inşaat finansmanı dahil olmak üzere kişisel finansman ürünleri sunmaktadır. Ayrıca gayrimenkul icara, murabaha ve teminat kredi mektupları, yanı sıra finansman dağıtım hizmetleri harfleri içeren ticaret finansman hizmetleri ve anapara yatırımları, yapılandırılmış sendikasyon ve seküritizasyon finans hizmetleri gibi yatırım bankacılığı hizmetleri vermektedir. Buna ek olarak, sms ve online bankacılık sağlanması ile, satış noktası, ve online elektronik ödeme hizmetleri; ve doğrudan özkaynak, emlak, ve diğer yatırım faaliyetleri ile ilgilenmektedir (<http://www.bloomberg.com>).

1.7.4. Birleşik Arap Emirlikleri

Birleşik Arap Emirlikleri; Abu Dabi, Dubai, Acman, Fuceyre, Resü'l-Hayme, Şarika, Ummül Kayveyn olmak üzere yedi emirlikten oluşmaktadır.

1.7.4.1. Ajman Bank

Ajman Bank bütünlük, güven ve şeffaflık değerleri üzerine inşa edilmiş genç bir islami ticari bankadır. Ajman Bankası 2007 yılında ilk islami banka olarak Abu Dhabi de kuruldu. Hisselerini 2008 yılının şubat ayında Dubai Finansal Pazarında sıraladı. Banka resmen 2009 yılında iki şube ile faaliyete geçmiştir. Bankanın şimdi emirlik genelinde şubeleri ve ATM'leri vardır. Ajman Bank, tüm şariat ilkelerine uygun olarak, bireysel, ticari ve hükümet müşterileri için Birleşik Arap Emirlikleri'nde değer odaklı bankacılık hizmetleri geniş bir yelpazede sağlar. Banka, Birleşik Arap Emirlik Hükümeti tarafından büyük çapta desteklenmektedir. Bu banka destek sağlamak ve Birleşik Arap Emirlikleri vatandaşlarının kariyerlerini geliştirmek için bir gurur kaynağıdır. Ajman Bankası 7 şube ve 14 ATM ile 2009 yılında İslamic Finance News tarafından, 2012 yılında Arab Achievement Awards tarafından ve 2014'de Islamic Business & Finance tarafından en iyi islami banka ödülünü kazandı.(www.ajmanbank.ae).

1.7.4.2. Abu Dabi Islamic Bank (ADIB)

Abu Dabi İslami Bankası amiri kararnamesi ile kamu anonim şirketi olarak 20 Mayıs 1997 tarihinde kurulmuştur. Banka, 11 Kasım 1998 tarihinde ticari faaliyete geçti. Tüm sözleşmeler, operasyon ve işlemleri islami şariat ilkelerine uygun olarak yürütülmektedir. ADİB bir milyar dirhem ödenmiş sermaye ile faaliyete başlamıştır. Hisselerinin değeri on dirhem olarak yüz milyar paya bölünmüştür. Hisseleri Abu Dabi Menkul Kıymetler Piyasasında işlem görmektedir (www.adib.ae).

1.7.4.3. Dubai Islamic Bank

Dubai İslam Bankası, 1975'te Dubai'de kurulan bir islami bankadır. Tüm uygulamalarını islam'ın ilkeleri dahilinde yürütmüş ilk islami banka olup ayrıca Birleşik Arap Emirlikleri'nde yer alan en büyük islami bankadır. DIB halka açık bir anonim şirkettir ve hisseleri Dubai Finans Piyasası'nda işlem görmektedir. Banka şu anda Birleşik Arap Emirlikleri'nde 62 şubesi ile faaliyet göstermektedir.

DIB, yerel ve uluslararası ortaklıklarla ilgilenmektedir. Pakistan'daki DIB 62 büyük şehirler genelinde 175 şube ağına sahiptir ve islami finans kurumu olarak faaliyet göstermek üzere Ürdün Merkez Bankası tarafından bir ön bankacılık lisansı almıştır (<https://en.wikipedia.org/wiki/DIB>).

1.7.4.4. Al Hilal Bank

Abu Dabi merkezli bir islam bankasıdır. 4 milyar dirhem yetkili sermaye ile Abu Dabi Yatırım Konseyi tarafından kuruldu ve Abu Dabi hükümetinin yatırım kolu oldu. Banka Haziran 2008'de BAE'de ilk dört şubesini açmıştır. Bugün, 1.500 den fazla personeli ile hizmet vermekle birlikte 25 şubesi ve BAE genelinde 116 ATM yanı sıra Kazakistan'da 3 şubesi ile faaliyet göstermektedir. Banka 100.000'den fazla müşteriye İslami Kişisel, Kurumsal, Hazine, Yatırım ve Toptan bankacılık hizmetleri sunmaktadır. Banka Al Hilal Küresel Dengelemeli Fonu, Küresel Sukuk Fonu ve Körfez Hisse Fonu yönetir. (https://en.wikipedia.org/wiki/Al_Hilal_Bank).

1.7.4.5. Noor Bank

Noor Banka Dubai'de, Ocak 2008 yılında kurulmuştur. Noor Bankasının 94,9% Noor Yatırım Grubuna %5 Emirates Yatırım Otoritesine ve % 0,1 BAE bireyler ve şirketlere aittir. Bankanın 1 milyar dolar ödenmiş sermayesi vardır ve bireyler, küçük ve orta ölçekli işletmeler, şirketler ve devlet kurumları için bankacılık, yatırım ve finansal ve risk yönetim ürünleri ve hizmetleri sunmaktadır. Noor Bankası, 2009 yılında ortadoğu bankacılar sanayi ödülleri töreninde 'En İyi Yeni Banka' seçildi, 2008 yılında Uluslararası İslami Finans Forumu tarafından 'En İyi Yeni İslami Bank' oldu (https://en.wikipedia.org/wiki/Noor_Bank).

1.7.5. Katar

Katar, ortadoğuda islami bankacılık ve finans işlerinin başka bir sıcak noktasıdır. Ülke finans açısından kuvetli bir yapıya sahiptir. Finansal yapıdaki bu gücün beraberinde getirdiği en önemli özellik ise bankacılık alanında iyi bir yapının oluşmasıdır. Ülke bünyesinde birden fazla büyük islami banka bulunmaktadır, Katar İslam Bankası, (1983 yılında kurulmuş) Katar Uluslararası İslam Bankası, (1991 yılında kurulan) Doha İslam Bankası (2006 yılında kuruldu) ve Al Rayan Bankası, (2006 yılında kurulmuştur).

Diğer islami finans kuruluşları, ilk Finans Şirketi, Yatırım Evi, Al Jazeera İslam Şirketi ve İslami Finans Menkul dahil, ülkedeki islami perakende ürünler ve aracılık hizmeti verebilirler. Katar İslam Bankası Katar Finans Merkezi'nde 1 milyar işletme sermayesi ile Katar İslam Yatırım Bankası kurmaya karar verdi. Al Safa İslam Bankası, geleneksel bankanın bir kuruluşu, katar bireysel ve kurumsal finans sektöründe islami ürünler sunmayı planlıyor. Son zamanlarda, Katar Uluslararası Sigorta İslam Şirketi ve Katar Uluslararası İslam bankası, Katar bireylerin ve işletmelerin finansman ihtiyaçlarını karşılamada uzmanlaşmış Tasheelat Şirketi ile ortak İslami bir varlık kurmuştur. Halen, İslami bankacılık uygulamaları payı Katar finans sektörünün yüzde 30'u temsil etmektedir ve önümüzdeki yıllarda yüzde 50'ye kadar büyümesi bekleniyor.

1.7.5.1. Doha bank

Doha Bank, Katar devleti'nin en büyük bankalarından biridir. 1978 yılında kurulmuş ve 15 Mart 1979 tarihinde, Katar içinde yurt içi ve uluslararası bankacılık hizmetlerine başlamıştır. Katar'ın önde gelen finansal hizmetler şirketi olarak, Doha Bank, müşterilerine daha önce var olmadığı gibi bankacılık işlerini yapmaya kararlıdır. Yenilikçi teknolojiler ve insanların marifeti sayesinde, Doha Bank bireylere ve ticari kurumlara ve kurumsal müşterilere Katar genelinde hatta uluslararası düzeyde mali hayatlarını yönetmek için yeni ve iyi yollar sağlamaktadır. Doha Bank dinamik ve modern bir banka olarak tanınmayı hedeflemektedir. Doha bank 30 yerli şubesi, 20 E-dalları da dahil olmak üzere ödeme ofisleri, 2 mobil bankacılık birimleri ve 125 ATM 35 yıla aşkın bir operasyonda olmuştur. Banka Kuveyt, Dubai, Abu Dabi ve Hindistan'da şubeleri ile yurtdışında kendi işini genişletti. Ayrıca Singapur, Türkiye,

Japonya, Çin, İngiltere, Kanada, Almanya, Avustralya, Hong Kong, Güney Kore, Sharjah (U.A.E.) ve Güney Afrika'da temsilcilikleride var (www.dohabank.com.qa).

1.7.5.2. Masraf Al Rayan

MAR Katar merkezli islami banka 2006 yılının Ocak ayında kuruldu ve Katar Merkez Bankası tarafından lisanslanmıştır. 12 şube ağı aracılığıyla bankacılık, finans, yatırım ve aracılık hizmetleri sunmaktadır. MAR piyasa değerine göre Katar'da ikinci büyük islami banka oldu. Bu bankanın yapısı üç ana iş bölümünden oluşmaktadır: Bireysel Bankacılık, Toptan Bankacılık ve Özel Bankacılık. Masraf Al Rayan, 2007 yılının islami iş ve finans ödülleri töreninde bölgenin en iyi yeni islami banka prestijli finans yayınlarının birinden ve en iyi yeni islami banka övgüsünü kazanan ilk Katarlı banka oldu (www.alrayan.com).

1.7.5.3. Qatar Islamic Bank

Katar İslami Bankası (QIB), 1982 yılında ülkenin ilk islami finans kurumu ve sharia' uyumlu bir banka oldu. Bu bankanın ürünleri ve operasyonları, şeriat' kurulu tarafından denetlenir ve islami finans ilkelerine uygun olup olmadığı sağlanır. 2015 yılı sonunda 2.36 milyar sermaye ve toplam 127 milyar aktifleri ve varlıklarına dayalı islami sektörün % 41 payı ile genel bankacılık sektörünün % 11 pazar payı ile Katar'ın en büyük islami bankasıdır. QIB ayrıca MENA bölgesinde en büyük islami bankalardan biridir ve sektörde dünya lideri olmak için bir vizyon peşindedir. QIB ülke genelinde yayılmış 31 şube aracılığıyla yurt içinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Bayanlar ve varlıklı müşteriler için özel salonlar ek olarak 165 den fazla çok fonksiyonlu ATM tesisler kurulmuştur. QIB müşteri hizmet seviyelerini arttırmak ve en son bankacılık teknolojilerin kabulü yoluyla tamamen müşteri odaklı olma çabası ile insanlar için, “insan” odaklı bir banka olmayı hedeflemektedir (www.qib.com.qa).

1.7.5.4. International Islamic

QIIB, Katar Devleti'ndeki kişisel ve kurumsal islami bankacılık çözümlerini sunan, özel sektöre ait bir islami bankadır. 1991 de kurulmuş, QIIB üç sütun üzerine inşa edilmiştir: güven, aile ve bağlılık. Bugün büyümekte olan müşteri tabanının ihtiyaçları doğrultusunda bu ayağı geliştirmeye devam ediyor. Çağdaş bankacılık değişiyor ve banka bu yeni ortama uyacak şekilde müşterilerinin çalışma şeklini dönüştürüyor. Ekip, müşterilerinin ihtiyaçlarını düşünerek yenilikçi bankacılık çözümlerinin pazara teslim edilmesini geliştirmektedir. QIIB Mobil Bankacılığı, QIIB İnternet Bankacılığı ve Telefon Bankacılığı ve tüm özel hizmetler verimli işlemsel bankacılık için ve bir bakışta hesap bilgilerini sağlamak için tüm müşteriler için mevcuttur. QIIB Katar'da 16 Şubesi ve 86 ATM'si vardır (www.qiib.com).

1.7.5.5. Ahli Bank

Ahlibank 1983 yılında kurulduğundan beri, geleneksel değere ve niteliklere sadık kalmak bizim bugün kim olduğumuzu tanımlar. Ahlibank 15 şube ağı ve 58 ATM'si ile Katar'da ürün ve hizmetleri kapsayan; Kurumsal Bankacılık, Bireysel Bankacılık, Uluslararası Bankacılık, Özel Bankacılık, Hazine ve Yatırım ve Aracılık Hizmetleri sunmaktadır (www.ahlibank.com.qa).

1.8. TÜRKİYE'DE FAİZSİZ BANKACILIĞIN GELİŞİMİ

1980'lerde serbest piyasa ekonomisinin tüm kurum ve kurallarıyla uygulanmasına ilişkin genel ekonomi politikası değişikliğinin finans alanındaki yansımalarından birisi de özel finans kurumlarının (ÖFK) kurulması olmuştur. 26.12.1983 tarih ve 83/7506 sayılı "Özel Finans Kurumlarının" kurulması hakkındaki bankalar kurulu kararname ile Türkiye'de faizsiz çalışan özel finans kurumlarının tesis edilmesi için yasal zemin sağlanmıştır. Bu yapılan yasal düzenlenmenin amacı; mevcut finansal sistem dahilinde inançları gereği tasarruflarını değerlendiremeyen toplam kesimlerinin atıl fonlarının sisteme kazandırılmasını sağlamaktır. Oluşturulan faizsiz bankacılık sistemiyle, söz konusu kesimlerden toplanan fonlar reel ekonomiye kanallene edilerek fon transferi sürecinin etkinliği arttırılacaktır. Bunun yanı sıra, İslam ülkeleriyle

ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ve islami bankacılığa has ürün ve hizmetlerden yararlanılması gibi amaçlar da dikkate alınmıştır.

Özel finans kurumlarının kaynaklarının önemli bir kısmını mevduatları (cari ve katılım hesapları) oluşturmakta ve fon kullanımlarının büyük bir bölümü de kredilerden (ağırlıklı murabaha) meydana gelmektedir. Bankalar, para ticareti yapan kurumlar olarak fonlarının önemli bir kısmını daha likit ve risksiz kıymetlerde değerlendirerek likiditesini yüksek tutmaktadırlar. Oysa özel finans kurumlarının çalışma esasları çok farklıdır ve mal ticareti yapmak zorunda olduklarından fonlarının %70'ini aşan oranlarda vadeli satış (murabah) şeklinde kullandırmak suretiyle özel kredi işlemlerine yatırmaktadır (Tunay, 2005:329).

1.8.1. Türkiye Katılım Bankacılığının Yapısal Gelişimi

Türkiye'de katılım bankacılığı sektöründe 4 banka bulunmaktadır. Bu bankalar Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Bank Asya ve Türkiye Finans'tır. 2014 yılı sonu itibariyle sektörde en büyük pazar payına sahip olan banka %33 ile Kuveyt Türk Katılım Bankası olurken, Türkiye Finans Katılım Bankası hemen arkasından gelmektedir. Bu iki bankayı sırasıyla Albaraka Türk Katılım Bankası ve Asya Katılım Bankası takip etmektedir. Sektör personel sayısı olarak 2009'dan itibaren sürekli artış göstermiş, yıllık ortalama %6,6 oranında büyümüştür. 2014 yılı sonu itibariyle Katılım bankalarında toplam 16.249 kişi istihdam edilmektedir (www.tkbb.com).

1.8.2. Türkiyede Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları

1.8.1.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.

Türkiye'de Albaraka Türk Katılım Bankası, faizsiz bankacılık alanındaki finansal kuruluşların ilki ve öncüsü olarak 1984 senesinde kuruluşunu tamamlayarak 1985 yılının başından itibaren faaliyete geçmiştir. Bu banka faaliyetlerini 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na tabi olarak sürdürmektedir. 2013 yılının son tarihi itibariyle ülke geneline yayılmış 167 ve yurt dışında da bir şubesi ile toplam 168 şubeyle müşterilerine, ortaklarına, çalışanlarına bir katılım bankası olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Albaraka türk bankasının ana ortağı Albaraka Banking Group'un faaliyet gösterdiği Körfez, Ortadoğu ve Kuzey Afrika coğrafyalarında finansal ürün ve hizmeti sunmakla Singapur'dan İngiltere'ye, Güney Afrika'dan Fas'a, Avustralya'dan Kazakistan'a kadar 80 ülkede 1000'e yakın banka ile müşterilerine hızlı, kaliteli ve emniyetli dış ticaret hizmetlerini vermektedir (<https://www.albaraka.com.tr>).

1.8.1.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.

1989 yılında kurulan Kuveyt Türk Katılım Bankası, Özel Finans Kurumları'nın faaliyetleri, 1999 yılında Bankacılık Kanunu kapsamına girinceye kadar bir yanda Bakanlar Kurulu Kararı, diğer yanda Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığı'nın tebliğleri ile yürütülmüştür. Mayıs 2006'da ünvanı, Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. olarak değişmiştir. Bu bankanın sermayesinin %62'si Kuveyt Finans Kurumu'na (Kuwait Finance House), %9'u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kurumu'na, %9'u İslam Kalkınma Bankası'na, %18'i Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, %2'si de diğer ortaklara aittir.

Kuwait Finance House %62'lik sermaye payı ile Kuveyt Türk'ün en büyük ortağı milyarlarca dolarlık toplam fonuyla, Kuveyt'in dev bir finans kuruluşu olmasının yanı sıra faizsiz finans kurumları arasında dünyada ilk sıralarda yer almaktadır. (<http://www.kuveytturk.com.tr>).

1.8.1.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.

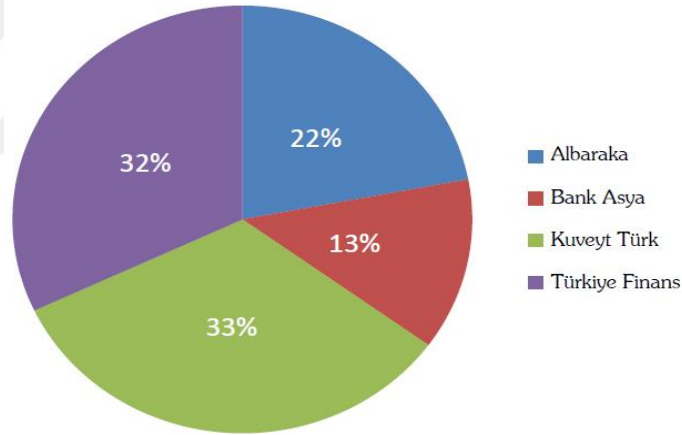
Boydak Grubu'na ait Anadolu Finans Kurumu ile Ülker Grubu'na ait Family Finans'ın birleşmesi ile kurulan Türkiye Finans Katılım Bankası, %100 yerli sermaye ile türkiyede ilk finans kurumu olarak 2005 yılında kurulmasına onay verildi.

250'yi aşkın şubesi ve 4.000'i aşkın çalışanıyla 1 milyondan fazla müşterisine hizmet veren Türkiye Finans'ın yüzde 60 hissesi 31 Mart 2008 tarihinde Ortadoğu'nun en önemli bankalarından ve Suudi Arabistan'ın en büyük bankası olan The National Commercial Bank (NCB) tarafından satın alınmıştır. Yeni ortaklık ile Boydak ve Ülker Grupları'nın yanına eklenen bu büyük güç sayesinde daha da gelişen Türkiye Finans, öncü katılım bankası olma vizyonunu sürdürmektedir (<http://www.turkiyefinans.com.tr>).

1.8.1.4. Asya Katılım Bankası A.Ş.

Asya Katılım Bankası A.Ş. 24 Ekim 1996 tarihinde, Altunizade'deki Merkez Şubesi ile faaliyetlerine başlamış ve 20.12.2005 tarihinde "Asya Finans Kurumu Anonim Şirketi" olan şirket unvanı "Asya Katılım Bankası Anonim Şirketi" olarak değiştirilmiştir. Kuruluş sermayesi 2 milyon TL, mevcut ödenmiş sermayesi 900 milyon TL olan Bankanın, tabana yayılmış yerli sermayeye dayanan, çok ortaklı bir yapısı vardır. Genel Müdürlük birimleri haricinde Aralık 2010 tarihi itibarıyla 179 şube ve yurt içinde 2, yurt dışında 1000 muhabir banka ile faaliyetlerini devam ettirmektedir. (<http://www.bankasya.com.tr>).

2014 yılı sonu itibarıyla sektörde en büyük pazar payına sahip olan banka %33 ile Kuveyt Türk Katılım Bankası olurken, Türkiye Finans Katılım Bankası hemen arkasından gelmektedir. Bu iki bankayı sırasıyla Albaraka Türk Katılım Bankası ve Asya Katılım Bankası takip etmektedir.

Kaynak: (www.tkbb.org.tr/veri-seti)

Şekil 1.9. Katılım Bankaları Aktiflere Göre Pazar Payı 2014

1.9. KÜRESEL FAİZSİZ BANKACILIK BÜYÜME TAHMİNLERİ

Global ölçekte genel ekonomik büyüme ağırlığının gelişmekte olan doğu ülkelerine kaymasının faizsiz bankacılık sektörünü olumlu etkileyeceği tahmin edilmektedir. Müslüman nüfusun ağırlıklı olduğu bazı ülkelere bakıldığında (Katar, Kuveyt, Endonezya, Suudi Arabistan, Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Pakistan), faizsiz bankacılığın önemli oranda büyüyeceği öngörülmektedir. Faizsiz

bankacılık sektörünün gelişimine yönelik potansiyel bir senaryo aşağıda verilmiştir. Bu gelişimi sağlayacak faktörler arasında ise, belirli pazarlarda politik ve ekonomik istikrar, mevzuat açıklarının giderilmesi, büyüme yolunda kapasite ve yetkinlik gelişimi, ölçek ekonomisine geçilmesi, teknoloji yatırımlarının artırılması ve operasyon kalitesinin geliştirilmesi yer almaktadır. Operasyon kalitesi konusunda önde gelen faizsiz bankaların da bu performans düzeylerini korumak ve küresel birer oyuncu olabilmek adına özellikle müşteri odaklılık, kurumsal yönetim ve teknoloji konularında aşamalı olarak ilerleme kaydetmeleri gerekliliği söz konusudur. Faizsiz finans sektörünün gelişmiş olduğu ülkelerde faizsiz bankacılığın toplam varlıklarının 2014 yılında, 869 milyar Amerikan Dolarına ulaşması beklenmektedir. 2014 – 2019 arası tahmini %18’lik yıllık bileşik büyüme oranı ile toplam varlıkların bu ülkelerde 2 trilyon Amerikan dolarına yükselmesi beklenmektedir. (<http://www.tkbb.org.tr>).

İKİNCİ BÖLÜM

PERFORMANS, FİNANSAL PERFORMANS ÖLÇÜMÜ, PERFORMANS YÖNETİMİNİN ÖNEMİ

2.1. PERFORMANS

2.1.1. İşletmelerde Performans Kavramı

Performans genel anlamda amaçlı ve planlanmış bir etkinlik sonucunda elde edilen, nicel ya da nitel olarak belirleyen bir kavramdır. Bu sonuç mutlak ya da göreceli olarak açıklanabilir; bir atletin yüksek atlamadaki bireysel derecesi ya da sıralamadaki sırası, bir üretim biriminde üretim miktarı ya da gerçekleşen üretimin planlanan üretim oranı gibi. İngilizce “performance” kelimesinden gelen performans kavramı, herhangi bir işte gösterilen başarı derecesi olduğundan “iş başarısı” kavramı olarak da tanımlanabilir.

Performans değerlendirme, belirli bir alanda ve zaman diliminde kişi, bölüm veya kurumun faaliyetlerinin önceden belirlenen kıstaslarla uyumunun ölçülmesidir. Bu anlamda performans değerlendirmesinin yapılabilmesi için öncelikle gerçekçi hedefler belirlenmeli, ortaya çıkan sonuçlar çevresel ve içsel koşullar dikkate alınarak analiz edilmelidir.

İşletme performansı geniş bir boyut içinde işletmeye ilişkin başlıca üç ana konudaki sorulara yanıt verebilecek bir kavram olarak düşünülebilir:

1. Şimdi Neredeyiz? Burada amaç, örgütün mevcut durumunu, mevcut kaynakları ve örgüt düzeni içinde ıceleyerek performansını irdelemektir.
2. Daha Ne Kadar iyi Olabilirdik? Bu soru ile işletmenin mevcut koşullardaki potansiyel gücünden yararlanma düzeyinin değerlendirilmesi amaçlanır, işletme potansiyel gücü ile ne elde edebilirdi, ne elde etmiştir sorusu temel alınır.
3. Nerede olmalıyız? Bu soru uzun dönemli işletme potansiyeline yönelik olarak sorulur. Amaç, işletmenin iç ve dış kısıtlarının kalktığını varsayarak ideal potansiyele göre davranışlarını değerlendirmektir. İşimiz ya da amacımız ne

olacaktır ya da ne olmalıdır sorularına alınacak yanıtlar, diğer iki alınan yanıtlarla birlikte işletmenin gerçek amaçlarının nasıl ve ne düzeyde ulaşabileceğinin göstergesi olacaktır. Bu üç temel soru işletme performansının tanımlanması ve değerlendirilmesine ilişkin alanları belirlemektedir. Aynı zamanda işletmelerde performansın geliştirilme alanlarına bir çerçeve çizmektedir, irdelemeler, işletmenin yaşamını sürdürme ve büyümesini sağlamak için uzun dönemde örgütsel yapı, görev, ürün ve süreç tasarımlarında yapması gereken yenilikleri ve değişiklikleri ortaya koymaktadır (Akal, 2005: 31-33).

Her örgüt performans ölçümü yapmak için kendine özgü bazı nedenleri vardır. Bununla birlikte genel olarak işletmeler aşağıdaki nedenlerden dolayı performans ölçümü yapmaktadırlar (Parker, 2000: 63).

- Örgütün genel olarak başarılı olup olmadığını belirlemek
- Örgütün müşterilerinin isteklerini karşılayıp karşılamadığını belirlemek, yani onların arzu ettikleri malların ve hizmetlerin sunulup sunulmadığını öğrenmek
- Örgütün yaptığı faaliyetler hakkında bilgi sahibi olmasına yardımcı olmak, yani bildiklerinin doğruluğunu onaylayabilmek ve neleri bilmediğini ortaya çıkarmak
- İsraf yapılan veya dar boğaz olan yerler gibi sorunlu alanları ortaya çıkartmak ve gelişme olabilecek alanları belirlemek
- Kararların, duygusal, sezgisel, inanışlara veya varsayımlara dayalı olarak değil de, gerçek verilere dayanarak alındığından emin olmak
- Örgüt işlem ve süreçlerinde bir gelişme planlanmışsa, bunun gerçekleşip gerçekleşmediğini anlamak

2.1.2. Performansın Boyutları

Örgütsel bir sistemde performans kavramı yedi performans boyutu ile tanımlanmaktadır. Aşağıda bu yedi performans boyutu tek tek açıklanmaktadır.

2.1.2.1. Etkenlik

Etkenlik, örgütlerin, tanımlanmış amaçlarına ulaşmak amacıyla gerçekleştirdikleri etkinliklerin sonucunda bu amaçlara ulaşma derecesini belirleyen bir performans boyutudur. Etkenlik işletme düzeyinde toplam performansı yansıtan en önemli performans boyutudur. Çünkü bir işletmede elde edilen sonuçlar yöneticilerin ve çalışanların davranış bilgi ve becerilerinden, Kullanılan teknolojik kapasite ve yöntemlere hatta dış çevre ile etkileşime bağlı toplam bir çabanın ürünüdür. Etkenlik belli bir miktar girdi ile elde edilecek maksimum çıktı miktarının, gerçekte elde edilen çıktı miktarına oranlanması ya da belli bir miktarda çıktıyı elde etmek için kullanılacak minimum girdi miktarının, o çıktıyı elde etmek için gerçekte kullanılan girdi miktarına oranlanması olarak tanımlanmaktadır (Akal, 2011: 34).

Etkenlik ölçümleri, performans geliştirme sürecinde yönetime iki büyük olanak sağlamaktadır.

1. Mevcut koşullar altında tüm kaynakların tam kapasitede kullanılmasına ulaşmak: etkenlik ölçümleri ile nasıl daha iyi olabiliriz ve yanıt olacak davranışların belirlenmesine olanak sağlayan değerlendirmeler elde edilir. Bu amaçla işletmede gerçekleştirilenlerle eğer edilebilirdinin karşılaştırılması yapılır.
2. Örgüt içi ve dışı kısıtlamaları yok saymak ideal potansiyele ulaşmak: Burada amaç yeni veya daha yüksek bir performans düzeyine ulaşmaktır. Etkenlik ölçümleri ile başka ne yapmalıyız. Nerede olmalıyız sorularına en uygun yanıtlar alınabilmektedir.

Etkenlik finansal sistem için farklı kavramlarda bulunmaktadır. Kaynakların dağıtımında en iyi uygulama, tahsis etkenliği olarak ve yatırımların ancak başarılı tasarruf kanallarıyla gerçekleştirilebileceği fonksiyonel etkenlik ve maliyet etkinliği şeklinde sıralanabilir.

Katılım bankasının davranışsal amacı olarak ekonomik etkinlikten bahsedilir ve bankanın maliyetinin, gelirinin veya karının gözlemlenmiş değerleri ile optimal değeri karşılaştırılarak ölçülmektedir. Katılım bankası, girdi çıktı optimum değerinin ne olması gerektiğini hesaplamak zorundadır. Katılım bankasının bu değerlere ne kadar yakın olduğu ise bankanın etkinlik düzeyini belirlemektedir. Bankanın etkinliği, çeşitli karar

değişkenlerinin gözlemlenen değeri ile üreticinin davranışsal amacını sağlayan değeri karşılaştırılarak ölçülebilir. Karşılaştırmalar, miktarlar (girdi- çıktı) cinsinden yapılabileceği gibi değerler (maliyet, kar, getiri) cinsinden de yapılabilir (Özgür, 2007: 114).

2.1.2.2. Verim ve Giderlerden Yararlanma

Verim ve girdilerden yararlanma göstergeleri performans geliştirme sürecinde “şimdi biz nerdeyiz”, “daha iyi nasıl olabiliriz” sorularına yanıt verme görevini yerine getirirler. Bir işletme mevcut iç ve dış olanaklar ve kısıtlamalar altında potansiyel kaynaklardan nasıl ve ne düzeyde yararlanıldığını gösterirler, işgücünden, makine kapasitesinden yararlanma oranları gibi. Verim, etkenlikte olduğu gibi işletmenin çıktıları ile değil girdileri ile yani kaynak tüketimi ile ilgilidir, amaçlara değil, araçlara yöneliktir. Örgütte ne olursa olsun, verim boyutu ile değerlendirilen, yapıların en iyi ve doğru biçimde, en düşük kaynak tüketimi, en düşük maliyet, en az israf ile gerçekleştirilmiş olup olmadığıdır. Peter Drucker etkenlik ve verim arasındaki bu ilişkiyi şöyle bağlamaktadır: Etkenlik başarı için temeldir, verim bu başarıyı sağlamlatıran bir etmendir (Drucker, 1977 : 44).

2.1.2.3. Verimlilik

Anonim bir tanımlamaya göre verimlilik, mümkün olan en düşük kaynak harcaması ile en yüksek sonuca ulaşmaktır. Peter Druker’a göre verimlilik “en az çaba ile en çok çıktıyı verebilecek bütün üretim kaynakları arasındaki denge”dir.

İşletmelerde toplam verimlilik ölçümü kavramının öncüsü Davis ise verimliliği “tüketilen kaynaklarla elde edilen ürünlerde değişim” olarak tanımlamakta ve “Eğer herhangi bir üretim birimi, o birimde kullanılan malzeme, enerji, makine, işgücü ve yönetim kaynaklarının bileşiminden daha önceki dönemlere göre daha fazla ve daha iyi ürün elde etmişse verimliliği artmıştır” demektedir. Bu tanıma göre verimlilik mevcut üretim sürecinde uygulanan yöntemlerde, girdi miktarlarında, üretim kapasitesinde, çıktı karmasında oluşan tüm değişimlerin çıktı/girdi ilişkileri düzeyinde göstergesi olmaktadır (Akal, 2005: 46).

Verimlilik, bankaların birim maliyetlerini düşürdüğü ve karlılıklarını arttırarak sektörde rekabetçi bir yapıda olmalarını sağladığı için bankalar açısından önemli bir kavramdır. Verimlilik Oranı bankanın toplam gelirine göre faiz dışı giderlerini kontrol edebilme yeteneğini gösterir. Yani bankanın 1 birim gelir için ne kadar faiz dışı gidere katlanması gerektiğinin cevabını verir.(Koch ve Mc Donald, 2000: 120)

“Verimlilik Oranı” aşağıdaki şekilde hesaplanabilir: $\text{Faiz Dışı Gider} / (\text{Faiz Geliri} + \text{Faiz Dışı Gelir})$

Bankalar, karlarını etkileyen faktörlerin bazılarını kontrol edebilirken bazılarını kontrol edemezler. Kontrol edebildikleri faktörler arasında faaliyet alanı, net faiz marjı, ücret ve komisyonlar, kredi kalitesi ile maliyetler yer alırken; piyasa faiz oranları, genel konjonktürel durum ve rekabet yapısı yer almaktadır (Polat, 2011: 47).

Katılım bankaları verimlilik ve etkinliklerini arttırmak için; teknolojiye ayak uydurması, yönetsel kararlarında sektörel ve konjonktürel gelişmeleri göz önünde bulundurması, fon toplama yönünden en uygun tanıtım ve reklam tekniklerini uygulaması, fonları riski minimize ancak getiriyi maksimize edecek şekilde etkin olarak kullanması, yabancı sermaye ile fon girişlerinin arttırılması ve en uygun yatırımlara yönlendirilmesi gerekli görülmektedir (Özgür, 2007: 120).

2.1.2.4. Karlılık

Kar, satışlarla maliyetler arasındaki artı farktır. Bu fark eksi olduğunda zarar oluşur. Kar ya da karlılığın bir performans boyutu olarak alınması aslında elıştırılan bir konudur. Kar ya da karlılığın özellikle uzun dönemde bir performans göstergesi olarak alınmayacağı ancak kısa dönemli bir gösterge olarak kullanılabileceği görüşü yaygındır. Bu görüşün nedeni işletmelerde yönetimin kısa dönemde karlı olmayı kolay bir hedef olarak kabul edip bunu ağırlık vererek, uzun dönemli başarıları ihmal etmeleri olasılığıdır. Böyle durumlarda yöneticiler kısa dönem karı pahasına, araştırma ve geliştirme çalışmalarından, çalışanlara yönelik özendirici yatırımlardan, kaliteden, bakım ve onarım çalışmalarında hatta iyi müşteri ilişkilerini koruma çabalarından ki bu konular işletmenin yaşamını sürdürebilmesi için çok önemlidir, fedakarlık edebilmektedirler.

Kar ve karlılık en kolay ölçülebilen bir performans boyutudur. Bu konuda oldukça gelişmiş ve çok sayıda gösterge bulunmaktadır. Bu durum geleneksel yönetim anlayışında egemen olan yüksek kar ve düşük maliyet dürtüsü ve dolayısıyla işletmelerde çok iyi işleyen bir mali bilgi sistemine sahip olmaktan kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu konularda yılların birikimi ile geliştirilmiş performans standartlarının ve endüstri düzeyine kadar çıkan istatistiklerin bulunabilmesi uygulamaların yaygınlaştırılmasında ve gelişmesinde çok önemli olmuştur (Akal, 2007: 63-64).

2.1.2.5. Karlılık ve Bütçeye Uygunluk

Bütçeye uygunluk, karlılığın bir performans göstergesi olarak kabul edilmediği ya da kar amacı olmayan ve sadece bir maliyet merkezi olan kamu örgütlerinde karlılığın yerine bir performans göstergesi olarak kullanılabilir. Bütçeler işletmelerde hem performansın yönlendirilmesinde hem de gerçekleşen performansın değerlendirilmesinde önemli bir araç olmasıyla dikkat çekiyor. Bütçeler ve bütçe kontrolleri bu görevi plan değerleri ile (para, miktar, zaman, hatta kalite cinsinden biri ya da birkaçı ile ifade edilebilir) gerçekleşen değerler arasında ilişkiler kurarak yerine getirir. Planlanmış değerlerle gerçekleşen değerler arasındaki farklılık ne kadar az olursa işletmenin bütçeye uygunluk açısından gösterdiği performans da o düzeyde yüksek olacaktır. (Akal, 2007: 65).

2.1.2.6. Yenilik

Yönetim performansı, iki yönden incelenmelidir; yönetim işletmede var olan kaynakları yönetmek ve onlardan en yüksek düzeyde yarar sağlamaktan sorumludur; bunun yanında geleceği yaratmak zorundadır. Yarının işletmesi bugünde saklı olan gereksinimlerden çıkarak dizgisel bir çözümleme ve uygulama çabaları ile yaratılacaktır. Bunun için gereken yenilik, risk alma ve girişimciliktir.

Yenilik, toplumun gereksinimlerinin daha karlı bir işletme için olanaklara çevrilmesi sürecidir, yeni gereksinimler yenilikçi işletmeler ister (Druker). Yenilikçi yöntemler yaratıcılığı, değişimi, yeni fikirleri, grup çalışmalarını, bağımsız uygulamayı, geliştirici eğitimi destekleyen ve besleyen bir çevre oluşturmalıdır. İşletmelerde yenilik hareketinin başlangıç noktası çağın değişen yapısı ile uyum içindedir. Yani

yeniliğin yönü müşteri ve gelecektir. Bu noktada işletme iki seçim arasındadır, daha kaliteli ve düşük fiyata üretim ya da yeni ve satılabilir üretim. Çağımızda yeni ve satılabilir üretim kavramı değişmiştir. Ürünlerin satılabilirliği ya da rekabet olanağı kalite ve maliyetin dışındadır. İşlev, moda, prestij vb. değişik gereksinimleri karşılayabilme düzeyine bağlıdır. Bu gereksinimler değişebilir ama temel olan müşterinin isteğidir. Eğer ürün istenmiyorsa satılamaz, satılamıyorsa verimli ya da kaliteli üretim de bir anlam taşımaz. Verimlilik ve kalite ancak satılabilir ürün olgunluğa eriştiğinde ve rekabet yeteneğini koruması söz konusu olduğunda yani uzun dönemde önem kazanır (Akal, 2007: 53,56).

2.1.2.7. Kalite

Kalite, kaynakların verimli kullanımını sağlayan, ürün ve hizmetlere kullanım uygunluğunu kazandıran, müşteri gereksinimlerine uygun üretim ve hizmet anlayışını egemen kılan ve böylece işletmelerin kamusal sorumluluklarını da olumlu olarak gerçekleştirmelerine olanak hazırlayan bir performans boyutudur. Kalite, sistemin sunduğu hizmet ya da ürünün kullanıcı isteklerini ve gereksinimlerini karşılama, ürünlerin teknik belirlemelerine uygunluğunu ve hatasız olma derecesini belirleyen bir kavramdır.

Kalite anlayışının örgütün tüm alanlarında yaygınlaştırılması gerekir. Örneğin bir bilgisayar bölümünün kalitesi de söz konusudur. Yanlış hesaplarla dolu bir malı durum tablosunun, yanlış savunulan bir davanın, beklenen sonucu vermeyen bir bilgisayar programının, işletme açısından hatalı bir ürüne göre verebileceği zararlar hiç de farklı ve önemsiz değildir. Dolayısıyla işletmelerde performans göstergesi olarak kalitenin ölçülmesi ve denetimi bu kadar geniş açılı bir bakışla ele alınmalıdır. Kaliteli ürün kadar kaliteli etkinlikler, kaliteli yöntem de önemli bir performans göstergesidir (Akal, 2005: 49,51).

2.2. FİNANSAL PERFORMANS ÖLÇME YÖNTEMLERİ

Finansal performansı ölçmede en temel yaklaşım finansal tablo analizidir. Bir işletme ile ilgilenen işletme sahipleri, yöneticiler, borç verenler, satıcılar, müşteriler ve çalışanlar gibi tüm çıkar grupları işletmenin finansal tablolarına güvenerek hareket

ederler. Her çıkar grubunun finansal tablolarla ilgilenmesinde kendi özel nedenleri vardır. İşletmeye borç verenler, işletmenin borçlanması ve bu borcu geri ödeyebilme gücünü anlamak için finansal tabloları incelemekte ve kredi verip vermeme kararlarını buna göre almaktadır. Yatırımcılar, işletmenin mevcut finansal durumunu, gelirlerinde veya nakit akışında artma olasılığı olup olmadığını, sermaye yapısını ve sektör içindeki rekabet gücünü inceledikten sonra yatırım yapma veya yapmama kararlarını vermektedir. Finansal tabloları en yoğun şekilde kullananlar ise, hiç kuşkusuz yöneticilerdir. Yöneticiler, işletmenin genel finansal performansının iyi olup olmadığını ve bu durumun nedenlerini anlayabilmek, işletmenin zayıf ve kuvvetli yanlarını ortaya çıkarabilmek ve gelecekte işletmenin performansını artırabilmek için hangi önlemleri almak gerektiğini belirleyebilmek için finansal tabloları kullanmaktadır (Farser ve Ormiston, 2001: 154-155).

Finansal tablolar analizinde en çok kullanılan yöntem, oran yöntemi ile analizdir. Bu yöntemde, finansal tablolardaki hesap ve hesap grupları arasındaki ilişkiler, oranlar şeklinde hesaplanmakta ve işletmenin karlılığı, likidite durumu, kredi riski, faaliyet verimliliği ve ana sermayesinin piyasa değeri gibi konularda yorumlar yapılmaktadır. İşletmenin finansal tabloları incelenerek hesaplanan oranlar, işletmenin geçmiş yıllarında hesaplanan oranlar ile benzer faaliyetler gösteren başka işletmelerin aynı oranları ile veya sektör ortalamaları ile karşılaştırılarak işletmenin finansal performansı belirlenmektedir.

Mali performans göstergeleri geleneksel performans ölçüm ve denetiminin temelidir. Genelde mali rasyo analizleri olarak bilinen bu yöntemde kullanılan göstergeler işletmelerin mali tablolarında yer alan kalemler arasındaki ilişkilerin ve bunların zaman içerisinde oluşturduğu eğilimlerin incelenmesine olanak sağlar. Mali analizlerde temel amaç karar vericilere işletmenin mali durumu ve gelişimi ile ilgili gerekli bilgi aktarımıdır. Mali analizler, yöneticilere geleceğe yönelik yönetim ve yatırım kararlarını almalarında, kredi veren kuruluşlara bu işletmenin kredi değerliliğini belirlemelerinde, yatırımcılara işletme ile ilgili yatırım tercihlerini değerlendirmelerinde yardımcı olur. Görüldüğü gibi mali analiz sonuçları sadece işletmeleri değil, ortakları, çalışanları, kredi verenleri ve yatırım olanağı araştıranları ve geniş anlamda halkı ilgilendirmektedir (Doğukanlı, 1990: 7).

Mali analiz göstergeleri ile bir işletmenin genelde karlılık boyutu irdelenir işletmenin etkenliği ve verim boyutları bu göstergelerle belirgin olarak ölçülememle birlikte karlılık, gelişme ve kendine yeterlilik gibi performans alanlarında üstünlük taşımaları nedeniyle gereklilikleri de tartışma götürmemektedir (Akal, 2005: 221).

İşletme performanslarının mali açıdan ölçülmesinde işletmenin bilanço ve gelir tablolarından ve diğer mali raporlarından yararlanılır. Mali performans ölçüme ve denetimlerinde kullanılabilir göstergeler genellikle 5 grupta incelenir (Koç, 1988: 246-272).

- A) Likidite Oranları
- B) Faaliyet Oranları
- C) Mali Yapı Oranları
- D) Karlılık Oranları
- E) Ticari Oranlar

2.3. FİNANSAL ANALİZ

Finansal analiz; finansal tablolardaki çeşitli hesaplar arasındaki ilişkilerin kurulmasını, ölçülmesini ve yorumlanmasını kapsayan bir faaliyettir. Mali tablolarda yer alan kalemler tek başına ve kendi içinde az bir zaman ifade eder. Önemli olan bu kalemlerin arasındaki ilişkilerle geçmişte herhangi bir tarihten bugüne değişimleri ve değişim yönlerini ortaya çıkarmaktır. Finansal verileri analiz etme, muhasebenin taraflarına bilgi sağlamada önemli bir adımdır.

Bu bilgiler firmanın ne derecede amaçlarına ulaştığını, geleceğe dönük yapacak planlarını ve firmanın yükümlülüklerini yerine getirebilme gücünü ölçebilmesi ve değerlendirebilmesini açıklamaktadır (Burcu, 2009: 8).

Finansal analiz yönetim açısından:

- İşletmenin faaliyetlerinde etkinlik ve başarı derecesini ölçme
- İşletmenin ana ve ikincil hedeflerine ulaşp ulaşmadığını saptama
- Hedefe varılamamışsa nedenlerini araştırma
- Geleceğe ait planlar hazırlama

- Üretilcek mal ya da hizmetlerin, üretim miktarı, bileşimi ve izlenecek fiyat politikası gibi konularda karar alma
- İşletmenin varlığını tehlikeye düşürmeden, yükümlülüklerini yerine getirip getirememesi gücünün olup olmadığını belirleme
- İşletme faaliyetlerini kontrol ve denetleme
- İşletme faaliyetlerinin her evresinde doğru ve düzeltici kararlar alma amacıyla yapılır (Akal, 2001: 219).

İşletmelerin faaliyet sonuçlarının değerlendirilmesinde kullanılan finansal analiz tekniklerinin en eskilerinden biri oranlardır. Bir firmanın faaliyet sonuçları değerlendirilirken temel mali tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişkiler daha yönlendirici olmakta, bu nedenle finansal analizde oranlardan (rasyolardan) geniş ölçüde yararlanılmaktadır. Oranları işletmenin finansal yapısının saptanmasında en iyi şekilde ilk defa kullanan William H. Beaver'dır. Beaver 1966 yılındaki çalışmasında, işletmelerin sorunlu ve sorunsuz yapılarının tanımlanmasında oranları etkin bir şekilde kullanmıştır. Oranlar firmanın geçmiş ve cari durumunu değerlendirmek açısından önemlidir. Ayrıca planlama ve kontrol işlevini yerine getirmede ve üçüncü kişilere - özellikle firma ortaklarına, pay senetlerine yatırım yapmak isteyen birikim sahiplerine ve finans kurumlarına- firmanın mali durumunu yansıtır (Erol, 1991: 11).

Oranla analizi parametrik ve parametrik olmayan analiz yöntemlerinde en sık olarak kullanılan performans ölçme yöntemidir. Bu yöntem tek bir girdinin tek bir çıktıya oranının zaman içinde izlenmesi şeklinde uygulanır. Yöneticiler, örgütün genel performansının iyi olup olmadığını ve bu durumun nedenlerini anlayabilmek, örgütün zayıf ve kuvvetli yanlarını ortaya çıkarabilmek ve gelecekte işletmenin performansını arttırabilmek için hangi önlemleri almak gerektiğini belirleyebilmek için finansal tabloları kullanmaktadır. Oran analizinde, genellikle finansal tablolardaki hesap ve hesap grupları arasındaki ilişkiler, oranlar şeklinde hesaplanmakta ve örgütün karlılığı, likidite durumu, kredi riski, faaliyet verimliliği ve ana sermayesinin piyasa değeri gibi konularda yorumlar yapılmaktadır (Doğan, 2013, 38).

Bir dizi gelir tablosu analiz edilerek satış hacmi, satılan malların maliyeti, faaliyet giderleri ve net gelir eğilimi hakkında bilgi edinilebilir. Aynı şekilde, bir dizi bilanço analiz edilerek de borç sermaye ve varlık kalemlerindeki önemli değişimler

hakkında bilgi edinilebilir. Bu açıdan bakıldığında kredi kurumları ve finans yöneticileri, işletmenin bazı önemli istatistiklerinin genel bir görünümünü elde etmek istediğinde rasyo analizini kullanır. Yetkililer, zaman içinde bu ölçütleri izleyerek, işletmenin performansında önemli trendleri yakalayabilir.

Finans yöneticileri firmanın likidite durumu, sermaye yapısı, aktif değerlerin kullanılmasında etkinlik, karlılık gibi firmanın her yönüyle ilgilendikleri için kullanacakları oranlarda çeşitlenecektir. Oranlar cevaplayacakları temel sorulara göre 6 grupta toplanmaktadır:

1. Firmanın likidite durumunu yani kısa vadeli borç ödeme gücünü ölçen likidite oranları
2. Firmanın borç kullanma derecesini ölçen kaldıraç oranları
3. Firma kaynaklarının kullanım etkinliğini ölçen faaliyet oranları
4. Yatırım ve satışlardan sağlanan verimin derecesini gösteren karlılık oranları
5. Firmanın gelişme durumunu gösteren büyüme oranları
6. Firma performansının göstergesi sayılabilecek değerlendirme oranları (değerleme, oranları doğrudan hissedarların refahı ve firma değerinin maksimizasyonu amacı ile ilişkili olduğunda son derece önemlidir) doğrudan hissedarların refahı ve firma değerinin maksimizasyonu amacı ile ilişkili olduğunda son derece önemlidir (Türko, 2002: 103).

2.3.1. Likidite Oranları

Likidite; bir varlığın düşük maliyetle ve hızlı bir şekilde nakde dönüşme yeteneğidir. Yani bir varlığı satma ve paraya çevirme kolaylığı olarak tanımlanabilir. Likidite oranları, işletmenin likiditesi açısından dönen varlıkların ne oranda güvenli olduğunu gösteren oranlardır. İşletmenin likidite durumunu, vadesi gelen borçları ödeme gücünü; beklenmedik piyasa şartlarında ve ekonomik durumlarda işletmenin faaliyetlerini sürdürebilme yetisini gösteren bu oranlar işletmeye borç verenler açısından çok önemlidir. Likidite rasyoları bir finansal kurumun kısa vadeli borç yükümlülüklerini yerine getirmek için yetenek ve kapasitesini ölçmek için kullanılır. Genel anlamda, yüksek likidite oranları bankanın güvenliği ve kısa vadeli yükümlülüklerini karşılamak için büyük yetenek payına sahip olması demektir. Çünkü

tasarruf hesapları ve işlem mevduatları her zaman geri çekilebilir. Bankalar ve diğer kurumlarda yüksek likidite riski de vardır. Eğer kısa bir süre içinde önemli ölçüde para çekme talebi yeni yatırılan mevduata aşarsa bankaya likidite sorunu yaratabilir. (Samad & Hassan: 2000).

Cari oran: döner değerlerin kısa vadeli borçlara bölünmesiyle bulunan bir orandır. Cari oranın yüksek olması, işletmenin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünün yüksek olduğunu gösterir ve bu oranın çok yüksek olması, işletme açısından olumsuz bir gelişmeyi ifade etmektedir. Çünkü cari oranın yüksek olması, işletmede kullanılmayan fonların bulunduğu işaretler ve yönetim yetersizliğini gösterir. Bu oranda hızlı düşüşler ciddi sorunlara işaret edebilir ve oranın günümüzde 1,5 olması işletmeler açısından olumlu bir gösterge olarak kabul edilmektedir (Ceylan ve Korkmaz, 2015: 46-47).

Asit test (likidite) oranı: Cari oranı tamamlayan, onu daha anlamlı hale getiren bir orandır. Bu oranın cari orandan tek farkı, stokların nakde dönüşülmesinin zor olmasından dolayı, döner değerlerden düşürülmeleridir. Asit test oranının 1 veya 1'den büyük olması, işletmenin borçlarını ödeyebileceğini göstermektedir. İşletmeler, ödemelerini nakit olarak yaparlarsa cari ve asit-test oranları yükselir (Ceylan ve Korkmaz, 2015: 48).

Hazır Değerler Oranı: Bir işletmenin likit varlıklarının düzenli nakit çıkışlarını karşılamadığını araştıran orandır. Böylece, işletmenin sadece kasasını ve diğer likit varlıklarını kullanarak ödemelerini ne kadar yapabileceği hesaplanabilir. Kasadaki para, bankadaki vadesiz mevduat ve devlet tahvilleri gibi hemen paraya dönüştürülebilen değerler kısa vadeli borçlara bölünmesi ile hesaplanır. Bu oranın %20'nin altına düşmemesi arzu edilir. (Ceylan ve Korkmaz, 2015: 49).

2.3.2. Faaliyet Oranları

Faaliyet oranları, firmanın faaliyet derecesi ile faaliyetlerin sürdürülmesi için gerekli varlıklar arasındaki ilişkiyi tanımlar.

İşletme emrindeki varlıkların kullanılmalarındaki etkinlik derecelerini ölçmek için bu oranlardan yararlanılır. Bu oranlar firmanın kapital (hem faaliyet hem de uzun dönemli) gereksinimini tahmin etmek için de kullanılır. Daha yüksek bir oran firmanın

faaliyetindeki etkinliklerin daha yüksek olduğunu gösterir. Belirlenen faaliyet düzeyini sürdürmek için nispeten daha az varlık kullanıldığını ifade eder.

Çalışma durumunun analizi işletme faaliyetlerinin ve varlık yönetiminin verimliliğinin analizidir. Aktivite (Devir Hızı) oranları; firmanın aktif varlıklarını hangi ölçüde etkin kullandığı, satışlara oranla aktif varlıklara aşırı veya noksan yatırım yapıp yapılmadığı sorularına cevap verir. Aktiflere aşırı yatırım fonların israf edildiğini yatırım maliyetlerinin yükseldiğini ve firmanın etkin nakit akımını azalttığını ortaya koyarken; yetersizliği de firmanın rahat ve karlı çalışmadığını, satışlarını azaltacağını, riskli hareket ettiğini ve hisse senetlerinin pazar değerini düşüreceğini ifade eder. Finansal yönetici elindeki fonları aktif varlıklar arasında nasıl en uygun dağıtacağına karar verdikten sonra bunları etkin şekilde nasıl yöneteceği üzerine odaklanır. Aktiflerin etkin kullanılması firma karlılığını ve dolayısıyla hisse başına karı yükseltecektir. (Okka, 2010: 113).

Stok Devir Hızı: Stok devir hızı, stokların likidesini gösteren bir ölçü olup, stoklarla satışlar arasındaki ilişkiyi verir. Stok devir hızı aşağıdaki gibi hesaplanır:

$$\text{Stok Devir Hızı} = \text{Satışların Maliyeti} / \text{Ortalama Stok}$$

Genellikle stok devir hızı yükseldikçe, işletmenin stok yönetimi daha çok etkinlik kazanır. Buna rağmen, nispi olarak yüksek bir stok devir hızı, çok düşük bir stok düzeyinin olduğunu da gösterir. Bu durum, aynı zamanda, stokları yenilemek için küçük siparişlerin verilmiş olmasının bir sonucu olabilir. Bu durumlardan herhangi biri, büyük kıyasla miktarlara ulaşan stok bulundurmaya ve düşük bir stok devir hızına kıyasla maliyetleri yükseltebilir. Dolayısıyla oranın yorumlanmasında bu faktörlerin dikkate alınması gerekir.

Stok devir hızının nispeten düşük olması, yavaş hareket eden bir stoku ya da bazı stok kalemlerinin modasının geçmiş olduğunu gösterebilir. Modası geçmiş olan stokların ise zarar kaydedilmesi zorunlu olabilir. Bu durumda stokların likit bir varlık olarak görülmesi olanaksızdır.

Stokların hangi hızla döndüğünü gösteren bir diğer ölçüt stokların tüketilme süresidir. Stokların tüketilme süresi şu şekilde hesaplanır.

$$\text{Stok Tüketilme Süresi} = \text{Ortalama Stoklar} / (\text{Satışların Maliyeti} / 365)$$

Bulunan sonuç, işletmenin mevcut stok düzeyini satmak için geçmesi gereken gün sayısını göstermektedir.

Sabit Aktiflerin Devir Hızı: Sabit aktiflerin devir hızı aşağıdaki eşitlikle elde edilir:

$$\text{Sabit Aktiflerin Devir hızı} = \text{Net Satışlar} / \text{Net Sabit Varlıklar}$$

Bu devir hızı, işletmenin sabit varlıklarından ne oranda faydalandığını gösterir. Diğer bir ifade ile bir birim sabit varlığı karşılık kaç birimlik satışların gerçekleştirildiği hesaplanmaktadır.

Toplam Varlıkların Devir hızı: Toplam varlık devir hızı, işletmenin tüm varlıklarını ne kadar verimli kullandığını ölçer. Oran, her bir liralık varlığı yarattığı satışı ölçer. Varlık devir hızı şu şekilde hesaplanır: (Aydın ve diğeri, 2007: 96-100)

$$\text{Varlık Devir Hızı} = \text{Net Satışlar} / \text{Ortalama Toplam varlıklar}$$

2.3.3. Mali Yapı Oranları

Finansal analizde kullanılan oranlardan bir diğer grup, mali yapı veya kaldıraç oranlarıdır. Bilindiği gibi, kredi kullanan işletmeler, kredi karşılığı olarak, üçer aylık dönemlerde faiz ve komisyon ödemek zorundadır. Bu nedenle, işletme karlı ise ortaklara, diğer giderler yanında, kredi verenlere faiz ve komisyon ödedikten sonra, kalan tutar kadar kar kalır.

Finans literatürde yabancı kaynak kullanmanın, kar veya zarar üzerine olan etkisi finansal kaldıraç olarak ifade edilir. İşletmenin toplam varlıklar üzerinden karlılığı, yabancı kaynağın maliyetinden büyükse, finansal kaldıraç olumlu, küçükse olumsuz çalışır. Yöneticiler için önemli olan finansal kaldıraç olumlu çalışmasıdır. Mali yapı oranları, işletmenin ne ölçüde borçla finanse edildiğini ve borçla finansman işletme için ne kadar yararlı olduğunu ölçmeye yarar. Mali yapı oranları, işletmeye kredi verenleri çok yakından ilgilendirir. İşletmeye kredi verenler, mali bünye içerisinde öz kaynak payının yüksek olmasını isterler. Çünkü kredi verenler için öz kaynakların fazlalığı, kredilerin geri dönüşünü kolaylaştırır. Eğer ortaklar, işletmenin finansmanına çok düşük bir oranda katılmışlarsa, kredi verenler için de risk artar. Öte yandan, ortaklar,

işletmenin finansmanını büyük ölçüde borçla karşılamışlarsa, çok az bir öz kaynakla işletmenin denetimini ellerinde tutarlar (Ceylan ve Korkmaz, 2015: 52-54).

Toplam Borç Oranı: Bu oran, kaldıraç oranı olarak da bilinir ve işletmeye borç verenlerin sağladığı fonların toplam kaynaklar içerisindeki yüzdesini gösterir. Oranın payı kısmındaki toplam borçlar kısa ve uzun vadeli tüm borçları ifade etmektedir.

$$\text{Toplam Borç Oranı} = \text{Toplam Borçlar} / \text{Toplam Aktifler}$$

İşletmeye kredi verenler, bu oranın düşük olmasını tercih ederler çünkü bu oranın düşüklüğü, borç verenlerin güvencelerinin yüksek olması demektir. ABD gibi ülkelerde Toplam Borç Oranının %50'nin üzerine çıkması, genellikle bir tehlike işareti olarak görülür ancak Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde öz sermaye sağlanmasındaki kurumsal güçlülükler nedeniyle, söz konusu oranın %50'nin üzerinde olması normal karşılanmaktadır,

Toplam Borçlar / Öz Sermaye Oranı: Bu oran hem kısa, hem de uzun vadeli finansal analizde önemli bir yer tutar.

2.3.4. Karlılık Oranları

Karlılık analizinde işletmenin yeterli kar elde edip edemediği incelenir. Karlılık işletmenin kazanç elde etme gücüdür. İşletmenin elde ettiği kar büyüklüğü finansal tablolarda yer almakla birlikte karın yeterli büyüklükte olup olmadığını anlamada yeterli olamazlar.

İşletmenin karlılığı sermayedarlar, yöneticiler ve işletmeye kredi veren taraflar açısından oldukça önemlidir. Karın analizi sermayedarlar için önem arz eder. Çünkü sermayedarlar kar payı şeklinde gelir elde ederler. Ayrıca karın artması hisse senetlerinin piyasa fiyatını arttıracığından sermaye kazancı da sağlar. Kar, performans ölçüsü olarak kullanıldığından yöneticiler için de önemlidir. Kreditörler için de önemlidir; çünkü kar borcun geri ödenmesi için gerekli fonların bir kaynağıdır. Bir işletmenin elde ettiği karın ölçülü ve tatminkar olup olmadığını belirlemek için aşağıdaki unsurlar göz önünde tutulur (Çömlekçi vd, 2008: 242):

- Sermayenin alternatif kullanılış araçlarından sağlayabileceği gelir
- Genel ekonomik koşullar

- Endüstrideki kar oranları
- Geçmiş yıllarda karın göstermiş olduğu eğilim
- İşletmenin planladığı kar hedefi

Vergiden sonraki net karın öz sermaye oranı da denilen öz sermayenin karlılığı, hissedar veya ortakların yatırımları üzerinden elde edilen kazanç oranına işaret eder. Diğer bir ifadeyle, ortak veya hissedarların sağladıkları sermayenin 100 lirası başına ne kadar kar elde edildiğinin bir ölçüsüdür. Firmanın karlılık analizinde kullanılan oranlar dört bölümde toplanabilir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 668).

- Kar ile sermaye arasındaki ilişkileri gösteren oranlar
- Kar ile satışlar arasındaki ilişkileri gösteren oranlar
- İşletmenin ortaklarına yeterli bir gelir sağlayıp sağlamadığını belirtmede kullanılan oranlar
- İşletmenin mali yükümlülüklerini karşılayacak yeterli gelir elde edip etmediğini belirtmede kullanılan oranlar
- İşletmenin hangi satış düzeyinde kara geçtiğinin ölçülmesinde kullanılan oranlar
- Kar ile iş gücü verimliliği arasındaki ilişkiyi ortaya koyan oranlar

2.3.5. Ticari Oranlar

Ticari oranlar işletmenin geleceklerine ilişkin görüşlerin belirginleşmesine ve mevcut performanslarının diğer işletmeler karşılaştırılarak değerlendirilmesine yardımcı olan oranlardır. Bu oranlar uzun dönemli diziler halinde hesaplandığında daha yararlı olmaktadır (Akal, 2005: 224).

Satış (Devir) İndeksleri: Satışların yıllara göre gelişimini gösterme amacını taşıyan bu indeksler, gelir tablolarından alınan verilerle hesaplanır.

$$\text{Satış İndeksi} = \text{Yıllık Satışlar} / \text{Temel Dönem Satışları} * 100$$

Satışlar ve Stoklar: Son ürünün Stok düzeyi ticari başarının yararları bir göstergesidir. Eğer bu oran yüksekse, ürünlerin satışında zorluk çekildiği anlaşılır. Bu analiz için,

Son Ürün Stok Değeri / Satışlar, oranı kullanılır.

Çalışan Başına Satışlar: Satışların ticari yönden analizinde, çalışan başına satış oranı da kullanılır. Yıllara göre karşılaştırmalarda bu oran sabit satış değerlerine göre hesaplanmalıdır. Oran sermaye yoğun işletmelerde emek yoğun işletmelere göre yüksek çıkar. İşletmelerarası karşılaştırmalarada oranlar yorumlanırken bu noktaya dikket etmek lazım (Akal, 2011: 225).

2.4. FİNANSAL PERFORMANSA ETKİLİ MAKROEKONOMİK ETKENLER

2.4.1. Gayri Safi Yurtiçi Hasılat

Gayri safi yurtiçi hasılat (GSYİH), en çok kullanılan makroekonomik göstergelerdir. Bir süre boyunca bir ülkenin ekonomisinde üretim ve üretimin yarattığı geliri ifade eder. Makroekonomik durumu ölçmek için, GSYİH büyümesi GSYİH için vekaleten önlem olarak kullanılmaktadır. Makroekonomik durumu ölçmek için, GSYİH büyümesi GSYİH için proxy ölçüsü olarak kullanılır. GSYİH büyümesi GSYİH'nın yıllık değişimi olarak tanımlanmaktadır. GSYİH büyümesi GSYİH'nın yıllık değişimi olarak tanımlanmaktadır. Ekonomi, döngünün durumunu yansıtır. Ekonomik patlamalar olduğunda, kredi veya kredi talebi hem varlık kalitesi de artırır. Banka daha yüksek kar sağlayabilir. Ekonomi yavaşlarken GSYİH büyümesi de yavaşlar. Krediler azalma eğilimi gösterir. Kısacası, GSYİH büyümesi bankacılık hizmetlerine olan talebin bir göstergesi olarak kullanılabilir (San ve Heng, 2012: 653).

2.4.2. Enflasyon

Enflasyon, ekonomide fazla mesai süresince malların ve hizmetlerin genel fiyat seviyesinin yükseliş oranını belirtir. Enflasyon, tüketici alım gücünü zayıflatır; çünkü her bir para birimiyle daha az mal ve hizmet satın alırız. 1980 yılında Revell bank, karlılığı ile enflasyon arasındaki ilişkiyi ortaya koydu. Enflasyonun banka karlılığı üzerindeki etkisi, işletme maliyetinin artışı, enflasyon oranlarına ve enflasyon oranının artış hızına bağlıdır. Pasiouras ve Kosmidou (2007), Enflasyonun bankaların karlılığı üzerinde olumlu veya olumsuz bir etkisi olabileceğini belirtmiştir. İlişki, enflasyon oranının tahmin edilip edilmediğine veya beklenmedik biçimde olup olmadığına bağlıdır. Enflasyon oranı bekleniyorsa, bankalar faiz oranlarını zamanında ayarlayabilirler. Sonuç olarak, gelirler maliyetlerden daha hızlı artarsa karlılık üzerinde

olumlu bir etki yapabilir. Öte yandan, enflasyon oranı tahmin edilemez ise bankalar faiz oranlarını hemen ayarlayamaz ve maliyet gelirden daha yüksek olur. Ve bunun, karlılık üzerinde olumsuz bir etkisi olacaktır. Genellikle, enflasyon bir fiyat endeksinin enflasyon oranını, tüketici fiyat endeksini hesaplayarak ölçülür (CPI). (San ve Heng, 2012: 653).

2.4.3. Döviz Kuru

Resmi döviz kuru, ulusal makamlar tarafından belirlenen döviz kuru veya yasal olarak onaylanmış döviz piyasasında belirlenen orana karşılık gelir. Aylık ortalamalara göre yıllık ortalama olarak hesaplanmaktadır (Kiganda, 2014:51) Bir ülkenin para birimini diğer ülkenin para birimi ile değiştirme oranı döviz kuru olarak kabul edilir. Sabit, değişken, çoklu ve kayan yönetim gibi çeşitli yöntemlere göre belirlenir. Döviz kuru belirleme politikası, bir ülke ile diğer ülkeler arasında mal, hizmet ve mevduatın ithalatı ve ihracı miktarının belirlenmesi, dövizin giriş ve çıkış süreçlerini düzenlemektir.

Piyasadaki döviz kuru aylık resmi yayında bulunmadığına göre, aylık ortalama döviz kuru hesaplanmış ve aritmetik ortalama yöntemi ile araştırılmıştır. Referans döviz kuru: Referans döviz, merkez bankasının günlük olarak kendi oranını temsil ettiği döviz cinsi, bankalar, bu faiz oranını ay sonlarında döviz hesaplarını konuşmak veya ayarlamak için kullanırlar ve hükümet döviz kuru değişim hesaplamasında kullanır. Piyasadaki döviz kuru aylık resmi yayında bulunmadığına göre, aylık ortalama döviz kuru hesaplanmış ve aritmetik ortalama yöntemi ile araştırılmıştır. Referans döviz kuru: Referans döviz, merkez bankasının günlük olarak kendi oranını temsil ettiği döviz cinsidir. (Behravan ve Jokar, 2014: 1295).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAMİ BANKALARIN FİNANSAL PERFORMANSLARININ KARŞILAŞTIRILMA ANALİZLERİ

Ortadoğu ülkeleri arasında katılım bankacılık sektörünün yoğun olduğu ülkeler Bahreyn, Kuveyt, Katar, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri'dir. Bu bölümde Türkiye ve yukarıda sayılan ülkelerde faaliyet gösteren katılım bankalarının finansal performans bazında karşılaştırmalı analizi yapılacaktır.

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bir işletmenin finansal performansı, bir işletmenin mali istikrarını sağlamak için operasyonel ve yatırım kararlarını ve stratejilerini kullanabilme yeteneğidir. Bir işletmenin finansal hedeflerine ve ölçütlerine göre mali hedeflerine ulaşmasının ölçüsüdür. Finansal sistemin kritik kısmı olan bankalar, bir ülkenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmada önemli bir rol oynamaktadır.

Mali performans göstergeleri, geleneksel performans ölçüm ve denetimin temellidirler ve genelde işletmenin karlılık boyutunun irdelenmesi ile tespit edilmeye çalışılmaktadır. Bu araştırmanın amacı, islami bankaların mali performansını temsil eden temel göstergeleri temsil edeceği düşünülen banka içi ve banka dışı faktörlerin, islami bankaların aktif kârlılıkları, özkaynak kârlılıklarını ne şekilde etkilediğini ve etkinin yönünün tespit edilmesidir. Çalışmada ayrıca, katılım bankaların ülkeler arası, mali performans ve kârlılık açısından karşılaştırması yapılacaktır.

3.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Dünya literatüründe, finansal performans hem bankalar için hem de ülke ekonomisinin belirlenmesi ve ekonomiye yön verilmesi açısından önemlidir. Sağlam bir yapıya sahip bankacılık sistemi ekonomilerde finansal istikrarı sağlar ve olası makroekonomik şoklara karşı ekonominin dayanıklılığını artırır.

Finansal performansı doğru olarak ölçebilmek için verileri doğru toplamak ve bu verilerin nasıl analiz edileceğini bilmek gerekmektedir. Performans ölçülmenin ardından olumlu veya olumsuz değerlendirmeler yapılmalı ve olumsuz sonuçlar veren analizler sonrası performansı arttıracak çözümler bulmak gerekmektedir. Performansı arttırmak için öncelikle kurum kendi kapasitesini bilmeli ve bu bağlamda rakipleriyle mücadele edecek düzeyde performansını yükseltmelidir. Yani finansal performans; işletmelerin kendi durumunu görebilmek, rakipleriyle olan mücadelesinde ne düzeyde olduğunu kavrayabilmek, kapasitesine göre gelecek planlaması yapabilmek için gerekli olan ve kârlılığını maksimize etmeyi amaçlayan bir göstergedir (Acar, 2003:21).

Banka performans değerlendirmelerinin bakış açısına göre farklı yöntemler uygulanabilir. Bu yöntemlerden önde gelenleri oran analizi yöntemi, yatay ve dikey analiz ve katma değer yöntemine göre performans analizidir. Bu bölümde en sık ve en yaygın kullanılan performans analizi metotlarından biri olarak geleneksel bir performans değerlendirme yöntemi olan oran analizi yöntemi teorik bir çerçevede bankalar açısından ele alınmıştır.

Literatür çalışmaları incelendiğinde, bankaların finansal performans ölçümü üzerine çok sayıda ulusal ve uluslararası çalışma mevcuttur. Ancak bu çalışmaların büyük çoğunluğu, ülkelerin konvansiyonel bankaları ile katılım bankalarının karşılaştırmasını kapsamaktadır. Öte yandan islami bankaların öneminin artmasından dolayı, islami bankalara yönelik çalışmalar da artış göstermektedir. Dünya geneline bakıldığında islami bankaların ağırlıklı olarak ortadoğu ülkelerinde varlığı bulunduğu görülmektedir. Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Katar, Kuveyt, Bahreyn ve Türkiye gibi hızlı büyüyen ülkeler islami bankacılık sektörünün küreselleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu durumda çalışmanın bu ülkelerin katılım bankacılık bazında karşılaştırmalı olarak yapılmış olması önem taşımaktadır. Geçmiş yıllarda ulusal olarak ve ülke bazında islami bankaların finansal performans üzerine birkaç araştırma yapılmıştır ama bu araştırmanın önem noktası uluslararası olmasıdır. Yani ikiden fazla ülke arasında islami banka performansının karşılaştırılmasıdır.

3.3. KAPSAM VE YÖNTEM

Çalışma 2010–2014 yılları arasında kesintisiz faaliyette bulunan katılım bankalarını kapsamaktadır. Çalışma kapsamında, Suudi Arabistan’ın islami bankalarından Alinma Bank, Aljazire Bank, Alrajhi Bank, Albilad Bank, Arap National Bank, Banque Saudi Fransi Bank, National Commercial Bank, Samba Finansal Group, Riyadbank, Saudi British Bank (SABB), Saudi Hollandi Bank, Saudi investment Bankası ve Katar islami bankarandan Doha Bank, Masraf Al Rayan, Qatar İslamic Bank, İnternational İslamic bank, Ahlibank ve Kuveyt islami bankalarından Warba Bank, Kuwait İnternational Bank, Ahli United Bank, Boubyan Bank, Kuwait Finans House ve Bahrein ülkesinin islami bankası olarak Al Salam Bank, Albaraka Bank, Bahrain İslamic Bank ve Birleşik Arap Emirliklerinin islami bankalarından Abu Dhabi Commercial Bank, Ajman Bank, Al Hilal Bank, Dubai İslamic Bank, Emirates İslamic Bank, Noor Bank ve Türkiye genelinde Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Albaraka Türk katılım Bankası olmak üzere toplamda 36 islami banka 6 islami ülkeden analize dâhil edilmiştir. Çalışmada bankalara ait bilanço, gelir tablosu ve bankaların yıllık denetim raporları, verilerin hesaplaması için kullanılmıştır ve Türkiye Katılım Bankalar Birliği sitesinden katılım bankalarına ait finansal veriler temin edilmiştir.

3.4. BANKALARIN FİNANSAL PERFORMANS İLE İLGİLİ YAPILAN ULUSAL ve ULUSLARARASI ÇALIŞMALARI

3.4.1. Literatürdeki Çalışmaları

Banka karlılığıyla ilgili yapılan çalışmalar, ulusal ve uluslararası çalışmalar olarak iki başlıkta incelenecektir. Detaylı inceleme öncesinde seçilmiş bazı çalışmalar, özet olarak Tablo 3.1’de gösterilmiştir:

Tablo 3.1. Bankaların Finansal Performans Analizi ile İlgili Literatür Tablosu

Yazar (Yayın yılı)	Çalışmanın adı	Çalışmanın kapsadığı yıllar	Analiz edilen bölge	Analiz edilen banka Türü	Kullanılan yöntem
Suzanna El Massah, Ola Al-Sayed (2015)	Banking Sector Performance: Islamic and Conventional Banks In The UAE	2008-2014	UAE	Konvansiyonel İslami	panel data
Yagoub Elryah (2014)	A Study of Malaysian Islamic Banks Competitiveness (Logit Regression Approach)	2002-2012	Malaysia	İslami	Logit regression, SPSS
Osama M. Al-Hares and others (2013)	Financial Performance And Compliance With Basel III Capital Standards: Conventional vs. Islamic Banks	2003-2011	Kuwait-Qatar-UAE-Bahrain-Oman-Saudi Arabia	Konvansiyonel İslami	Financial ratios
Naser J. Najjar (2013)	Can Financial Ratios Reliably Measure the Performance of Banks in Bahrain	2005-2009	Bahrain	commercial	DUPONT model profitability ratios
E Bilal (2015)	Financial Performance of Islamic and Conventional Banks During and After US Sub-prime Crisis in Pakistan: A Comparative Study	2007-2012	Pakistan	Konvansiyonel İslami	Independent sample t-test
Chan Kok Thim and others (2014)	Assessing Financial Performance of Malaysian Islamic and Conventional Commercial Banks Using Financial Ratios	2006-2010	Malaysia	Konvansiyonel İslami	NPL Analysis
Abdus Samad (2004)	Performance Of Interest Free Islamic Banks VIS-À-VIS Interest-Based Conventional Banks Of Bahrain	1991-2001	Bahrain	Konvansiyonel İslami	Student's t-test
Mukdad Ibrahim (2015)	A Comparative Study of Financial Performance between Conventional and Islamic Banking in UAE	2002-2006	UAE	Konvansiyonel İslami	Z-skoru ölçümü
Mabwe Kumbirai and Robert Webb (2010)	A financial Ratio Analysis of Commercial Bank Performance in South Africa	2005-2009	South Africa	Ticari Bank	student's t- test
Sufian ve Kamatudin (2012)	Bank-Specific and Macroeconomic Determinants of Profitability of Bangladesh's Commercial Banks	2000-2010	Bangladeş	Ticari Bank	Çoklu Regresyon
Ali Salman Saleh and Rami Zeitun (2007)	Islamic Banking Performance in the Middle East: A Case Study of Jordan	2000-2003	Jordan	İslami Bank	conducting the profit maximization, capital structure, and liquidity tests

Tablo 3.1. (Devamı)

Bahmanyar Hamedian (2013)	Financial Performance of Islamic Banks vs. Conventional Banks: The Case of Malaysia	2005-2011	Malaysia	Konvansiyonel İslami Bank	E-views regression analysis
Haseeb Zaman Babar Gul Zeb (2011)	CAMELS Rating System For Banking Industry In Pakistan	2007-2009	Pakistan	Banking sectore	CAMEL analysis
Mona Esam Fayed (2013)	Comparative Performance Study of Conventional and Islamic Banking in Egypt	2008-2010	Egypt	Konvansiyonel İslami Bank	inter-bank analysis
Bintawım Samar Saud (2011)	Performance analysis of Islamic banking: Some evidence from Saudi Arabian bankingsector	2005-2009	Saudi arabian	İslami Bank	Regression analysis
Rao & Lakew (2012)	Determinants of Profitabilityof Commercial Banks In A Develpoping Country: Evidince From Ethiopia	1999-2008	Etiyopya	Ticari Bank	Panel Veri
Golam Mohiuddin (2014)	Use of CAMEL Model: A Study on Financial Performance of Selected Commercial Banks in Bangladesh	2009-2013	Bangladesh	İslamiBank	CAMEL analysis
Fred H. Hays and others (2008)	Efficiency Ratios and Community Bank Performance	2006-2008	U.S.	community banks (less than \$1 billion in total assets)	CAMELS; analysis
Coşkun Karahan (2015)	Katılım Bankacılığı veTürkiye’deki Katılım Bankalarının Etkinlik ve Verimliliklerinin Ölçülmesi	2005-2014	türkiye	İslami Bank	TOPSIS Yönetmi
Yusuf Esmer (2016)	Katılım Bankalarında Finansal Performans Analizi: Türkiye Örneği	2005-2014	Türkiye	İslami Bank	TOPSIS Yöntemi
Sibel Doğan (2008)	Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği	1999-2006	Türkiye	Konvansiyonel İslami	kar-zarar ortaklığı.

Tablo 3.1. (Devamı)

İsmail Karayhan (2008)	Bankalarda Performans Değerlendirme ve Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları Üzerinde Bir Uygulama	2002-2007	Türkiye	İslami	Oran Analizi
İsmail Çağrı Doğan(2013)	Katılım Bankalar Performans Analizi	2006-2011	Türkiye	Konvansiyonel İslami Bank	CAMELS analiz
OrhanGudilL (2007)	Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Katılım Bankalarının Getirisi ile Alternatif Yatırım Araçları Getirilerinin Analizi	2004-2006	Türkiye	İslami Bank	TREYNOR-SHARPE-CAPM Yöntemleri
Mustafa Mürsel Eskici (2007)	Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankalarının Müşteri Özellikleri	15 Anket Soru	Türkiye	İslami Bank	Varyans Analizi
Abdel-Hameed M. Bashir (2003)	Determinants Of Profitability In Islamic Banks: Some Evidence From The Middle East	1993-1998	eight Middle Eastern countries	İslami Bank	Regression Analizi
Altan ve Candoğan (2014)	Bankaların finansal performanslarının değerlendirilmesinde katılım bankalarında geleneksel ve gri ilişki analizi	2012	Türkiye	İslami ve Genelel Bankaları	Gri İlişki Analizi
Pınar Pehlivan (2016)	Türkiyede Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi	2006-2014	Türkiye	İslami Mevduat Bankaları	Finansal oran karşılaştırm a
Burçhan Sakarya and Yasemin Kaya (2013)	Türk Bankacılık Sektöründe Katılım ve Mevduat Bankaların Performans Farklılaşması	2005-2012	Türkiye	mevduat ve katılım bankaları	Panel veri
Buğan, Mehmet Fatih (2015)	Katılım Bankaları İle Konvansiyonel Bankaların Etkinliklerinin VZA ve malmquist TFV endeksi ile Karşılaştırması	2006-2012	Türkiye	İslami	Veri Zarflama Analizi

Banka Karlılığı Üzerine Uluslararası Çalışmalar

Suzanna ve Ola (2015), 2008-2014 yıllar arasında Birleşik Arap Emirlikleri ülkesinde islami ve geleneksel bankaların performansını ölçmek için finansal rasyo analizini kullanmışlar. Çalışmada 5 islami ve 11 geleneksel bankanın performansını test etmek için panel veri analizi kullanılmış. Çalışmanın bulguları geleneksel bankaların islami bankalardan karlılık, kredi risk yönetimi yanı sıra ödeme gücünün üstün olmasını göstermektedir.

Yagoub (2014), Malezya ülkesinin islam bankaları üzerinde bir çalışma yapmış. Bu çalışmanın özel amacı; Malezya'daki bankacılık sektöründe islam bankalar arasında rekabetin ne derecede arttığını incelemektedir. Bu amacı gerçekleştirmek için 2002 - 2012 yıllar için 14 islami ve geleneksel bankanın arasındaki rekabetin kaç derece olduğunu, Logit regresyon kullanılarak bulmuşlar. Böylece bu çalışma, veriler için 26 muhasebe oranı lojistik regresyon modeli için ortaya koymuş. SPSS'i kullanarak, 14 bankayla ilişkili yirmi altı mali oran, islami ve geleneksel bankaları birbirinden ayırmak için en iyi değişkenlerin araştırılmasında giriş, ileri ve geriye dönüş seçeneklerle kontrol edilmiş.

Osama ve diğerleri (2013) Bu çalışma, Körfez İşbirliği Konseyi (GCC) bölgesinde faaliyet gösteren konvansiyonel bankalara karşı İslami bankanın mali performans ve kalite sermayesi üzerinde bir yorumdur. Ek olarak çeşitli GCC ülkelerindeki bankaların mali performansı değerlendirmek için , banka düzeyinde Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan Krallığı, Umman, Katar ve Bahreyn'de 75 (55 geleneksel ve 20 İslami) bankanın performanslarını ölçmek için mali oranlar kullanmış. Bölgede 2003 ve 2011 yılları arasındaki kesitleri kapsayan kapsamlı ve yeni veri örneği kullanılmıştır. Sonuçlar, islami bankaların ortalama olarak daha az verimli ancak daha karlı, daha sıvı ve daha fazla çözücü (daha az riskli) olduğunu ve geleneksel bankalardan daha yüksek iç büyüme oranlarına sahip olduklarını ortaya koymuştur. Sonuçlar, karlılık, borç ödeme ve iç büyüme oranları açısından iki banka türü arasında istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğunu göstermiş; Bununla birlikte, likidite ve verimlilik açısından istatistiksel olarak önemli farklar bulunmamış. Aynı zamanda, bankaların bir bütün olarak, Basel III için yeterince büyük sermayeye sahip olduklarını gösterip. Sonuçlara göre, İslami bankalar, konvansiyonel kurumlarla

karşılaştırıldığında, sermaye oranlarının belirgin olarak daha yüksek (ve önemli ölçüde farklı) olduğunu görülmektedir. Küresel finansal krizin her iki banka üzerindeki etkileri ile ilgili olarak sonuçlar, 2006-2009 döneminde İslami bankaların konvansiyonel bankalardan daha iyi performans izlediklerini göstermektedir; çünkü eski bankaların daha yüksek sermaye, yüksek likidite rezervleri ve neredeyse ülkelerin geleneksel bankalarına kıyasla daha güçlü bir büyümesi kaydedildi.

Altan ve Candoğan (2014) Türkiye Bankaların finansal performanslarının değerlemesinde katılım bankalarında geleneksel ve gri ilişki analizini kullanarak 2012 yılının üçüncü çeyreğinin sonu itibarıyla bir uygulama yapmışlardır. Uygulamanın sonuçlarına göre geleneksel oranlar kullanılarak yapılan performans ölçme sonuçları ile Gri İlişki Analizi sonuçlarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Gri İlişki Analizinde daha az veri ile ve veriler arasındaki ilişki dikkate alındığı için daha doğru sonuçlar elde edilmiş ve daha doğru bir performans sıralaması yapılmıştır.

Toraman ve diğerleri (2015) çalışmalarında, katılım bankalarının performansları karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmişler. Çalışma kapsamında, Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat ve Katılım bankalarının 2006-2014 dönemi için mali tablolarındaki finansal oranlardan yararlanılmıştır. Bağımsız örneklem t-Testi sonucunda, mevduat bankalarının toplam aktif ve likit aktif büyüklüklerinin katılım bankalarından daha yüksek olduğu ve sermaye yeterliliği anlamında mevduat bankalarının katılım bankalarına nazaran daha güçlü bir yapıya sahip olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca banka karlılığına etki eden faktörler, iki aşamalı genelleştirilmiş momentler metodu (generalized method of moment-GMM) ile tahmin edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda banka karlılığının operasyonel etkinlik ve sermaye yeterliliği ile pozitif yönlü, kredi kalitesinin göstergesi olan takipteki kredilerin toplam kredilere oranı ile negatif yönlü bir ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Iqbal (2001) dokuz ülkede (Suudi Arabistan, Kuveyt, Bahreyn, Mısır, Ürdün, Birleşik Arap Emirlikleri, Bangladeş, Malezya ve Türkiye) faaliyette bulunan 12 İslami ve geleneksel bankaların performansını karşılaştırmıştır. 1990-1998 yıllarını kapsayan çalışmada söz konusu bankaları karlılık, likidite, risk ve sermaye yeterliliği bakımından incelemiştir. Çalışmasının sonucunda hemen hemen her yılda İslami

bankaların likidite ve karlılık bakımından geleneksel bankalardan daha etkili olduğunu belirlemiştir.

Jaffar ve Manavri (2011) Pakistan’da bulunan İslami ile geleneksel bankaların CAMEL analiz yöntemini uygulayarak ve karşılaştırmalı olarak performanslarını incelemişlerdir. 5 islami ve 5 geleneksel bankanın 2005-2009 yıllarına ait verilerinden yararlanmışlardır. Çalışmalarının sonucunda İslami bankaların likidite ve sermaye yeterliği bakımından daha iyi performans gösterdiğini, buna karşın; karlılık açısından geleneksel bankaların daha yüksek performans gösterdiğini tespit etmişlerdir. Bununla birlikte varlık kalitesi bakımından söz konusu bankalar arasında anlamlı bir fark olmadığını, takipteki krediler açısından ise ticari bankalarda daha düşük seviyede olduğunu belirlemişlerdir.

Bintawim (2011) İslami bankacılık performans analizini Suudi Arabistan bankacılık sektöründe yapmıştır. Bu makalenin amacı, Suudi bankaların performans analiz karşılaştırmasını sağlamanın yanı sıra finansal performansı üzerindeki bankaların içsel özelliklerinin göstergelerinin etkisini incelemektir. On bir bankanın toplam mali 2005 ve metodoloji oran analizi ve araştırma hipotezini test etmek panel veri regresyon dahil olmak üzere kullanılan 2009 yılları arasında analiz edilir. Sonuçlar, büyük bankaların performansı orta ölçekli bankalardan farklı olarak olgun büyümesine ulaştığını gösteriyor.

Thim ve diğerleri (2014) yaptıkları çalışmada Malezya’nın islami ve geleneksel bankalarının finansal performansını 2006-2010 yılları arasında 14 finansal oranı 4 kategoride kullanarak bir karşılaştırma yapıp bu çalışmanın sonucu açık bir şekilde geleneksel bankaların finansal performansının İslami bankalarının performansından daha iyi olduğunu tespit etmektedir.

Najjar (2013) çalışmasında Bahreyn ticari ve İslami bankaların 2005-2009 yıllarının finansal performansı üzerindeki finansal oranların etkisini eğilim analizi ile incelemiştir. Analizin sonuçları bankaların mali performansı, güçlü ve olumlu bir şekilde operasyonel verimlilik, varlık yönetimi ve onların büyüklüğünden etkilenmiş olduğunu göstermiştir. Varlık yöntemi ile hisse senetlerinin değerinde mükemmel bir kurumsallık yoktur. Bu analiz, gelecekteki iflas ve piyasa riskinin önleyici eylemleri için bir temel

olarak kullanılabilir. İslami bankaların finansal tablolarında bileşenleri geleneksel bankalardan farklıdır.

Mohamad ve diğerleri (2014) Güney Asya ülkelerindeki İslami Bankacılığın Performans ve Verimliliğinin 2004-2011 dönemi için stokastik sınır yaklaşımı yöntemi ile çalışmışlar. Güney Asya ülkelerinde verimlilik düzeyinin ölçümünde en başta Brunei ardından, Pakistan, İran, Bangladeş gelmektedir.

Khaled bader ve diğerleri (2008) tarafından yapılan çalışmada İslami ve Geleneksel bankaların maliyet, gelir ve kar etkinliklerini banka büyüklüklerini ve bölgesel farklılıkları göz önünde bulundurarak karşılaştırmış ve her iki banka türünde de kaynakların verimli olarak kullanımının yetersiz olduğu ve kaynak etkinliğinin artırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Fayed (2013) Mısır'da deneysel bir çalışmada islami ve geleneksel bankacılığını karşılaştırıp hangi bankaların performansının daha iyi olduğunu öğrenmiştir. Bu amaca ulaşmak için 3 islami ve 6 geneleksel banka 2008-2010 yılları arasında seçilip ve Finansal oranlar yıllık raporlar ve finansal tablolardan tahmin edilmiştir. Yedi oran karlılık, likidite ve kredi riskini ölçmek için kullanılmış ve ödemeyi ölçmek içinde "Banka-o-meter" olarak bilinen bir örnekle yapıldı. Bulgular islami olan bankaların geleneksel bankalardan üstünlüğünü göstermektedir.

Samad (2004) makalesinde karlılık, likidite riski ve kredi riski açısından Bahreyn'in faizsiz islami bankalarının ve konvansiyonel ticari bankaların Körfez Savaşı sonrası döneminde performans incelemesi yapmıştır. Bu performansların ölçülmesinde dokuz finansal oran kullanılmıştır. 1991-2001 döneminde Bahreyn'de İslami ve konvansiyonel ticari bankalar için mali rasyolara T-student testi uygulamış. Çalışmanın sonucunda islami ve geleneksel bankalar arasında karlılık ve likidite bakımından önemli bir fark bulunmamaktadır. Ancak kredi performansında önemli bir farklılık olduğu bulunmuştur.

İbrahim (2015), 2002 ve 2006 yılları arasında Birleşik Arap Emirliklerinin islami ve geleneksel bankalarının finansal performansını karşılaştırmış. İstihdam edilen başlıca oranlar, bankaların likiditesi, karlılığı, yönetim kapasitesi, sermaye yapısı ve hisse performansı bir banka performansının güvenilir göstergeleri olarak belirlenmektedir. Göstergelerin dağılımını ve kararlılık değişkenliğini ölçerek performansı sıralamak için

betimsel istatistiksel analizini kullanmıştır. Araştırma bir adım daha ileri gidiyor ve iki bankanın finansal istikrarını ölçüyor. Daha sonra, bankaların etkin bir şekilde karşılaştırılmasına imkan tanıyan ilgili oranların hesaplanmasından sonuç çıkarılmıştır. Ardından, her bankanın performansı betimsel istatistiksel analiz kullanılarak sıralanmıştır. Bu tür analiz, her bir bankanın performansını, üç kritere, ortalamaya, değişim katsayısına ve her bir bankanın performansının genel istikrarına dayanarak özetlemek için kullanılmıştır.

Sufian ve Kamarudin (2012), Bangladeş'te 31 ticari bankanın kullandığı 2000'den 2010 yılına kadar Bangladeş'in bankacılık sektöründe karlılığın makroekonomik belirleyicilere ve bankaya özgü özelliklerini belirledi. Belirleyiciler, çoklu regresyon analizi kullanılarak tanımlandı. Sonuçlar, makroekonomik belirleyicilerin karlılığı önemli derecede etkilediğini ortaya koydu. Ekonomik büyüme ile banka performansı arasındaki ilişki olumsuz ve önemli iken enflasyon katsayısı anlamlı ve olumludur.

Rao & Lakew (2012), 1999-2008 döneminde panel veri setini kullanarak Etiyopya'da faaliyet gösteren ticari bankaların karlılığının belirleyici faktörlerini araştırdı. Dış faktörler endüstri ve bankaların içinde faaliyet gösterdikleri makroekonomik senaryolara bağlıydı. Çalışmanın sonucu, dış etkenlerin istatistiksel olarak önemsiz bir etkiye sahip olduğunu gösterdi. Enflasyon istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptandı Ancak banka karlılığı ile pozitif yönde ilişkilidir. Reel GSYİH büyüme oranı etkisi pozitif işareti olsa istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır.

Ulusal Çalışmalar

Pınar (2016) çalışmasında, Türk bankacılık sektörü içerisinde katılım bankaları ile mevduat bankalarının 2006-2014 dönemi için karlılık oranları, sermaye yeterlilik rasyosu, ve gelir-gider oranları kullanılarak karşılaştırılmıştır. Katılım bankalarının 2006 yılından itibaren bankacılık sektöründeki paylarının yükseldiğini, sektördeki payı yıllar itibariyle özkaynaklar, toplam aktif, toplanan fonlar ve kullanılan fonlar açısından artış gösterdiği görülmüştür.

Yusuf ve Haşim (2016), araştırmalarında 2005-2014 yılları arasında Türkiye bankacılık sektöründeki katılım bankalarının finansal performans ölçümleri yapılmıştır. Çalışmada katılım bankalarının bilanço ve gelir tablolarından elde edilen veriler

kullanılmıştır. Bu veriler analizdeki rasyo ölçümlerinin yapılabilmesi için gerekmede ve hesaplanan bu rasyolar yardımıyla finansal performans ölçümü yapılmıştır. Finansal performans ölçümünde Topsis Metodu yardımıyla hangi katılım bankasının hangi yılda daha yüksek finansal performans gösterdiği bulunmuştur. Çalışmada katılım bankaları arasında en yüksek finansal performansı diğer bir ifade ile en karlı katılım bankası Banka Asya olmuştur.

Coşkun 2015 yılında yaptığı araştırmasında 2005-2014 yılları arasında Türkiye' deki katılım bankaları için etkinlik ve verimlilik ölçümleri gerçekleştirirken; TOPSIS yöntemini kullanmıştır. Araştırmada 4 adet katılım bankasının 10 yıla ait konsolide edilmiş bağımsız denetimden geçmiş bilançolarından elde edilen veriler kullanılarak etkinlik ve verimlilik oranları hesaplanmıştır. Yapılan ölçüm neticesinde verimlilik ve etkinliğin farklı kavramlar olduğu ve çalışılan her dönem için en verimli skora sahip olan Asya Katılım Bankasının aynı yıllara ait etkinlik skorlarında farklı sıralarda yer aldığı görülmüştür.

İsmail Çağrı Doğan (2013) çalışmalarının amacı katılım bankalarının performansının ölçülmesi ve ticari bankalar ile performanslarının karşılaştırılmasıdır. Çalışmada performans CAMELS analiz sistemi ile Türkiye'de 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 yıllarında faaliyet gösteren katılım bankaları ile ticari bankaların ortalama performansları değerlendirilmiştir. Yapılan analizde, katılım bankalarının performansı ticari bankalar ile kıyaslandığında katılım bankalarının daha düşük performansı göstermektedir.

Orhan Gudil (2007), 2004-2006 yılları arası üç yıllık dönemde faiz oranları-kâr payları karşılaştırılmış. Bu kıyaslama için Treynor, Sharpe ve CAPM olmak üzere üç farklı yöntem uygulamıştır. Treynor yöntemine göre ortalama getiri yönünden faiz getirisinin kâr payı getirisinden fazla olduğu görülmektedir. Sharpe yöntemine göre ortalama getiri yönünden faiz getirisinin kâr payı getirisinden fazla olduğu görülmektedir.

Mustafa Mürsel Eskici (2007), araştırmalarında Türkiye'nin farklı şehirlerinde faaliyet gösteren 4 farklı Katılım bankasının müşterilerini kapsamaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu düzenlenmiştir ve Katılım bankası müşterilerine

368 adet anket uygulanmıştır. Anket sonuçlarının değerlendirilmesinde, frekans tabloları oluşturulmuş ve genel eğilim tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anket soruları arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığını test etmek için Varyans Analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre Doğu Anadolu Bölgesinin faize karşı hassasiyet hususunda diğer bölgelere nazaran daha fazla önem verdiği dikkat çekmiştir. Müşteriler Katılım Bankalarının prensipleri ve işleyişlerinin bilinmesi açısından daha bilinçli bir yapıya sahip olduklarına inanmaktadır. Bu bankaların müşterilerinin eğitim seviyeleri yüksektir. Kıyı Akdeniz, Marmara, Ege bölgelerindeki müşterinin ise çalışmalarında kalite güvenilirlik kar gibi unsurlara da önem verdiği gözlenmiştir.

Mehmet Fatih (2015) araştırmalarında Katılım bankaları ile konvansiyonel bankaların etkinliklerini karşılaştırmışlar. Analiz kapsamında Türkiye'nin 4 Katılım bankası ile birlikte 21 adet mevduat bankası kullanılmıştır. 7 yıllık dönemsel değişim için VZA ve Malmquist TFV Endeksi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada 2006 yılı ile 2012 yılları arasındaki dönemin analizine göre Katılım bankalarının yönetsel etkinlik bakımından etkin oldukları tespit edilmiştir. Sonuçlara göre katılım bankaları hem yönetsel hem de ölçek etkinliği konvansiyonel bankalara göre daha yüksek çıkmıştır.

Burçhan ve Yasemin (2013) araştırmalarının temel amacı katılım bankalarının mevduat bankalarından hangi alanlarda farklılaştığını irdelemektir. Bu çerçevede katılım bankalarıyla geleneksel ticari bankalar arasında özkaynak, aktif kalitesi ve karlılık açısından farklılık çıkmaktadır. Çalışmada Türk bankacılık sektöründeki katılım ve mevduat bankalarının 2005-2012 dönemine ait yıllık verileri kullanılmış. Tüm bankalardan elde edilen veriler panel veri analizi yöntemi ile incelenmiştir. Araştırmanın sonucu olarak katılım bankalarının daha yüksek özkaynakla çalışarak, finansal aracılık faaliyetlerine odaklanırken, diğer bankalardan etkinlik ve karlılık açısından bir farklılık arz etmedikleri çıkmıştır.

İsmail (2008) yılında yaptığı araştırmasında Türkiye'de katılım bankalarının performans değerlendirmesi üzerinde çalışmış, kullandığı veriler 2002-2007 yıllarını kapsamıştır. Bu çalışmada, mali tabloları analizine dayalı performans analizi yapılmış hem katılım bankalarının birbirleri ile kıyaslanmasında kullanmış hem de bankacılık sektörü ile karşılaştırılmıştır. Oran analizi banka performansının değerlendirilmesinde

kullanılan en yaygın yöntemdir, bankanın finansal durumu ve faaliyetlerinde meydana gelen değişiklikler hakkında bilgi vermekte o yüzden çalışmanın analiz yöntemi için oran analiz kullanılmış. Performans değerlendirme çalışmasının sonucunda, katılım bankalarının sektördeki paylarının artması, bankacılık sektöründe sürekliliklerinin sağlanması, kurum içi ve kurum dışı politikalarda ticari ve mali sağduyu ve istikrar ile birlikte rekabet koşullarına uygun stratejilerin uygulanması yolu ile mümkün olabilecektir.

3.5. DEĞİŞKENLER

Bankaların performansı ile ilgili konular araştırmacılar tarafından büyük ilgi görmüştür. Bankalar ekonominin gelişmesinde önemli bir rol oynamakta ve yıllardır popüler araştırma konusu olmaktadır. Banka performansının değerlendirilmesi, ekonomik çevre, iç operasyonlar ve dış faaliyetler arasındaki etkileşimin değerlendirilmesini içeren karmaşık bir süreçtir. Kar, bir bankanın hayatta kalmasının belirlenmesini yanı sıra bir bankanın ne kadar iyi gerçekleştirildiğini yansıtır.

Banka performansının iyileştirilmesine yönelik önemli bir araç olmakla kalmamakla birlikte, günümüzde artan rekabetçi piyasada bankaların ayakta kalma şansını artırmaya yardımcı olmak için yönetim planlamasının belirlenmesine yönelik bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla, genellikle karlılık oranı bankaların performansının bir ölçütü olarak varsayılmaktadır. Literatürde, banka karlılığı genellikle varlık getirisi (ROA), özkaynak karlılığı (ROE) ile ölçülür (Muda, 2013: 123).

3.5.1. Bağımlı Değişkenler

Teorik olarak, varlık karlılığı (ROA)¹ ve özkaynak karlılığı (ROE)², karlılığın ölçülmesi için yaygın olarak ve sıklıkla kullanılan iki önemli orandır. Bunun nedeni, hem ROA hem de ROE, bankaların finansal tablolarındaki ana kalemlerle yakından alakalı olmasıdır. (Bashir, 2003: 38). Bu nedenle, ROA ve ROE, banka performansı ile ilgili araştırmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır. ROA vergi sonrası karların varlıklara oranı olarak ifade edilir, ROE ise vergi sonrası karların özkaynaklara oranıdır.

¹ - Return on assets

² - Return on equity

ROA, banka yönetiminin varlıklarını kazanç haline getirme kabiliyetini yansıtır. Yüksek ROA, genellikle, banka yönetiminin varlıklarını kazanç haline getirme ve dolayısıyla daha iyi performans gösterme yeteneğini ifade eder. Öte yandan ROE, öz sermayenin doları başına kazanılan karı gösterir ve banka yönetiminin, hissedarlar fonlarını kar elde etmek için kullanabilme yeteneğini yansıtır. Daha yüksek ROE, genellikle, banka yönetiminin hissedarlar fonlarını etkin biçimde kullanabilme kabiliyetine sahip olduğunu ve dolayısıyla daha yüksek idari performansa neden olduğunu gösterir.

3.5.2. Bağımsız Değişkenler

Toplam özkaynak toplam varlıklara (EQTA)¹, sermaye yeterliliğinin bir göstergesidir. Öz sermaye varlıkları oranı, bir şirketin finansal sağlık ve uzun vadeli karlılığını belirlemek için kullanılan birçok mali rasyolardan biridir.

Genellikle yatırımcılar tarafından şirket hisselerinin güvenli bir yatırım olup olmadığını tespit etmek için kullanılır. Yüksek bir oran, şirketin çoğunlukla hissedarlarına ait olduğu anlamına gelir, düşük oran, şirketin muhtemelen yüksek borçlarla yükümlü olduğu anlamına gelir. (<http://thefinancebase.com/equitytoassets-ratios-1891>).

Ben Naceur (2003), Gaddam, AlKhathlan, and Abdul Malik (2009) ve Alkassim (2005) gibi birçok çalışma Hisse-varlık oranı ile karlılık performansı arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada EQTA, bankanın karlılığının etkisini incelemek için bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. EQTA'nın performansla olumlu bir ilişkisi olması bekleniyor, çünkü iyi kapitalize edilmiş bankalar daha az riskli ve daha karlıdır.

Tarawneh (2006) Sonuçlar, bankaların finansal performansının, operasyonel etkinlik, varlık yönetimi ve bankaların büyüklüğü tarafından olumlu ve olumsuz bir şekilde etkilendiğini göstermektedir. Bununla birlikte, toplam sermayesi, mevduatı, krediyi veya toplam aktifleri daha yüksek olan bankalar her zaman daha iyi karlılık performansına sahip olduğu anlamına gelmez.

¹ - Equity to total assets

3.5.2.1. Maliyet Geliri

Maliyet-gelir oranı (COTIN)¹önemli bir mali önlemdir, özellikle de bankaları değerlendirebilmek açısından önemlidir. Bir şirketin geliriyle ilgili maliyetlerini gösterir. Bu oranı elde etmek için işletim giderleri (idari ve sabit maliyetler, maaşlar ve gayrimenkul masrafları gibi) işletme gelirlerine bölünür. Bu oran, yatırımcıya firmanın ne kadar etkili bir şekilde çalıştırıldığının net bir görüşünü verir, ne kadar düşükse, banka okadar kazançlı olur. Orandaki değişiklikler potansiyel sorunları da vurgulayabilir: Oran bir periyottan diğerine yükselirse, maliyetlerin gelirden daha yüksek bir oranda arttığını gösterir ve şirketin daha fazla iş çekmek ve gelir elde etmek için bu konuya göz kapatması gerekiyor. Banka performansı, bankanın operasyonel verimliliğinden de etkilenebilir. Maliyet gelir oranı (COTIN), bankanın verimliliğini ölçmek için kullanılan en yüksek oranlardan biridir. Faaliyet giderlerini faaliyet gelirlerine bölerek tanımlanan maliyet gelir oranı, ne kadar düşükse, banka okadar verimli olur. Bu oran bankalar arasında karşılaştırma yapmak ve karlılık üzerindeki etkilerini incelemek amacı ile araştırmaya dahil edilmiş (Morshedur Rahman, 2015: 140).

3.5.2.2. Borç Varlık Oranı

Toplam borçlar/ Toplam varlıklara oranı (LA)², varlıklara göre borcun toplam tutarını tanımlayan bir kaldıraç oranıdır. Bu, farklı şirketlerde karşı karşıya kalmanın karşılaştırılmasını sağlar. Borç oranının düşük olması, genellikle daha uzun vadeli bir potansiyel ile daha istikrarlı bir işletme anlamına gelir, çünkü daha düşük oranlı bir şirketin genel borcu daha düşüktür. Oran ne kadar yüksek olursa, kaldıraç derecesi o kadar yüksek olur ve dolayısıyla mali riske neden olur.

3.5.2.3. Cari Oran

Cari oran (CR)³ bir şirketin kısa vadeli borç yükümlülüklerini karşılama kabiliyetini gösterir. Bir firmanın borçlarını önümüzdeki 12 ay içinde ödemek için

¹- Cost to Incom

²- Total liabilities to total assets

³-Current rate

yeterli kaynağa sahip olup olmadığını ölçmektedir. Alacaklılar bu oranı kısa vadeli kredilerde yapmamak için kullanırlar. Mevcut oran, bir şirketin işletme döngüsünün verimliliğini veya ürününü nakit haline getirme yeteneğini de gösterebilir. Cari oran, işletme sermayesi oranı olarak da bilinir.

3.5.2.4. Enflasyon

Enflasyon, ekonomide fazla mesai süresince malların ve hizmetlerin genel fiyat seviyesinin yükseliş oranını belirtir. Enflasyon, tüketici alım gücünü zayıflatır; çünkü her bir para birimiyle daha az mal ve hizmet satın alırız. 1980 yılında Revell bank, karlılığı ile enflasyon arasındaki ilişkiyi ortaya koydu. Enflasyonun banka karlılığı üzerindeki etkisi, işletme maliyetinin artışı, enflasyon oranlarına ve enflasyon oranının artış hızına bağlıdır. Pasiouras ve Kosmidou (2007), Enflasyonun bankaların karlılığı üzerinde olumlu veya olumsuz bir etkisi olabileceğini belirtmiştir. İlişki, enflasyon oranının tahmin edilip edilmediğine veya beklenmedik biçimde olup olmadığına bağlıdır. Enflasyon oranı bekleniyorsa, bankalar faiz oranlarını zamanında ayarlayabilirler. Sonuç olarak, gelirler maliyetlerden daha hızlı artarsa karlılık üzerinde olumlu bir etki yapabilir. Öte yandan, enflasyon oranı tahmin edilemez ise bankalar faiz oranlarını hemen ayarlayamaz ve maliyet gelirden daha yüksek olur. Ve bunun, karlılık üzerinde olumsuz bir etkisi olacaktır. Zeitun (2012), enflasyonun bankaların karlılığını etkileyen önemli bir makroekonomik faktör olabileceğini ve enflasyonun etkisinin işletme giderindeki artışın enflasyon oranına kıyasla ne kadar çabuk olmasına bağlı olduğunu varsaydı. Genellikle, enflasyon bir fiyat endeksinin enflasyon oranını, tüketici fiyat endeksini hesaplayarak ölçülür (San ve Heng, 2012: 653).

3.5.2.5. Gayri Safi Yurtiçi Hasılat (GSYİH)

Ekonomik büyüme, genelde GSYİH büyüme oranı ile ölçülen bir ülkedeki toplam ekonomik koşulları ölçmek için en sık kullanılan makroekonomik değişkendir. Bir süre boyunca bir ülkenin ekonomisinde üretim ve üretimin yarattığı geliri ifade eder. Makroekonomik durumu ölçmek için, GSYİH büyümesi GSYİH için vekaleten önlem olarak kullanılmaktadır. Makroekonomik durumu ölçmek için, GSYİH büyümesi GSYİH için proxy ölçüsü olarak kullanılır. GSYİH büyümesi GSYİH'nın yıllık değişimi

olarak tanımlanmaktadır. GSYİH büyümesi GSYİH'nın yıllık değişimi olarak tanımlanmaktadır. Ekonomi, döngünün durumunu yansıtır. Ekonomik patlamalar olduğunda, kredi veya kredi talebi hem varlık kalitesi de artırır. Banka daha yüksek kar sağlayabilir. Ekonomi yavaşlarken GSYİH büyümesi de yavaşlar. Krediler azalma eğilimi gösterir. Kısacası, GSYİH büyümesi bankacılık hizmetlerine olan talebin bir göstergesi olarak kullanılabilir (San ve Heng, 2012: 653).

Hassan ve Bashir (2003), Wasiuzzaman ve Tarmizi (2010), ve Turgutlu (2014) GSMH'nin karlılığı pozitif yönde etkilediğini belirlerken, Demirhan (2013) ve Dietrich ve Wanzenried (2014) iki değişkenin negatif ilişkili olduğu, Demirci-Kunt ve Huizinga (1999), Dietrich ve Wanzenried (2011) ve Taşkın (2011) ise GSMH ve karlılık arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna varmıştır.

3.5.2.6. Döviz Kuru

Resmi döviz kuru, ulusal makamlar tarafından belirlenen döviz kuru veya yasal olarak onaylanmış döviz piyasasında belirlenen orana karşılık gelir. Aylık ortalamalara göre yıllık ortalama olarak hesaplanmaktadır (Kiganda, 2014:51) Bir ülkenin para birimini diğer ülkenin para birimi ile değiştirme oranı döviz kuru olarak kabul edilir. Sabit, değişken, çoklu ve kayan yönetim gibi çeşitli yöntemlere göre belirlenir. Döviz kuru belirleme politikası, bir ülke ile diğer ülkeler arasında mal, hizmet ve mevduatın ithalatı ve ihracı miktarının belirlenmesi, dövizin giriş ve çıkış süreçlerini düzenlemektir. Piyasadaki döviz kuru aylık resmi yayında bulunmadığına göre, aylık ortalama döviz kuru hesaplanmış ve aritmetik ortalama yöntemi ile araştırılmıştır.

Referans döviz kuru: Referans döviz, merkez bankasının günlük olarak kendi oranını temsil ettiği döviz cinsi, bankalar, bu faiz oranını ay sonlarında döviz hesaplarını konuşmak veya ayarlamak için kullanırlar ve hükümet döviz kuru değişim hesaplamasında kullanır. Piyasadaki döviz kuru aylık resmi yayında bulunmadığına göre, aylık ortalama döviz kuru hesaplanmış ve aritmetik ortalama yöntemi ile araştırılmıştır. Referans döviz kuru: Referans döviz, merkez bankasının günlük olarak kendi oranını temsil ettiği döviz cinsidir (Behravan ve Jokar, 2014: 1295). Bankaların mevduat, kredi ve birçok finansal işlemlerinde döviz aktif bir şekilde kullanmalarının

bu etkiyi artırabileceği düşünülmüş ve bu değişken de bağımsız değişken olarak modele ilave edilmiştir.

3.5.2.7. Banka Boyutu

Toplam Varlıklar, ekipman ve gayrimenkul gibi maddi varlıkların yanı sıra şerefîye ve patent gibi maddi olmayan varlıkları da içeren değerli maddi varlıklardır. Bankacılık literatürünün çoğunda, banka büyüklüğü genellikle toplam varlıkların doğal logaritmasıyla ölçülür. Banka büyüklüğü, banka karlılığının önemli bir belirleyicisi olarak görülmektedir.

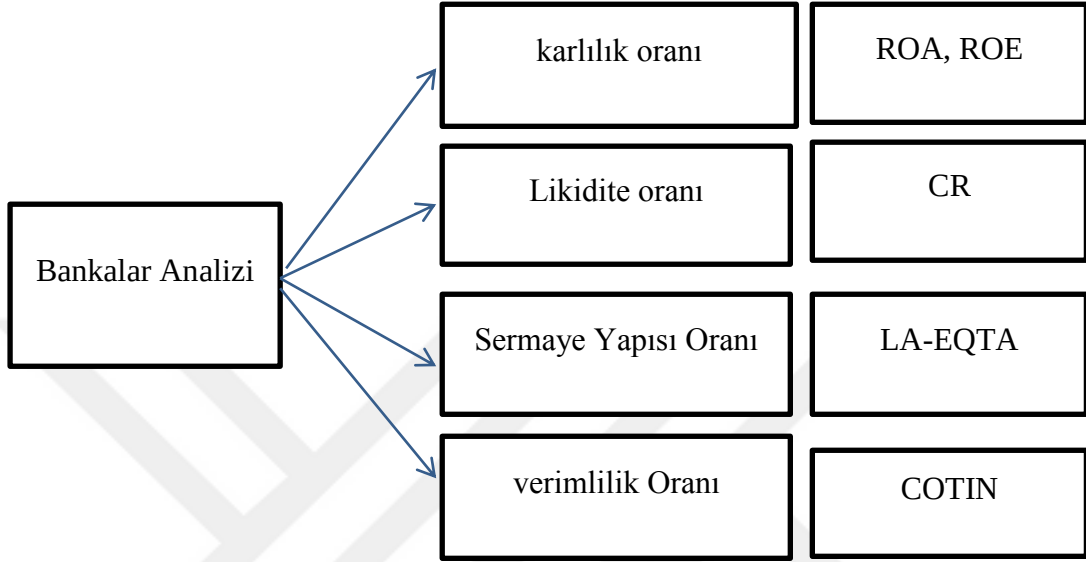
Boyut, bankaların çeşitli faaliyetleri, özellikle Portföy çeşitlendirmesi, Yatırım fırsatları, itibar ve öz sermaye erişimi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Büyük bankaların öz sermaye piyasasına kolay erişimi olduğundan, büyük bir bankanın sermaye oranı küçük bankalara göre daha düşük olacaktır. Buna ek olarak, büyük bankalar çok sayıda farklı faaliyette bulunabildikleri için portföylerini çeşitlendirebilir ve bu nedenle kredi riskini azaltılır (Morshedur Rahman ve diğerleri, 2015: 140).

Her bir bankanın toplam varlığını tanımak suretiyle, bankanın büyüklüğünü belirleyebiliriz. Sayı ne kadar büyük olursa, banka o kadar büyük olur. Flamini, McDonald ve Schumacher (2009), Kosmidou, Tanna ve Pasiouras (2002), Alper ve Anbar (2011) ve Khrawish (2011) karlılık ile bankanın boyutu arasında pozitif bir ilişki bulmaktadırlar. Gül, Irshad ve Zaman (2011) çalışmalarında bankaların büyüklüğü ile karlılık arasında doğrudan bir ilişki buldular. Bu nedenle, çalışmada bankaların toplam aktiflerini bankanın büyüklüğüne bir gösterge olarak dahil ve hipotezi test etmek için bağımsız değişken olarak kullanıyoruz.

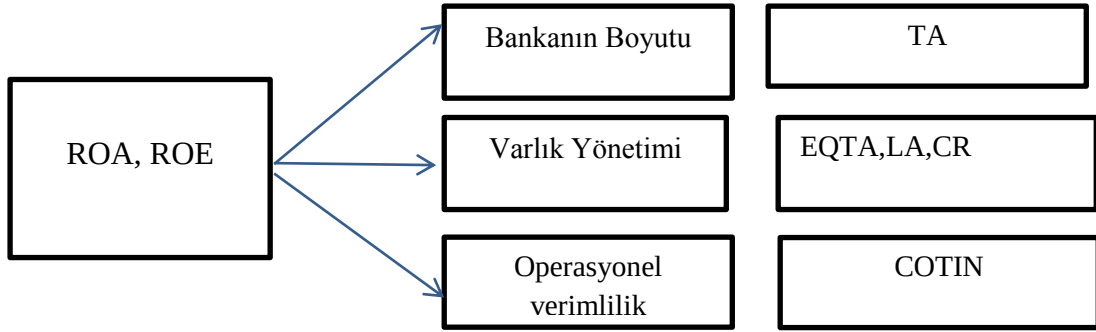
3.6. MODEL

Bu bölümde, kavramsal çerçevede tanımlanan belirli değişkenler arasındaki ilişkiyi anlatılmaktadır. Kavramsal çerçeveyi anlamak için iki tür diyagram çizilmiştir. Aşağıdaki ilk şemada, hangi paydaşlar için bankalar performans içgörü sağlaması ile ilgili ilk genel amacı görüntülenmektedir. Bağımlı değişkenlerle bankaların performansı analiz edilmiştir. Ancak, analiz için seçilen dönem (2010-2014) boyunca her bankanın finansal tablolarını inceleyerek finansal performans (bağımsız değişkenler)

dayanacaktır. Böylece, oran analizi her bankanın mali durumunu inceleyerek bankaların güçlü ve zayıf yönlerini tanımlayıp ve hangi banka diğerlerinden daha uygun mali durumu varsa onu gösterecektir.

Şekil 3.1. Karşılaştırmalı Performans Analizinin Kavramsal Çerçevesi

Şekil 3.2. Bankanın Karlılığı Belirleyicileri

3.7. METODOLOJİ

İslami bankaların özkaynak ve toplam varlık karlılıklarına etki eden faktörlerin tespitinin yapılması amacıyla panel veri analizi kullanılacaktır. Panel veri analizi için oluşturulacak modellerde kullanılacak bağımlı ve bağımsız değişkenler Tablo 3.5’te sunulmuştur. Bu bölümde çalışmada kullanılacak olana panel veri analizi hakkında bilgi

verilecek ve daha sonra her ülke için oluşturulacak modellerin bulguları değerlendirilecektir.

Tablo 3.2. Çalışmada Kullanılan Değişkenler

BAĞIMLI DEĞİŞKENLER	AÇIKLAMASI
ROA	Vergi sonrası karların varlıklara oranıdır. (Return on Assets)
ROE	Vergi sonrası karların özkaynaklara oranıdır. (Return on Equity)
BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER	
CR	Dönen Varlıklar / Kısa Vadeli Borçlar Current Rate)
TA	Bankanın toplam varlıklarını temsil etmekte (Total Assets)
LA	Bankanın toplam yükümlülük / toplam aktifler oranının temsil etmekte (Total Liabiliti to Total Assets)
EQTA	Bankanın (Toplam varlıklar/ öz kaynaklar) sermaye yapısı oranı temsil etmekte (Total Equity to Total Assets)
COTIN	Bankanın (Toplam işletme giderleri / Toplam faaliyet geliri) verimlilik oranını temsil etmekte (Cost to İncom)
GDP	Kişi başına GSYİH (Gross Domestic Product)
INF	Enflasyon oranı (Inflation)
EXR	Döviz kuru (Exchange Rate)

3.7.1. Panel Veri Analizi

Çoklu regresyon, verisine sahip olduğumuz değişkenlerin etkilerini kontrol etmede güçlü bir yöntemdir. Bu yöntem her bir değişkenin iki ya da daha fazla zaman aralığındaki değerlerinin yer aldığı panel veri denilen özel bir veri türüne gereksinim duymaktadır. Panel veride bağımlı değişkenin zaman içindeki değişimleri ile çalışırken birimler arasında değişen ancak zaman içinde sabit kalan, dışlanan değişkenlerin etkisini gidermek mümkün olabilmektedir. (Stock ve Watson, 2011: 351).

Panel veriler farklı isimler alabilmektedir. Zaman serileri ve yatay kesit gözlemlerinin birleştirilmesi dolayısıyla zenginleştirilmiş veriler, karma veriler veya havuzlanmış veriler (pooled data) dendiği gibi; bir değişken veya denekler grubunun zaman boyunca gözlenmesi dolayısıyla uzun kesit veriler (longitudinal data) de denmektedir. Her ne kadar ince farklılıklar olsa da, bütün bu isimler, esasen yatay kesit birimlerinin zaman içindeki hareketlerini ifade eder. Bunun için, panel veri terimi diğer

bütün terimleri kapsayacak şekilde genel anlamda kullanılmaktadır. Bu tip verilere dayalı regresyon modelleri panel veri regresyon modelleri olarak isimlendirilmektedir. (Tarı, 2010: 475)

Panel veri analizi hem zaman serisi hem de yatay kesit veri analizlerine özgü özellikleri taşımakla birlikte, bu analizlere ait dezavantajları da ortadan kaldırılabilmektedir. Panel veri analizinin avantajları aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır:

1. Panel veri analizi kesit birimlere özgü farklılığı (bireyler, firmalar ve ülkelerin farklı eğilim ve davranışlara sahip olması) dikkate alarak, bu farklılığın model içinde kontrolüne ve ölçülebilmesine izin vermektedir.
2. Yatay kesit gözlemleri ile zaman serilerini birleştirmekle, panel veri, daha aydınlatıcı bilgi, değişkenler arasında daha az doğrusal bağlantı, daha fazla serbestlik derecesi ve daha fazla etkinlik sağlamaktadır.
3. Tekrarlanan yatay kesit gözlemlerini incelemekle, panel veri, değişme dinamiklerini araştırmak için daha uygundur.
4. Panel verileri, pür zaman serisi verileri veya pür yatay kesit verilerinde kolayca gözlenmeyen etkileri daha iyi belirleyebilir ve ölçebilir. Panel veri analizi, zamana göre değişmeyen ve kesit boyunca değişen etkilerin bağımlı değişken üzerindeki olası etkilerini de hesaba katabilmektedir.
5. Panel veri analizi, daha karmaşık davranış modelleri ile çalışabilme imkânı sunması açısından, zaman serisi ve yatay kesit verisi modellerine göre üstünlük sağlamaktadır.

Kısaca, panel veriler, sadece zaman serisi verileri veya yatay kesit verileri kullanmakla mümkün olmayacak zenginlikte deneye dayalı analiz yapabilme imkânı sağlamaktadır (Tarı, 2010: 476).

3.8. SUUDİ ARABİSTAN

Suudi Arabistan için oluşturulacak modelde yer alan değişkenler için tanımlayıcı istatistikler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3.3. Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	ROE	ROA	EQTA	COTIN	CR
Ortalama	13.10847	1.755091	13.69571	52.71067	14.91917
Ortanca	13.28500	1.850000	13.65500	49.41000	13.77500
Maximum	23.10000	2.650000	22.18000	97.70000	38.72000
Minimum	0.098000	0.570000	9.250000	34.40000	7.890000
Std. Sapma	5.032756	0.459165	2.264668	15.07518	5.072394
Çarpıklık	-0.267817	-0.722209	0.868908	1.243215	2.036259
Basıklık	3.072898	2.985710	5.147155	4.310839	9.645819
Toplam	786.5080	96.53000	766.9600	3162.640	895.1500
Varyans	1494.390	11.38497	282.0798	13408.40	1518.021
Gözlemler	60	55	56	60	60

Değişkenler	TA	LA	EXCHANGE RATE	INFLATION	GDP
Ortalama	1.38E+08	86.18421	3.750000	6.657987	2.796662
Orta değer	1.37E+08	86.37000	3.750000	4.025153	2.221564
Maximum	3.77E+08	90.74000	3.750000	17.19135	7.293684
Minimum	18484091	77.81000	3.750000	-2.279969	0.273217
Std. Sapma	90686639	2.243259	0.000000	8.308691	2.430793
Çarpıklık	0.581149	-0.889090	NA	0.234678	1.022255
Basıklık	2.561201	5.088983	NA	1.255337	2.690556
Toplam	8.15E+09	4826.316	225.0000	399.4792	167.7997
Varyans	4.77E+17	276.7717	0.000000	4073.026	348.6165
Gözlemler	59	56	60	60	60

Analizlerde kullanılacak değişkenlerin durağanlıkların test etmek amacıyla Levin, Lin ve Chu yöntemi kullanılmıştır. Suudi Arabistan için gerçekleştirilecek analizlerde kullanılacak bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait birim kök testi sonuçları Tablo 3.3.'te gösterilmiştir.

Tablo 3.4. Ülkelerin Panel Veri Birim Kök Testi Sonuçları

ARABİSTAN					
Yöntem	Değişken	t istatistiği	Olasılık	Kesit Sayısı	Gözlem Sayısı
Levin, Lin ve Chu	CR	8.57633	0.0000	12	48
	COTIN	41.9683	0.0000	12	48
	EQTA	3.94265	0.0000	11	44
	GDP	3.28211	0.0005	12	48
	INF	2.15249	0.0157	12	48
	LA	2.39058	0.0084	11	44
	ROA	14.6607	0.0000	10	40
	ROE	9.94377	0.0000	12	48
	TA	2.37198	0.0088	12	47

Tablo 3.4. incelendiğinde, değişkenlerden INF değişkeni istatistiksel olarak %5, diğer tüm değişkenlerin istatistiksel olarak %1 önem düzeyinde seviye değerlerinde durağan oldukları tespit edilmiştir.

Suudi Arabistan'da faaliyet gösteren islami bankaların toplam aktif karlılıkları ve özkaynak karlılıkları arasında uzun dönemli bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak amacıyla ADF Panel Eşbütünleşme testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3.4.'te sunulmuştur.

Tablo 3.5. ADF Panel Eşbütünleşme Test Sonuçları

ARABİSTAN			
Değişken	Test	İstatistik Değeri	Olasılık
ROA	Panel ADF İstatistiği	-8.960618	0.0000
ROE	Panel ADF İstatistiği	-5.648639	0.0000

Eşbütünleşme analizinin sonuçlarına bakıldığında, değişkenler arasında istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde uzun dönemli bir ilişkinin varolduğu, diğer bir ifadeyle değişkenlerin eşbütünleşik oldukları tespit edilmiştir.

3.8.1. ROA Hipotez Testi

Çalışma amacına uygun olarak belirlenen, “İşletme verimliliğinin, bankanın büyüklüğü ve varlık yönetiminin varlık getirisi üzerinde olumlu ve önemli bir etkisi vardır” H_1 hipotezini test etmek amacıyla oluşturulan model aşağıda verilmiştir.

$$bt = \alpha + \beta_1 TA_{bt} + \beta_2 LA_{bt} + \beta_3 EQTA_{bt} + \beta_4 CR_{bt} + \beta_5 COTIN_{bt} + \beta_6 (GDP) + \beta_7 (INF)$$

3.8.2. Modelin Sabit Etkiler veya Tesadüfi Etkiler

Panel veri yöntemi ile regresyon analizi yapılabilmesi için öncelikle modellerde kullanılacak sabit etkiler veya tesadüfi etkiler modellerinden hangisinin tercih edileceğinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla model için gerçekleştirilen Hausman Testi sonuçları Tablo 3.7.’de sunulmuştur.

Tablo 3.6. Hausman Test Sonuçları

İstatistik Değeri	Olasılık Değeri
2.103731	0.064

Hausman testinin sonuçlarına göre, sonuçlar % 10 önem düzeyinde anlamlı bulunmuş ve model tahmininde Sabit Etkiler Modelinin kullanılmasına karar verilmiştir.

3.8.3. Regresyon Analizi

ROA bağımlı değişkeni için oluşturulan ve aşağıda belirtilen modele ait Panel Regresyon analizi sonuçları Tablo 3.6.’de sunulmuştur.

$$ROA = C(1)*CR + C(2)*COTIN + C(3)*EQTA + C(4)*GDP + C(5)*INF + C(6)*LA + C(7)*TA + C(8)$$

Tablo 3.7. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları

Değişkenler	Katsayısı	Standart Hata	t istatistiği	Anlamlılık
CR	-0.005957	0.006160	-0.967108	0.3390
COTIN	-0.020654	0.003241	-6.373048	0.0000
EQTA	0.022796	0.006804	5.850477	0.0390
GDP	0.017849	0.015386	1.160057	0.2526
INFLATION	-0.000694	0.005115	-0.135750	0.8927
LA	0.007711	0.025476	0.302664	0.7636
TA	1.37E-09	5.09E-10	2.699035	0.0100
C	1.718485	2.534171	0.678125	0.5014
Düzeltilmiş R Kare = 0.594812 Durbin-Watson=1.976228			İstatistik Değeri=11.27594 Olasılık Değeri= 0.0000	

Modelin tahmin sonuçlarına incelendiğinde; modelin F istatistik değerinin istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde anlamlı olduğu, diğer bir ifadeyle model bütün olarak istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ayrıca modelin belirlilik katsayısı (R²) % 59 olarak elde edilmiştir. Buna göre seçilen bağımsız değişkenlerde bağımlı değişkendeki değişimin %59'unun açıklanabilme gücüne sahip olduğu söylenebilir.

Bağımsız değişkenlere ait bulgulara ise;

CR, GDP, INFLATION ve LA değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu, COTIN, EQTA ve TA değişkenlerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Tahmin sonuçlarına göre, COTIN değişkeninin bağımlı değişken olan ROA değişkenini, istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde negatif ve anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Teorik açıdan bakıldığında maliyetlerin gelire oranının yükselmesinin aktif karlılığını olumsuz etkileyeceği beklenmektedir. Bulgularda teoriyi destekler nitelikte sonuçlar vermiştir.

EQTA değişkenine bakıldığında, söz konusu değişkenin aktif karlılığını istatistiksel olarak % 5 önem düzeyinde, pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Teorik açıdan islami bankaların varlıkların daha fazla sermaye ile finanse etmeleri, toplam finansal yapı içerisinde borçların oranlarının azalmasına ve bankanın finansal yapısının güçlenmesine yol açacağından ve güçlü finansal yapıları sebebiyle finansal riskleri

azalacağı için, finansal maliyetleri azaltacağından karlılığa olumlu katkısının olacağı beklenmektedir.

TA değişkeninin tahmin sonuçlarına bakıldığında, değişkenin aktif karlılığını istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde, pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği görülmektedir. İslami bankaların büyüklüğünün artması, banka karlılığı üzerinde olumlu etki oluşturacaktır.

3.8.4. ROE Hipotez Testi

İslami bankaların özkaynak kârlılığını etkileyen değişkenlerin ve etkilerinin tespit edilmesi amacıyla aşağıdaki model oluşturulmuştur.

$$ROE = \alpha + \beta_1 TA_{bt} + \beta_2 LA_{bt} + \beta_3 EQTA_{bt} + \beta_4 CR_{bt} + \beta_5 COTIN_{bt} + \beta_6 (GDP) + \beta_7 (INF)$$

3.8.5. F Testi

Model tahmininde kullanılacak verilerin havuzlanıp havuzlanmayacağını belirlemek amacıyla F testi yapılmıştır. Yapılan F testi sonuçları Tablo 3.7.'da sunulmuştur, analiz sonuçları % 10 önem düzeyinde anlamlı bulunduğundan verilerin havuzlanmasına karar verilmiştir. F testinin sonuçlarının istatistiksel olarak olasılığının % 1 önem düzeyinin altında olmaması nedeni ile, uygun modelin tahmin etmesinde sabit ya da tesadufi etkilerin hesaplanmasına gerek kalmamıştır.

Tablo 3.8. F Test Sonucu

İstatistik Değeri	Olasılık Değeri
2.797936	0.0850

3.8.6. Regresyon Analizi

ROE değişkenini etkileyen faktörlerin ve etkilerin belirlenmesi amacıyla oluşturulan model aşağıda sunulmuştur.

$$ROE = C(1)*CR + C(2)*COTIN + C(3)*EQTA + C(4)*GDP + C(5)*INFLATION + C(6)*LA + C(7)*TA + C(8)$$

Model için yapılan panel regresyon analizi sonuçları Tablo 3.1.'de sunulmuştur.

Tablo 3.9. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları

Değişkenler	Katsayısı	Standart Hata	t istatistiği	Anlamlılık
CR	-0.154391	0.100733	-1.532681	0.1321
COTIN	-0.187788	0.041350	-4.541401	0.0000
EQTA	0.127617	0.472130	0.270301	0.7881
GDP	0.105032	0.268149	0.391695	0.6971
INFLATION	0.037758	0.084011	0.449446	0.6552
LA	0.672435	0.047853	3.501464	0.0283
TA	4.00E-09	0.13E-09	3.652092	0.0253
C	-35.05211	44.54658	-0.786864	0.4353
Düzeltilmiş R Kare = 0.4213203 Durbin-Watson=1.818874			İstatistik Değeri=6.660055 Olasılık Değeri= 0.000017	

Modelin tahmin sonuçları incelendiğinde; modelin F istatistik değerinin istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde anlamlı olduğu, diğer bir ifadeyle model bütün olarak istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ayrıca modelin belirlilik katsayısı (R2) %42 olarak elde edilmiştir. Buna göre seçilen bağımsız değişkenlerde bağımlı değişkendeki değişimin %42'unun açıklanabilme gücüne sahip olduğu söylenebilir.

Bağımsız değişkenlere ait bulgulara ise;

CR, GDP, INFLATION ve EQTA değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu, COTIN, TA ve LA değişkenlerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Tahmin sonuçlarına göre, COTIN değişkeninin bağımlı değişken olan ROE değişkenini, istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde negatif ve anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Teorik açıdan bakıldığında maliyetlerin gelire oranının yükselmesinin özkaynak karlılığını olumsuz etkileyeceği beklenmektedir. Bulgularda teoriyi destekler nitelikte sonuçlar vermiştir.

TA, LA değişkenlerinin tahmin sonuçlarına bakıldığında, değişkenlerin özkaynak karlılığını istatistiksel olarak %1 önem düzeyinde, pozitif ve anlamlı bir

şekilde etkilediği görülmektedir. İslami bankaların büyüklüğünün artması, banka karlılığı üzerinde olumlu etki oluşturacaktır.

3.9. BAHREYN

Bahreyn için oluşturulacak modelde yer alan değişkenler için tanımlayıcı istatistikler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3.10. Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	ROE	ROA	EQTA	COTIN	CR
Ortalama	7.631200	1.694000	19.26840	79.93200	11.20840
Orta değer	5.260000	1.060000	18.44000	80.20000	8.670000
Maximum	39.69000	4.350000	34.34000	156.0000	22.57000
Minimum	0.160000	0.340000	8.370000	43.70000	5.590000
Std. Sapma	8.458498	1.381011	8.411252	23.11517	5.367873
Çarpıklık	2.319821	0.772341	0.174549	1.143285	0.755152
Basıklık	9.322606	2.023046	1.631805	5.870143	2.103307
Toplam	190.7800	42.35000	481.7100	1998.300	280.2100
Varyans	1717.108	45.77260	1697.980	12823.47	691.5373
Gözlemler	25	25	25	25	25

Değişkenler	TA	LA	EXCHANGE RATE	INFLATION	GDP
Ortalama	2261065.	43.06960	0.376000	3.781163	1.328798
Orta değer	942218.0	27.69000	0.376000	3.014766	1.584207
Maximum	8845773.	81.70000	0.376000	9.736867	4.178642
Minimum	419216.0	10.06000	0.376000	-1.670890	-1.506713
Std. Sapma	2630403.	27.96555	0.000000	4.347353	2.324278
Çarpıklık	1.538522	0.314838	NA	0.151542	-0.060156
Basıklık	3.688430	1.246870	NA	1.491346	1.326531
Toplam	56526629	1076.740	9.400000	94.52908	33.21994
Varyans	1.66E+14	18769.72	0.000000	453.5875	129.6544
Gözlemler	25	25	25	25	25

Analizlerde kullanılacak değişkenlerin durağanlıkların test etmek amacıyla Levin, Lin ve Chu yöntemi kullanılmıştır. Bahreyn için gerçekleştirilecek analizlerde kullanılacak bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait birim kök testi sonuçları Tablo 3.9.'te gösterilmiştir.

Tablo 3.11. Ülkelerin Panel Veri Birim Kök Testi Sonuçları

BAHREYN					
Yöntem	Değişken	t istatistiği	Olasılık	Kesit Sayısı	Gözlem Sayısı
Levin, Lin and Chu	CR	3.55958	0.0002	5	20
	COTIN	8.20357	0.0000	5	20
	EQTA	7.13344	0.0000	5	20
	GDP	3.81354	0.0001	5	20
	INF	18.3606	0.0000	5	20
	LA	11.5046	0.0084	5	20
	ROA	7.85792	0.0000	5	20
	ROE	7.44633	0.0000	5	20
	TA	14.4868	0.0000	5	20

Tablo 3.11. incelendiğinde, tüm değişkenlerin istatistiksel olarak %1 önem düzeyinde seviye değerlerinde durağan oldukları tespit edilmiştir.

Bahreyn’de faaliyet gösteren islami bankaların toplam aktif karlılıkları ve özkaynak karlılıkları arasında uzun dönemli bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak amacıyla ADF Panel Eşbütünleşme testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3.11.’da sunulmuştur.

Tablo 3.12. ADF Panel Eşbütünleşme Test Sonuçları

BAHREYN			
Değişken	Test	İstatistik Değeri	Olasılık
ROA	Panel ADF İstatistiği	-6.180313	0.0000
ROE	Panel ADF İstatistiği	-5.447380	0.0000

Eşbütünleşme analizinin sonuçlarına bakıldığında, değişkenler arasında istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde uzun dönemli bir ilişkinin varolduğu, diğer bir ifadeyle değişkenlerin eşbütünleşik oldukları tespit edilmiştir.

3.9.1. ROA Hipotez Testi

Çalışma amacına uygun olarak belirlenen, “İşletme verimliliğinin, bankanın büyüklüğü ve varlık yönetiminin varlık getirisi üzerinde olumlu ve önemli bir etkisi vardır” H_1 hipotezini test etmek amacıyla oluşturulan model aşağıda verilmiştir.

$$bt = \alpha + \beta_1 TA_{bt} + \beta_2 LA_{bt} + \beta_3 EQTA_{bt} + \beta_4 CR_{bt} + \beta_5 COTIN_{bt} + \beta_6 (GDP) + \beta_7 (INF)$$

3.9.2. F Testi

Model tahmininde kullanılacak verilerin havuzlanıp havuzlanmayacağını belirlemek amacıyla F testi yapılmıştır. Yapılan F testi sonuçları Tablo 3.12.’de sunulmuştur, analiz sonuçları % 10 önem düzeyinde anlamlı bulunduğundan verilerin havuzlanmasına karar verilmiştir. F testinin sonuçlarının istatistiksel olarak olasılığının F testinin sonuçlarının istatistiksel olarak olasılığının %5 önem düzeyinin üzerinde olması nedeni ile, uygun modelin tahmin etmesinde sabit ya da tesadüfî etkilerin hesaplanmasına gerek kalmamıştır.

Tablo 3.13. F Test Sonuç

İstatisik Değeri	Olasılık Değeri
2.075136	0.1426

3.9.3. Regresyon Analiz

ROA bağımlı değişkeni için oluşturulan ve aşağıda belirtilen modele ait Panel Regresyon analizi sonuçları Tablo 3.13.’de sunulmuştur.

$$ROA = C(1)*CR + C(2)*COTIN + C(3)*EQTA + C(4)*GDP + C(5)*INFLATION + C(6)*LA + C(7)*TA + C(8)$$

Tablo 3.14. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları

Değişkenler	Katsayısı	Standart Hata	t istatistiği	Anlamlılık
CR	0.036674	0.080412	2.456071	0.0341
COTIN	0.019126	0.011430	1.673315	0.1126
EQTA	-0.104074	0.053755	-1.936086	0.0697
GDP	0.129239	0.365810	0.353296	0.7282
INFLATION	0.083196	0.194349	0.428074	0.6740
LA	-0.004810	0.015085	-0.318873	0.7537
TA	0.027356	1.50E-07	2.507853	0.0311
C	2.815304	1.778312	1.583132	0.1318
Düzeltilmiş R Kare = 0.331996 Durbin-Watson=1.815931			İstatistik Değeri=7.703992 Olasılık Değeri=0.000447	

Modelin tahmin sonuçları incelendiğinde; modelin F istatistik değerinin istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde anlamlı olduğu, diğer bir ifadeyle model bütün onalarak istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ayrıca modelin belirlilik katsayısı (R²) %33 olarak elde edilmiştir. Buna göre seçilen bağımsız değişkenlerde bağımlı değişkendeki değişimin %33'unun açıklanabilme gücüne sahip olduğu söylenebilir.

Bağımsız değişkenlere ait bulgularda ise;

COTIN, GDP, INFLATION ve LA değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu, EQTA, TA ve CR değişkenlerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. EQTA değişkenine bakıldığında, söz konusu değişkenin aktif karlılığını istatistiksel olarak % 10 önem düzeyinde, pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Teorik açıdan islami bankaların varlıkların daha fazla sermaye ile finanse etmeleri, toplam finansal yapı içerisinde borçların oranlarının azalmasına ve bankanın finansal yapısının güçlenmesine yol açacağından ve güçlü finansal yapıları sebebiyle finansal riskleri azalacağı için, finansal maliyetleri azaltacağından karlılığa olumlu katkısının olacağı beklenmektedir.

TA değişkeninin tahmin sonuçlarına bakıldığında, değişkenin aktif karlılığını istatistiksel olarak %5 önem düzeyinde, pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği

görülmektedir. İslami bankaların büyüklüğünün artması, banka karlılığı üzerinde olumlu etki oluşturacaktır.

CR değişkeninin tahmin sonuçlarına bakıldığında, değişkenin aktif karlılığını istatistiksel olarak %5 önem düzeyinde, pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği görülmektedir. Teorik açıdan islami bankaların likidite yeterliliğini ve mevcut yükümlülüklerini yerine getirme becerisini belirtir.

3.9.4. ROE Hipotez Testi

İslami bankaların özkaynak kârlılığını etkileyen değişkenlerin ve etkilerinin tespit edilmesi amacıyla aşağıdaki model oluşturulmuştur.

$$ROE = \alpha + \beta_1 TA_{bt} + \beta_2 LA_{bt} + \beta_3 EQTA_{bt} + \beta_4 CR_{bt} + \beta_5 COTIN_{bt} + \beta_6 (GDP) + \beta_7 (INF)$$

3.9.5. F Testi

Model tahmininde kullanılacak verilerin havuzlanıp havuzlanmayacağını belirlemek amacıyla F testi yapılmıştır. Yapılan F testi sonuçları Tablo 3.15.'da sunulmuştur, analiz sonuçları % 10 önem düzeyinde anlamlı bulunduğundan verilerin havuzlanmasına karar verilmiştir. F testinin sonuçlarının istatistiksel olarak olasılığının % 5 önem düzeyinin üzerinde olması nedeni ile, uygun modelin tahmin etmesinde sabit ya da tesadufi etkilerin hesaplanmasına gerek kalmamıştır.

Tablo 3.15. F test sonucu

İstatisik Değeri	Olasılık Değeri
1.515265	0.2549

3.9.6. Regresyon Analizi

ROE değişkenini etkileyen faktörlerin ve etkilerin belirlenmesi amacıyla oluşturulan model aşağıda sunulmuştur.

$$ROE = C(1)*CR + C(2)*COTIN + C(3)*EQTA + C(4)*GDP + C(5)*INFLATION + C(6)*LA + C(7)*TA + C(8)$$

Tablo 3.16. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları

Değişkenler	Katsayısı	Standart Hata	t istatistiği	Anlamlılık
CR	-0.196519	0.455845	-0.431108	0.6718
COTIN	0.165079	0.164794	0.547755	0.6208
EQTA	0.811527	0.304727	2.663124	0.0164
GDP	-1.378819	2.073726	-0.664899	0.5150
INFLATION	-0.483037	1.101736	-0.438433	0.6666
LA	0.018001	0.085515	0.210497	0.8358
TA	-5.63E-07	8.53E-07	-0.660331	0.5179
C	16.43200	10.08099	1.629998	0.1215
Düzeltilmiş R Kare = 0.427761 Durbin-Watson= 1.90229			İstatistik Değeri=3.562931 Olasılık Değeri= 0.015251	

Modelin tahmin sonuçları incelendiğinde; modelin F istatistik değerinin istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde anlamlı olduğu, diğer bir ifadeyle model bütün onalarak istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ayrıca modelin belirlilik katsayısı (R2) %42 olarak elde edilmiştir. Buna göre seçilen bağımsız değişkenlerde bağımlı değişkendeki değişimin %42'unun açıklanabilme gücüne sahip olduğu söylenebilir.

Bağımsız değişkenlere ait bulgularda ise;

COTIN, CR, GDP, INFLATION, TA ve LA değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu, EQTA değişkenlerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. EQTA değişkenine bakıldığında, söz konusu değişkenin özkaynak karlılığını istatistiksel olarak %1 önem düzeyinde, pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Teorik açıdan islami bankaların varlıkların daha fazla sermaye ile finanse etmeleri, toplam finansal yapı içerisinde borçların oranlarının azalmasına ve bankanın finansal yapısının güçlenmesine yol açacağından ve güçlü finansal yapıları sebebiyle finansal riskleri azalacağı için, finansal maliyetleri azaltacağından karlılığa olumlu katkısının olacağı beklenmektedir.

3.10. KUVEYT

Kuveyt için oluşturulacak modelde yer alan değişkenler için tanımlayıcı istatistikler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3.17. Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	TA	LA	EXCHANGE RATE	INFLATION	GDP
Ortalama	6258029.	86.29895	0.282136	5.869309	-2.205527
Orta değer	2630381.	87.21000	0.283589	7.486703	-3.751457
Maximum	21418000	90.56000	0.286607	17.22778	3.546310
Minimum	1249496.	81.43000	0.275979	-6.757188	-8.054682
Std. Sapma	6615214.	2.888535	0.003860	8.596033	4.165391
Çarpıklık	1.066806	-0.276779	-0.515321	-0.195452	0.046737
Basıklık	2.530186	1.775233	1.896482	1.780648	1.753833
Toplam	1.25E+08	1639.680	5.642711	117.3862	-44.11054
Varyans	8.31E+14	150.1854	0.000283	1403.944	329.6591
Gözlemler	20	19	20	20	20

Değişkenler	ROE	ROA	EQTA	COTIN	CR
Ortalama	8.802000	1.074500	12.58722	40.97053	28.71550
Orta değer	7.315000	0.990000	12.11000	43.59000	13.49000
Maximum	16.00000	3.000000	17.23000	51.43000	85.51000
Minimum	4.000000	0.300000	8.800000	26.97000	2.470000
Std. Sapma	3.977530	0.555428	2.546573	7.804119	32.74659
Çarpıklık	0.630233	2.032250	0.461839	-0.455611	1.110509
Basıklık	1.903649	8.369948	2.213570	1.964257	2.306318
Toplam	176.0400	21.49000	226.5700	778.4400	574.3100
Varyans	300.5941	5.861495	110.2456	1096.277	20374.45
Gözlemler	20	20	18	19	20

Analizlerde kullanılacak değişkenlerin durağanlıkların test etmek amacıyla Levin, Lin ve Chu yöntemi kullanılmıştır. Kuveyt için gerçekleştirilecek analizlerde kullanılacak bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait birim kök testi sonuçları Tablo 3.16.'te gösterilmiştir.

Tablo 3.18. Ülkelerin Panel Veri Birim Kök Testi Sonuçları

KUVEYT					
Yöntem	Değişken	t istatistiği	Olasılık	Kesit Sayısı	Gözlem Sayısı
Levin, Lin and Chu	CR	30.5139	0.0000	4	16
	COTIN	2.22392	0.0131	4	15
	EQTA	3.17415	0.0008	2	8
	GDP	4.84184	0.0000	4	16
	INF	120.036	0.0000	4	16
	LA	14.4130	0.0000	3	12
	EX	3.15557	0.0008	4	16
	ROA	6.75845	0.0000	4	16
	ROE	8.58936	0.0000	4	16
	TA	20.4664	0.0000	4	16

Tablo 3.17 incelendiğinde, tüm değişkenlerin istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde seviye değerlerinde durağan oldukları tespit edilmiştir.

Kuveyt'te faaliyet gösteren islami bankaların toplam aktif karlılıkları ve özkaynak karlılıkları arasında uzun dönemli bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak amacıyla ADF Panel Eşbütünleşme testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3.17'de sunulmuştur.

Tablo 3.19. ADF Panel Eşbütünleşme Test Sonuçları

KUVEYT			
Değişken	Test	İstatistik Değeri	Olasılık
ROA	Panel ADF İstatistiği	-3.679310	0.0001
ROE	Panel ADF İstatistiği	-5.227380	0.0000

Eşbütünleşme analizinin sonuçlarına bakıldığında, değişkenler arasında istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde uzun dönemli bir ilişkinin varolduğu, diğer bir ifadeyle değişkenlerin eşbütünleşik oldukları tespit edilmiştir.

3.10.1. ROA Hipotez Testi

Çalışma amacına uygun olarak belirlenen, “İşletme verimliliğinin, bankanın büyüklüğü ve varlık yönetiminin varlık getirisi üzerinde olumlu ve önemli bir etkisi vardır” H_1 hipotezini test etmek amacıyla oluşturulan model aşağıda verilmiştir.

$$bt = \alpha + \beta_1 TA_{bt} + \beta_2 LA_{bt} + \beta_3 EQTA_{bt} + \beta_4 CR_{bt} + \beta_5 COTIN_{bt} + \beta_6 (GDP) + \beta_8 (INF)$$

3.10.2. F Testi

Model tahmininde kullanılacak verilerin havuzlanıp havuzlanmayacağını belirlemek amacıyla F testi yapılmıştır. Yapılan F testi sonuçları Tablo 3.20.’de sunulmuştur, analiz sonuçları % 10 önem düzeyinde anlamlı bulunduğundan verilerin havuzlanmasına karar verilmiştir. F testinin sonuçlarının istatistiksel olarak olasılığının % 5 önem düzeyinin üzerinde olması nedeni ile, uygun modelin tahmin etmesinde sabit ya da tesadufi etkilerin hesaplanmasına gerek kalmamıştır.

Tablo 3.20. F test Sonucu

İstatisik Değeri	Olasılık Değeri
3.895937	0.1110

3.10.3. Regresyon Analizi

ROA bağımlı değişkeni için oluşturulan ve aşağıda belirtilen modele ait Panel Regresyon analizi sonuçları Tablo 3.20.’de sunulmuştur.

$$ROA = C(1)*CR + C(2)*COTIN + C(3)*EQTA + C(4)*GDP + C(5)*INF + C(6)*LA + C(7)*TA + C(8)$$

Tablo 3.21. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları

Değişkenler	Katsayısı	Standart Hata	t istatistiği	Anlamlılık
CR	-0.011890	0.013874	-0.856952	0.4198
COTIN	0.002935	0.047428	0.061876	0.9524
EQTA	0.004957	0.003549	4.009844	0.0224
GDP	0.179767	0.093807	5.364043	0.0066
INFLATION	-0.025025	0.071003	-0.352448	0.7349
LA	-0.111144	0.357990	-0.310467	0.7652
EXCHANGE_RATE	-214.1648	634.3684	-0.337603	0.7456
TA	-4.90E-08	3.70E-08	-1.322553	0.2276
C	71.48467	181.3309	0.394222	0.7052
Düzeltilmiş R Kare =0.435352 Durbin-Watson= 2.064717			İstatistik Değeri=6.431300 Olasılık Değeri= 0.009175	

Modelin tahmin sonuçları incelendiğinde; modelin F istatistik değerinin istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde anlamlı olduğu, diğer bir ifadeyle model bütün onalarak istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ayrıca modelin belirlilik katsayısı (R²) %43 olarak elde edilmiştir. Buna göre seçilen bağımsız değişkenlerde bağımlı değişkendeki değişimin %43'unun açıklanabilme gücüne sahip olduğu söylenebilir.

Bağımsız değişkenlere ait bulgulara ise;

CR, LA, TA, COTIN, INFLATION ve EXCHANGE_RATE değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu, EQTA ve GDP değişkenlerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir.

EQTA değişkenine bakıldığında, söz konusu değişkenin aktif karlılığını istatistiksel olarak % 5 önem düzeyinde, pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Teorik açıdan islami bankaların varlıkların daha fazla sermaye ile finanse etmeleri, toplam finansal yapı içerisinde borçların oranlarının azalmasına ve bankanın finansal yapısının güçlenmesine yol açacağından ve güçlü finansal yapıları sebebiyle finansal riskleri

azalacağı için, finansal maliyetleri azaltacağından karlılığa olumlu katkısının olacağı beklenmektedir.

GDP değişkeninin tahmin sonuçlarına bakıldığında, değişkenin aktif karlılığını istatistiksel olarak %1 önem düzeyinde, pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği görülmektedir. Teorik açıdan GDP'nin büyümesi, bankaların kârlılığı üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermekte.

3.10.4. ROE Hipotez Testi

İslami bankaların özkaynak kârlılığını etkileyen değişkenlerin ve etkilerinin tespit edilmesi amacıyla aşağıdaki model oluşturulmuştur.

$$bt = \alpha + \beta_1 TA_{bt} + \beta_2 LA_{bt} + \beta_3 EQTA_{bt} + \beta_4 CR_{bt} + \beta_5 COTIN_{bt} + \beta_6 (EX) + \beta_7 (GDP) + \beta_8 (INF)$$

3.10.5. F Testi

Model tahmininde kullanılacak verilerin havuzlanıp havuzlanmayacağını belirlemek amacıyla F testi yapılmıştır. Yapılan F testi sonuçları Tablo 3.9.'da sunulmuştur, analiz sonuçları % 10 önem düzeyinde anlamlı bulunduğundan verilerin havuzlanmasına karar verilmiştir. F testinin sonuçlarının istatistiksel olarak olasılığının % 5 önem düzeyinin üzerinde olması nedeni ile, uygun modelin tahmin etmesinde sabit veya tesadüfi etkilerin hesaplanmasına gerek kalmamıştır.

Tablo 3.22. F test sonucu

İstatistik Değeri	Olasılık Değeri
3.987365	0.1074

3.10.6. Regresyon Analizi

ROE değişkenini etkileyen faktörlerin ve etkilerin belirlenmesi amacıyla oluşturulan model aşağıda sunulmuştur.

$$ROE = C(1)*CR + C(2)*COTIN + C(3)*EQTA + C(4)*GDP + C(5)*INF + C(6)*LA + C(7)*TA + C(8)$$

Tablo 3.23. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları

Değişkenler	Katsayısı	Standart Hata	t istatistiği	Anlamlılık
CR	0.022862	0.061858	0.369579	0.7226
COTIN	-0.026557	0.211456	-0.125591	0.9036
EQTA	0.789644	0.045054	5.351726	0.0054
GDP	0.752743	2.201618	0.341905	0.7425
INFLATION	0.150468	0.316563	0.475319	0.6490
LA	0.729249	1.596085	0.456898	0.6616
EXCHANGE_RATE	1017.561	2828.306	0.359778	0.7296
TA	9.64E-08	1.65E-07	4.583743	0.0277
C	-330.0735	808.4567	-0.408276	0.6953
Düzeltilmiş R Kare = 0.585938			İstatistik Değeri=4.578436	
Durbin-Watson= 1.783190			Olasılık Değeri= 0.000588	

Modelin tahmin sonuçları incelendiğinde; modelin F istatistik değerinin istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde anlamlı olduğu, diğer bir ifadeyle model bütün onalarak istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ayrıca modelin belirlilik katsayısı (R2) % 58 olarak elde edilmiştir. Buna göre seçilen bağımsız değişkenlerde bağımlı değişkendeki değişimin %58'unun açıklanabilme gücüne sahip olduğu söylenebilir.

Bağımsız değişkenlere ait bulgulara ise;

COTIN, CR, GDP, INFLATION ve LA değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu, EQTA ve TA değişkenlerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir.

EQTA değişkenine bakıldığında, söz konusu değişkenin aktif karlılığını istatistiksel olarak % 5 önem düzeyinde, pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Teorik açıdan islami bankaların varlıkların daha fazla sermaye ile finanse etmeleri, toplam finansal yapı içerisinde borçların oranlarının azalmasına ve bankanın finansal yapısının

güçlenmesine yol açacağından ve güçlü finansal yapıları sebebiyle finansal riskleri azalacağı için, finansal maliyetleri azaltacağından karlılığa olumlu katkısının olacağı beklenmektedir.

TA değişkeninin tahmin sonuçlarına bakıldığında, değişkenin aktif karlılığını istatistiksel olarak %1 önem düzeyinde, pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği görülmektedir. İslami bankaların büyüklüğünün artması, banka karlılığı üzerinde olumlu etki oluşturacaktır.

3.11. BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ

Birleşik Arap Emirlikleri için oluşturulacak modelde yer alan değişkenler için tanımlayıcı istatistikler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3.24. Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	ROE	ROA	EQTA	COTIN	CR
Ortalama	8.891714	1.018286	14.11771	50.39743	14.40343
Orta değer	9.490000	1.100000	11.53000	51.61000	14.22000
Maximum	20.71000	2.330000	31.10000	85.96000	31.10000
Minimum	0.400000	0.120000	7.030000	23.96000	4.360000
Std. Sapma	4.811882	0.627298	5.842335	15.04603	7.568307
Çarpıklık	0.177291	0.212038	1.376415	0.258655	0.421839
Basıklık	2.718377	2.117485	3.932852	2.639294	2.209573
Toplam	311.2100	35.64000	494.1200	1763.910	504.1200
Varyans	787.2431	13.37910	1160.518	7697.027	1947.495
Gözlemler	35	35	35	35	35

Değişkenler	TA	LA	EXCHANGE RATE	INFLATION	GDP
Ortalama	44082716	83.55886	3.672500	5.370896	0.962789
Orta değer	29012955	88.00000	3.672500	0.347303	2.556200
Maximum	1.24E+08	92.96000	3.672500	15.81009	4.194302
Minimum	3234346.	8.570000	3.672500	-0.637372	-5.978925
Std. Sapma	36214588	14.27987	0.000000	6.842937	3.773269
Çarpıklık	0.881204	-4.331730	NA	0.550627	-1.073565
Basıklık	2.366622	23.10024	NA	1.495080	2.608747
Toplam	1.54E+09	2924.560	128.5375	187.9814	33.69761
Varyans	4.46E+16	6933.098	0.000000	1592.077	484.0769
Gözlemler	35	35	35	35	35

Analizlerde kullanılacak değişkenlerin durağanlıkların test etmek amacıyla Levin, Lin ve Chu yöntemi kullanılmıştır. Birleşik Arap Emirlikleri için gerçekleştirilecek

analizlerde kullanılacak bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait birim kök testi sonuçları Tablo 3.23.'te gösterilmiştir.

Tablo 3.25. Ülkelerin Panel Veri Birim Kök Testi Sonuçları

UAE					
Yöntem	Değişken	t istatistiği	Olasılık	Kesit Sayısı	Gözlem Sayısı
Levin, Lin and Chu	CR	17.3603	0.0000	7	28
	COTIN	5.48017	0.0000	7	28
	EQTA	3.53301	0.0002	7	28
	GDP	14.9142	0.0000	7	28
	INF	2.38006	0.0087	7	28
	LA	7.02779	0.0000	7	28
	ROA	2.60455	0.0049	7	28
	ROE	2.19808	0.0140	7	28
	TA	7.68910	0.0000	7	28

Tablo 3.24. incelendiğinde, değişkenlerden ROE değişkeni istatistiksel olarak % 5, diğer tüm değişkenlerin istatistiksel olarak %1 önem düzeyinde seviye değerlerinde durağan oldukları tespit edilmiştir.

Birleşik Arap Emirliklerin'de faaliyet gösteren islami bankaların özkaynak karlılıkları ve toplam varlık karlılıkları arasında uzun dönemli bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak amacıyla ADF Panel Eşbütünleşme testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3.24.'te sunulmuştur.

Tablo 3.26. ADF Panel Veri Eşbütünleşme Test Sonuçları

UAE			
Değişken	Test	İstatistik Değeri	Olasılık
ROA	Panel ADF İstatistiği	-1.908841	0.0281
ROE	Panel ADF İstatistiği	-3.592799	0.0002

Eşbütünleşme analizinin sonuçlarına bakıldığında, değişkenler arasında istatistiksel olarak %1 önem düzeyinde uzun dönemli bir ilişkinin varolduğu, diğer bir ifadeyle değişkenlerin eşbütünleşik oldukları tespit edilmiştir.

3.11.1. ROA Hipotez Testi

Çalışma amacına uygun olarak belirlenen, “İşletme verimliliğinin, bankanın büyüklüğü ve varlık yönetiminin varlık getirisi üzerinde olumlu ve önemli bir etkisi vardır” H_1 hipotezini test etmek amacıyla oluşturulan model aşağıda verilmiştir.

$$bt = \alpha + \beta_1 TA_{bt} + \beta_2 LA_{bt} + \beta_3 EQTA_{bt} + \beta_4 CR_{bt} + \beta_5 COTIN_{bt} + \beta_6 (GDP) + \beta_7 (INF)$$

3.11.2. F Testi

Model tahmininde kullanılacak verilerin havuzlanıp havuzlanmayacağını belirlemek amacıyla F testi yapılmıştır. Yapılan F testi sonuçları Tablo 3.9.’da sunulmuştur, analiz sonuçları % 10 önem düzeyinde anlamlı bulunduğundan verilerin havuzlanmasına karar verilmiştir. F testinin sonuçlarının istatistiksel olarak olasılığının % 5 önem düzeyinin üzerinde olması nedeni ile, uygun modelin tahmin etmesinde sabit veya tesadufi etkilerin hesaplanmasına gerek kalmamıştır.

Tablo 3.27. F test sonucu

İstatistik Değeri	Olasılık Değeri
3.895937	0.1110

3.11.3. Regresyon Analizi

ROA bağımlı değişkeni için oluşturulan ve aşağıda belirtilen modele ait Panel Regresyon analizi sonuçları Tablo 3.8.’de sunulmuştur.

$$ROE = C(1)*CR + C(2)*COTIN + C(3)*EQTA + C(4)*GDP + C(5)*INF + C(6)*LA + C(7)*TA + C(8)$$

Tablo 3.28. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları

Değişkenler	Katsayısı	Standart Hata	t istatistiği	Anlamlılık
CR	0.017275	0.014522	1.189519	0.2446
COTIN	-0.014515	0.009020	-3.609323	0.0012
EQTA	0.005772	0.002287	3.258999	0.0076
GDP	0.018133	0.038944	0.465612	0.6452
INFLATION	0.009382	0.020194	0.464569	0.6460
LA	0.006566	0.007611	0.862730	0.3959
TA	9.09E-09	2.97E-09	3.056043	0.0050
C	-1.060685	0.910081	-1.165484	0.2540
Düzeltilmiş R Kare =0.285130 Durbin-Watson= 1.967188			İstatistik Değeri=4.103491 Olasılık Değeri=0.007841	

Modelin tahmin sonuçları incelendiğinde; modelin F istatistik değerinin istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde anlamlı olduğu, diğer bir ifadeyle model bütün onalarak istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ayrıca modelin belirlilik katsayısı (R²) %28 olarak elde edilmiştir. Buna göre seçilen bağımsız değişkenlerde bağımlı değişkendeki değişimin %28'unun açıklanabilme gücüne sahip olduğu söylenebilir.

Bağımsız değişkenlere ait bulgularda ise;

CR, GDP, INFLATION ve LA değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu, COTIN, EQTA ve TA değişkenlerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Tahmin sonuçlarına göre, COTIN değişkeninin bağımlı değişken olan ROA değişkenini, istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde negatif ve anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Teorik açıdan bakıldığında maliyetlerin gelire oranının yükselmesinin aktif karlılığını olumsuz etkileyeceği beklenmektedir. Bulgularda teoriyi destekler nitelikte sonuçlar vermiştir.

EQTA değişkenine bakıldığında, söz konusu değişkenin aktif karlılığını istatistiksel olarak % 5 önem düzeyinde, pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Teorik açıdan islami bankaların varlıkların daha fazla sermaye ile finanse etmeleri, toplam finansal yapı içerisinde borçların oranlarının azalmasına ve bankanın finansal yapısının güçlenmesine yol açacağından ve güçlü finansal yapıları sebebiyle finansal riskleri

azalacağı için, finansal maliyetleri azaltacağından karlılığa olumlu katkısının olacağı beklenmektedir.

TA değişkeninin tahmin sonuçlarına bakıldığında, değişkenin aktif karlılığını istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde, pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği görülmektedir. İslami bankaların büyüklüğünün artması, banka karlılığı üzerinde olumlu etki oluşturacaktır.

3.11.4. ROE Hipotez Testi

İslami bankaların özkaynak kârlılığını etkileyen değişkenlerin ve etkilerinin tespit edilmesi amacıyla aşağıdaki model oluşturulmuştur.

$$ROE = \alpha + \beta_1 TA_{bt} + \beta_2 LA_{bt} + \beta_3 EQTA_{bt} + \beta_4 CR_{bt} + \beta_5 COTIN_{bt} + \beta_6 (GDP) + \beta_7 (INF)$$

3.11.5. F Testi

Model tahmininde kullanılacak verilerin havuzlanıp havuzlanmayacağını belirlemek amacıyla F testi yapılmıştır. Yapılan F testi sonuçları Tablo 3.9.'da sunulmuştur, analiz sonuçları % 10 önem düzeyinde anlamlı bulunduğundan verilerin havuzlanmasına karar verilmiştir. F testinin sonuçlarının istatistiksel olarak olasılığının %5 önem düzeyinin üzerinde olması nedeni ile, uygun modelin tahmin etmesinde sabit veya tesadufi etkilerin hesaplanmasına gerek kalmamıştır.

Tablo 3.29. F testinin sonuçları

İstatisik Değeri	Olasılık Değeri
3.702691	0.1001

3.11.6. Regresyon Analizi

ROE değişkenini etkileyen faktörlerin ve etkilerin belirlenmesi amacıyla oluşturulan model aşağıda sunulmuştur.

$$ROE = C(1)*CR + C(2)*COTIN + C(3)*EQTA + C(4)*GDP + C(5)*INF + C(6)*LA + C(7)*TA + C(8)$$

Model için yapılan panel regresyon analizi sonuçları Tablo 3.30.'de sunulmuştur.

Tablo 3.30. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları

Değişkenler	Katsayısı	Standart Hata	t istatistiği	Anlamlılık
CR	0.245869	0.110750	1.220034	0.1350
COTIN	-0.007163	0.008785	-3.104141	0.0078
EQTA	0.227705	0.069962	2.339742	0.0315
GDP	0.235078	0.296994	0.791525	0.4355
INFLATION	-0.077850	0.154003	-0.505510	0.6173
LA	-0.023091	0.058044	-0.397825	0.6939
TA	3.87E-08	2.27E-08	2.204837	0.0305
C	16.42573	6.940415	2.366679	0.0254
Düzeltilmiş R Kare = 0.294591 Durbin-Watson= 2.145541			İstatistik Değeri=6.173508 Olasılık Değeri= 0.000369	

Modelin tahmin sonuçları incelendiğinde; modelin F istatistik değerinin istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde anlamlı olduğu, diğer bir ifadeyle model bütün onalarak istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ayrıca modelin belirlilik katsayısı (R2) % 59 olarak elde edilmiştir. Buna göre seçilen bağımsız değişkenlerde bağımlı değişkendeki değişimin %59'unun açıklanabilme gücüne sahip olduğu söylenebilir.

Bağımsız değişkenlere ait bulgularda ise;

CR, GDP, INFLATION ve LA değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu, COTIN, EQTA ve TA değişkenlerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Tahmin sonuçlarına göre, COTIN değişkeninin bağımlı değişken olan ROE değişkenini, istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde negatif ve anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Teorik açıdan bakıldığında maliyetlerin gelire oranının yükselmesinin aktif karlılığını olumsuz etkileyeceği beklenmektedir. Bulgularda teoriyi destekler nitelikte sonuçlar vermiştir.

EQTA değişkenine bakıldığında, söz konusu değişkenin özkaynak karlılığını istatistiksel olarak % 5 önem düzeyinde, pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Teorik açıdan islami bankaların varlıkların daha fazla sermaye ile finanse etmeleri, toplam finansal yapı içerisinde borçların oranlarının azalmasına ve bankanın finansal yapısının güçlenmesine yol açacağından ve güçlü finansal yapıları sebebiyle finansal riskleri azalacağı için, finansal maliyetleri azaltacağından karlılığa olumlu katkısının olacağı beklenmektedir.

TA değişkeninin tahmin sonuçlarına bakıldığında, değişkenin özkaynak karlılığını istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde, pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği görülmektedir. İslami bankaların büyüklüğünün artması, banka karlılığı üzerinde olumlu etki oluşturacaktır.

3.12. QATAR

Qatar için oluşturulacak modelde yer alan değişkenler için tanımlayıcı istatistikler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3.31. Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	ROE	ROA	EQTA	COTIN	CR
Ortalama	15.69320	2.367600	16.73600	30.86760	18.51520
Orta değer	15.38000	2.450000	15.38000	31.95000	7.260000
Maximum	22.00000	3.490000	22.05000	52.48000	74.07000
Minimum	9.690000	1.710000	11.49000	17.08000	3.360000
Std. Sapma	3.522637	0.406523	3.238559	11.16109	24.04641
Çarpıklık	0.147611	0.696187	0.351856	0.428585	1.523632
Basıklık	2.228608	3.765518	1.771544	2.142451	3.401196
Toplam	392.3300	59.19000	418.4000	771.6900	462.8800
Varyans	297.8153	3.966256	251.7184	2989.676	13877.52
Gözlemler	25	25	25	25	25

Değişkenler	TA	LA	EXCHANGE RATE	INFLATION	GDP
Ortalama	47422679	52.78840	3.640000	6.659545	2.507962
Orta değer	51840101	45.92000	3.640000	6.373390	0.590718
Maximum	96106464	88.50000	3.640000	18.27018	7.781397
Minimum	17923420	13.33000	3.640000	-0.198497	-1.035621
Std. Sapma	22436909	29.04191	0.000000	6.534070	3.416994
Çarpıklık	0.289372	0.124771	NA	0.863583	0.524831
Basıklık	2.109996	1.323164	NA	2.489435	1.618916
Toplam	1.19E+09	1319.710	91.00000	166.4886	62.69905
Varyans	1.21E+16	20242.38	0.000000	1024.658	280.2204
Gözlemler	25	25	25	25	25

Analizlerde kullanılacak değişkenlerin durağanlıkların test etmek amacıyla Levin, Lin ve Chu yöntemi kullanılmıştır. Suudi Arabistan için gerçekleştirilecek analizlerde kullanılacak bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait birim kök testi sonuçları Tablo 3.30’da gösterilmiştir.

Tablo 3.32. Ülkelerin Panel Veri Birim Kök Testi Sonuçları

Qatar					
Yöntem	Değişken	t istatistiği	Olasılık	Kesit Sayısı	Gözlem Sayısı
Levin, Lin and Chu	CR	55.3192	0.0000	5	20
	COTIN	8.81805	0.0000	5	20
	EQTA	5.93444	0.0008	5	20
	GDP	3.64472	0.0000	5	20
	INF	25.7964	0.0000	5	20
	LA	15.4670	0.0000	5	20
	ROA	18.8380	0.0000	5	20
	ROE	20.0651	0.0000	5	20
	TA	5.55788	0.0000	5	20

Tablo 3.32. incelendiğinde, tüm değişkenlerin istatistiksel olarak %1 önem düzeyinde seviye değerlerinde durağan oldukları tespit edilmiştir. Qatar’da faaliyet gösteren islami bankaların özkaynak karlılıkları ve toplam varlık karlılıkları arasında uzun dönemli bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak amacıyla ADF Panel Eşbütünleşme testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3.32.’te sunulmuştur.

Tablo 3.33. ADF Panel Veri Eşbütünleşme Testi

Qatar			
Değişken	Test	İstatistik Değeri	Olasılık
ROA	Panel ADF İstatistiği	-1.908841	0.0281
ROE	Panel ADF İstatistiği	-3.592799	0.0002

Eşbütünleşme analizinin sonuçlarına bakıldığında, değişkenler arasında istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde uzun dönemli bir ilişkinin varolduğu, diğer bir ifadeyle değişkenlerin eşbütünleşik oldukları tespit edilmiştir.

3.12.1. ROA Hipotez Testi

Çalışma amacına uygun olarak belirlenen, “İşletme verimliliğinin, bankanın büyüklüğü ve varlık yönetiminin varlık getirisi üzerinde olumlu ve önemli bir etkisi vardır” H_1 hipotezini test etmek amacıyla oluşturulan model aşağıda verilmiştir.

$$bt = \alpha + \beta_1 TA_{bt} + \beta_2 LA_{bt} + \beta_3 EQTA_{bt} + \beta_4 CR_{bt} + \beta_5 COTIN_{bt} + \beta_6 (GDP) + \beta_7 (INF)$$

3.12.2. F Testi

Model tahmininde kullanılacak verilerin havuzlanıp havuzlanmayacağını belirlemek amacıyla F testi yapılmıştır. Yapılan F testi sonuçları Tablo 3.9.’da sunulmuştur, analiz sonuçları % 10 önem düzeyinde anlamlı bulunduğundan verilerin havuzlanmasına karar verilmiştir. F testinin sonuçlarının istatistiksel olarak olasılığının %5 önem düzeyinin üzerinde olması nedeni ile, uygun modelin tahmin etmesinde sabit veya tesadufi etkilerin hesaplanmasına gerek kalmamıştır.

Tablo 3.34. F test Sonucu

İstatisik Değeri	Olasılık Değeri
1.250387	0.2115

3.12.3. Regresyon Analizi

İslami bankaların özkaynak kârlılığını etkileyen değişkenlerin ve etkilerinin tespit edilmesi amacıyla aşağıdaki model oluşturulmuştur.

$$ROA = C(1)*CR + C(2)*COTIN + C(3)*EQTA + C(4)*GDP + C(5)*INF + C(6)*LA + C(7)*TA + C(8)$$

Tablo 3.35. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları

Değişkenler	Katsayısı	Standart Hata	t istatistiği	Anlamlılık
CR	-0.003004	0.007247	-0.414440	0.6837
COTIN	-0.102641	0.015819	-3.166967	0.0194
EQTA	0.026515	0.026238	1.010541	0.3264
GDP	0.103213	0.007703	3.115969	0.0090
INFLATION	0.006592	0.014460	0.455855	0.6543
LA	-0.006343	0.008940	-0.709525	0.4876
TA	9.24E-09	8.07E-09	1.145276	0.2680
C	3.221255	0.936283	3.440472	0.0031
Düzeltilmiş R Kare = 0.238031 Durbin-Watson= 2.267608			İstatistik Değeri=8.071050 Olasılık Değeri= 0.000233	

Modelin tahmin sonuçları incelendiğinde; modelin F istatistik değerinin istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde anlamlı olduğu, diğer bir ifadeyle model bütün onalarak istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ayrıca modelin belirlilik katsayısı (R²) % 23 olarak elde edilmiştir. Buna göre seçilen bağımsız değişkenlerde bağımlı değişkendeki değişimin %23'unun açıklanabilme gücüne sahip olduğu söylenebilir.

Bağımsız değişkenlere ait bulgulara ise;

CR, INFLATION ve LA değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu, COTIN ve GDP değişkenlerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Tahmin sonuçlarına göre, COTIN değişkeninin bağımlı değişken olan ROA değişkenini, istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde negatif ve anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Teorik açıdan bakıldığında maliyetlerin gelire oranının yükselmesinin aktif karlılığını olumsuz etkileyeceği beklenmektedir. Bulgulara teoriyi destekler nitelikte sonuçlar vermiştir.

GDP değişkenine bakıldığında, söz konusu değişkenin aktif karlılığını istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde, pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Teorik açıdan GDP'nin büyümesi, bankaların kârlılığı üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermekte.

3.12.4. ROE Hipotez Testi

İslami bankaların özkaynak kârlılığını etkileyen değişkenlerin ve etkilerinin tespit edilmesi amacıyla aşağıdaki model oluşturulmuştur.

$$ROE = \alpha + \beta_1 TA_{bt} + \beta_2 LA_{bt} + \beta_3 EQTA_{bt} + \beta_4 CR_{bt} + \beta_5 COTIN_{bt} + \beta_6 (GDP) + \beta_7 (INF)$$

3.12.5. F Testi

Model tahmininde kullanılacak verilerin havuzlanıp havuzlanmayacağını belirlemek amacıyla F testi yapılmıştır. Yapılan F testi sonuçları Tablo 3.9.'da sunulmuştur, analiz sonuçları % 10 önem düzeyinde anlamlı bulunduğundan verilerin havuzlanmasına karar verilmiştir. F testinin sonuçlarının istatistiksel olarak olasılığının %5 önem düzeyinin üzerinde olması nedeni ile, uygun modelin tahmin etmesinde sabit ya da tesadufi etkilerin hesaplanmasına gerek kalmamıştır.

Tablo 3.36. F test sonucu

İstatistik Değeri	Olasılık Değeri
2.014948	0.2060

3.12.6. Regresyon Analizi

ROE değişkenini etkileyen faktörlerin ve etkilerin belirlenmesi amacıyla oluşturulan model aşağıda sunulmuştur.

$$ROE = C(1)*CR + C(2)*COTIN + C(3)*EQTA + C(4)*GDP + C(5)*INF + C(6)*LA + C(7)*TA + C(8)$$

Tablo 3.37. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları

Değişkenler	Katsayısı	Standart Hata	t istatistiği	Anlamlılık
CR	-0.038684	0.047230	-0.819055	0.4241
COTIN	-0.133750	0.003095	4.297340	0.0018
EQTA	-0.036618	0.170996	-0.214146	0.8330
GDP	0.865962	0.180543	4.796433	0.0002
INFLATION	0.053708	0.094239	0.569917	0.5762
LA	-0.038990	0.058261	-0.669221	0.5123
TA	7.15E-08	2.26E-08	4.298899	0.0019
C	31.95521	6.101757	5.237050	0.0001
Düzeltilmiş R Kare =0.569011 Durbin-Watson= 2.129356			İstatistik Değeri=5.526551 Olasılık Değeri= 0.001896	

Modelin tahmin sonuçları incelendiğinde; modelin F istatistik değerinin istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde anlamlı olduğu, diğer bir ifadeyle model bütün onalarak istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ayrıca modelin belirlilik katsayısı (R2) %56 olarak elde edilmiştir. Buna göre seçilen bağımsız değişkenlerde bağımlı değişkendeki değişimin %56'unun açıklanabilme gücüne sahip olduğu söylenebilir.

Bağımsız değişkenlere ait bulgularda ise;

CR, EQTA, INFLATION ve LA değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu, COTIN, GDP ve TA değişkenlerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Tahmin sonuçlarına göre, COTIN değişkeninin bağımlı değişken olan ROE değişkenini, istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde negatif ve anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Teorik açıdan bakıldığında maliyetlerin gelire oranının yükselmesinin aktif karlılığını olumsuz etkileyeceği beklenmektedir. Bulgularda teoriyi destekler nitelikte sonuçlar vermiştir.

TA değişkeninin tahmin sonuçlarına bakıldığında, değişkenin özkaynak karlılığını istatistiksel olarak %1 önem düzeyinde, pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği görülmektedir. İslami bankaların büyüklüğünün artması, banka karlılığı üzerinde olumlu etki oluşturacaktır.

GDP değişkenine bakıldığında, söz konusu değişkenin özkaynak karlılığını istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde, pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Teorik açıdan GDP'nın büyümesi, bankaların kârlılığı üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermekte

3.13. TÜRKİYE

Türkiye için oluşturulacak modelde yer alan değişkenler için tanımlayıcı istatistikler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3.38. Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	ROE	ROA	EQTA	COTIN	CR
Ortalama	8.751533	0.931667	10.36900	65.81133	19.73133
Orta değer	8.600000	0.850000	10.13000	66.47500	16.26835
Maximum	16.10000	1.900000	14.19000	77.65000	33.58265
Minimum	0.033000	0.100000	2.690000	44.89000	12.09570
Std. Sapma	4.449080	0.437439	1.903756	5.954197	6.979811
Çarpıklık	-0.194549	0.148360	-0.641221	-1.470045	0.879547
Basıklık	2.094535	2.031447	5.965174	6.475251	2.227074
Toplam	525.0920	55.90000	622.1400	3948.680	1183.880
Varyans	1167.864	11.28983	213.8329	2091.695	2874.348
Gözlemler	60	60	60	60	60

Değişkenler	TA	EXCHANGE RATE	LA	INFLATION	GDP
Ortalama	1.53E+09	1.819700	70.55800	5.600871	3.490448
Orta değer	1.37E+09	1.782518	70.58500	1.993730	2.307936
Maximum	3.40E+09	2.507113	82.18000	16.22213	8.458728
Minimum	68114700	1.422845	60.06000	0.000000	0.124412
Std. Sapma	7.62E+08	0.249469	5.451457	5.965171	3.078440
Çarpıklık	0.638308	0.762881	-0.072623	0.905957	0.538352
Basıklık	2.986466	3.160259	2.271054	1.987500	1.614251
Toplam	9.20E+10	109.1820	4233.480	336.0523	209.4269
Varyans	3.43E+19	3.671844	1753.385	2099.413	559.1309
Gözlemler	60	60	60	60	60

Analizlerde kullanılacak değişkenlerin durağanlıkların test etmek amacıyla Levin, Lin ve Chu yöntemi kullanılmıştır. Türkiye için gerçekleştirilecek analizlerde kullanılacak bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait birim kök testi sonuçları Tablo 3.38'de gösterilmiştir.

Tablo 3.39. Ülkelerin Panel Veri Birim Kök Testi Sonuçları

TÜRKİYE					
Yöntem	Değişken	t istatistiği	Olasılık	Kesit Sayısı	Gözlem Sayısı
Levin, Lin and Chu	CR	3.63918	0.0001	3	54
	COTIN	3.40310	0.0003	3	53
	EQTA	1.93641	0.0264	3	56
	GDP	2.82275	0.0024	3	55
	INF	6.93444	0.0000	3	48
	LA	2.89509	0.0019	3	57
	EXCHANGE_RATE	3.28242	0.0005	3	46
	ROA	3.04359	0.0012	3	47
	ROE	6.19467	0.0140	3	46
	TA	4.82197	0.0000	3	44

Tablo 3.38. incelendiğinde, değişkenlerden GDP ve ROE değişkeni istatistiksel olarak %5, diğer tüm değişkenlerin istatistiksel olarak %1 önem düzeyinde seviye değerlerinde durağan oldukları tespit edilmiştir.

Türkiye’de faaliyet gösteren islami bankaların özkaynak karlılıkları ve toplam varlık karlılıkları arasında uzun dönemli bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak amacıyla ADF Panel Eşbütünleşme testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3.38.’de sunulmuştur.

Tablo 3.40. ADF Panel Veri Eşbütünleşme Test Sonuçları

TÜRKİYE			
Değişken	Test	İstatistik Değeri	Olasılık
ROA	Panel ADF İstatistiği	-6.521083	0.0000
ROE	Panel ADF İstatistiği	-1.799862	0.0359

Eşbütünleşme analizinin sonuçlarına bakıldığında, değişkenler arasında istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde uzun dönemli bir ilişkinin varolduğu, diğer bir ifadeyle değişkenlerin eşbütünleşik oldukları tespit edilmiştir.

3.13.1. ROA Analizi

Çalışma amacına uygun olarak belirlenen, “İşletme verimliliğinin, bankanın büyüklüğü ve varlık yönetiminin varlık getirisi üzerinde olumlu ve önemli bir etkisi vardır” H_1 hipotezini test etmek amacıyla oluşturulan model aşağıda verilmiştir.

$$bt = \alpha + \beta_1 TA_{bt} + \beta_2 LA_{bt} + \beta_3 EQTA_{bt} + \beta_4 CR_{bt} + \beta_5 COTIN_{bt} + \beta_6 (EX) + \beta_7 (GDP) + \beta_8 (INF)$$

3.13.2. F Testi

Model tahmininde kullanılacak verilerin havuzlanıp havuzlanmayacağını belirlemek amacıyla F testi yapılmıştır. Yapılan F testi sonuçları Tablo 3.9.’da sunulmuştur, analiz sonuçları % 10 önem düzeyinde anlamlı bulunduğundan verilerin havuzlanmasına karar verilmiştir. F testinin sonuçlarının istatistiksel olarak olasılığının %5 önem düzeyinin üzerinde olması nedeni ile, uygun modelin tahmin etmesinde sabit ya da tesadufi etkilerin hesaplanmasına gerek kalmamıştır.

Tablo 3.41. F test Sonucu

İstatistik Değeri	Olasılık Değeri
1.278812	0.2875

3.13.3. Regresyon Analizi

ROA bağımlı değişkeni için oluşturulan ve aşağıda belirtilen modele ait Panel Regresyon analizi sonuçları Tablo 3.41.’de sunulmuştur.

$$ROA = C(1)*CR + C(2)*COTIN + C(3)*EQTA + C(4)*GDP + C(5)*INF + C(6)*LA + C(7)*TA + C(8)$$

Tablo 3.42. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları

Değişkenler	Katsayısı	Standart Hata	t istatistiği	Anlamlılık
CR	0.005045	0.012501	0.403529	0.6882
COTIN	-0.023129	0.010620	-2.177802	0.0341
EQTA	0.074754	0.046329	1.613558	0.1128
GDP	-0.016017	0.016436	-0.974523	0.3344
INFLATION	0.612311	0.012010	2.156373	0.0364
EXCHANGE-RATE	-0.011911	0.024876	-0.478808	0.6341
LA	0.013684	0.009361	1.461741	0.1499
TA	-0.150117	0.337184	-0.445210	0.6581
C	2.972125	1.882376	1.578922	0.1205
Düzeltilmiş R Kare = 0.378546			İstatistik Değeri=6.628657	
Durbin-Watson= 2.137137			Olasılık Değeri= 0.000878	

Modelin tahmin sonuçları incelendiğinde; modelin F istatistik değerinin istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde anlamlı olduğu, diğer bir ifadeyle model bütün onalarak istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ayrıca modelin belirlilik katsayısı (R2) %37 olarak elde edilmiştir. Buna göre seçilen bağımsız değişkenlerde bağımlı değişkendeki değişimin %37'unun açıklanabilme gücüne sahip olduğu söylenebilir.

Bağımsız değişkenlere ait bulgularda ise;

CR, GDP, EQTA, TA, ve LA değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu, COTIN ve INFLATION değişkenlerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Tahmin sonuçlarına göre, COTIN değişkeninin bağımlı değişken olan ROA değişkenini, istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde negatif ve anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Teorik açıdan bakıldığında maliyetlerin gelire oranının yükselmesinin aktif karlılığını olumsuz etkileyeceği beklenmektedir. Bulgularda teoriyi destekler nitelikte sonuçlar vermiştir.

INFLATION değişkenine bakıldığında, söz konusu değişkenin aktif karlılığını istatistiksel olarak %5 önem düzeyinde, pozitif yönde etkilediği görülmektedir.

3.13.4. ROE Hipotez Testi

İslami bankaların özkaynak kârlılığını etkileyen değişkenlerin ve etkilerinin tespit edilmesi amacıyla aşağıdaki model oluşturulmuştur.

$$ROE = \alpha + \beta_1 TA_{bt} + \beta_2 LA_{bt} + \beta_3 EQTA_{bt} + \beta_4 CR_{bt} + \beta_5 COTIN_{bt} + \beta_6 (EX) + \beta_7 (GDP) + \beta_8 (INF)$$

3.13.5. F Testi

Model tahmininde kullanılacak verilerin havuzlanıp havuzlanmayacağını belirlemek amacıyla F testi yapılmıştır. Yapılan F testi sonuçları Tablo 3.9.'da sunulmuştur, analiz sonuçları % 10 önem düzeyinde anlamlı bulunduğundan verilerin havuzlanmasına karar verilmiştir. F testinin sonuçlarının istatistiksel olarak olasılığının %5 önem düzeyinin üzerinde olması nedeni ile, uygun modelin tahmin etmesinde sabit ya da tesadufi etkilerin hesaplanmasına gerek kalmamıştır.

Tablo 3.43. F test sonucu

İstatistik Değeri	Olasılık Değeri
0.6335	0.460918

3.13.6. Regresyon Analizi

ROE değişkenini etkileyen faktörlerin ve etkilerin belirlenmesi amacıyla oluşturulan model aşağıda sunulmuştur.

$$ROE = C(1)*CR + C(2)*COTIN + C(3)*EQTA + C(4)*GDP + C(5)*INF + C(6)*LA + C(7)*TA + C(8)$$

Model için yapılan panel regresyon analizi sonuçları Tablo 3.43'de sunulmuştur

Tablo 3.44. Panel Regresyon Çözüm Sonuçları

Değişkenler	Katsayısı	Standart Hata	t istatistiği	Anlamlılık
CR	0.060916	0.131861	0.461969	0.6461
COTIN	-0.161986	0.012020	-2.446049	0.0243
EQTA	0.059449	0.018665	3.121656	0.0036
GDP	-0.224994	0.173365	-1.297807	0.2002
INFLATION	1.773609	0.002539	2.630264	0.0092
EXCHANGE-RATE	0.109485	0.262381	0.417276	0.6782
LA	0.138993	0.098742	1.407642	0.1653
TA	2.081937	3.556537	0.585383	0.5609
C	32.47199	19.85487	1.635467	0.1081
Düzeltilmiş R Kare = 0.288963 Durbin-Watson= 2.060765			İstatistik Değeri=7.066699 Olasılık Değeri= 0.000046	

Modelin tahmin sonuçları incelendiğinde; modelin F istatistik değerinin istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde anlamlı olduğu, diğer bir ifadeyle model bütün onalarak istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ayrıca modelin belirlilik katsayısı (R²) %28 olarak elde edilmiştir. Buna göre seçilen bağımsız değişkenlerde bağımlı değişkendeki değişimin %28'unun açıklanabilme gücüne sahip olduğu söylenebilir.

Bağımsız değişkenlere ait bulgularda ise;

CR, GDP, TA ve LA değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu, COTIN, EQTA ve INFLATION değişkenlerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Tahmin sonuçlarına göre, COTIN değişkeninin bağımlı değişken olan ROE değişkenini, istatistiksel olarak % 1 önem düzeyinde negatif ve anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Teorik açıdan bakıldığında maliyetlerin gelire oranının yükselmesinin özkaynak karlılığını olumsuz etkileyeceği beklenmektedir. Bulgularda teoriyi destekler nitelikte sonuçlar vermiştir.

EQTA değişkenine bakıldığında, söz konusu değişkenin özkaynak karlılığını istatistiksel olarak % 5 önem düzeyinde, pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Teorik açıdan islami bankaların varlıkların daha fazla sermaye ile finanse etmeleri, toplam finansal yapı içerisinde borçların oranlarının azalmasına ve bankanın finansal yapısının güçlenmesine yol açacağından ve güçlü finansal yapıları sebebiyle finansal riskleri

azalacağı için, finansal maliyetleri azaltacağından karlılığa olumlu katkısının olacağı beklenmektedir.

INFLATION, değişkeninin tahmin sonuçlarına bakıldığında, değişkenin özkaynak karlılığını istatistiksel olarak %1 önem düzeyinde, pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği görülmektedir.

SONUÇ

İslami Bankalar tam bir islami finans sistemi içinde islam ilkeleri'ne ve şariat'e uygun olan bankacılık hizmetleri, yüksek ekonomik büyüme oranı, servet ve gelirin adil dağılımı, sosyoekonomik adaleti, yatırımların ve tasarrufların düzgün harekete geçirilmesi, tüm taraflar için adil bir getiri sağlanmasını hedeflemekte ve süre sonunda para değerinin istikrarına ulaşmaktır. İslami bankaların performanslarını ölçmek için, mevduat sahipleri, yöneticiler, düzenleyicilerin yatırımlarının güvenliği ve sağlamlığı ile ilgili sorunlarını algılamak ve ilgili endişelerini yerine getirilmeleri gereklidir. Yöneticilerin mali durumunu belirlemek onların kurumu ile karşılaştırıldığı veya endüstri kiriterleri ile yarışması, yanı sıra önceden alınan etkili kararların bankanı nasıl etkilediğini değerlendirmek son derece önemlidir.

Banka performansını değerlendirmek, çevre, iç operasyonlar ve harici faaliyetler arasındaki etkileşimi değerlendirmeyi içeren karmaşık bir süreçtir. Genel olarak, finansal aracılarn performansını değerlendirmek için genellikle bir takım finansal oranlar kullanılır. İç performans değerlendirmenin birincil yöntemi, muhasebe verilerini analiz etmektir. Çalışma kapsamında, islami bankacılık sektörünün mali performansı üzerinde varlık yönetiminin, operasyonel verimliliğin ve banka büyüklüğünün etkisini incelemek üzere islami bankaların karşılaştırmalı bir analizini sunmayı amaçladık.

İslami bankaların karlılığı, bankanın büyüklüğü, borç sermaye oranı, varlık yönetimi, sermaye yeterliliğinin oranı ve işletme verimliliği ile uzun vadeli bir ilişkiye sahiptir, ve bu değişkenlerin hepsi karlılığı etkilemektedir. Bu değişkenlerden herhangi biri, varlıklar ve yükümlülüklerini yanlış yönlendirirlerse karlılığın tahrip edici bir etkisine sahip olacaklar ve bankaların genel performansı bozulacaktır. Bu değişkenler bankaya özgüdürler ve bankalar etkin stratejileri ve verimli kaynak kullanımı ile kontrol edebilirler. Karlılık, bir taraftan bankaların hissedarları için ve diğer taraftan ekonomik koşullarda öngörülemez ve ani değişikliklerden kaynaklanan kayıplar için önemlidir.

İslami bankalarının finansal performanslarını değerlendirmek için Suudi Arabistan, Qatar, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Türkiye ülkelerinde 36 islami bankanın finansal oranları 2010-2014 yılları arasında finansal oranları hesaplanmıştır.

Performans göstergeleri ROA, ROE, üçüncü bölümde tanıtilan hipotezleri test etmek için bağımlı değişkenler olarak alınmıştır. Bağımsız değişkenlerden banka ile ilgili olan içsel değişkenler olarak özkaynaklar varlığı oranı, maliyet gelir oranı, cari oran, toplam borçlar/varlıklara, toplam aktifler, değişkenleri kullanılmıştır. Bankanın kontrolü dışındaki dışsal değişkenler olarak ise enflasyon, gayrisafi milli hasılat ve döviz kuru değişkenleri kullanılmıştır.

Yapılan panel veri analizleri kapsamında çeşitli birim kök testleri yardımıyla ilk olarak durağanlık bilgileri elde edilmeye çalışılmış, her ülke düzeyi için dikkate alınan değişkenler seviye değerlerinde durağan çıkmışlardır. Birim kök analizlerin ardından, değişkenler arasında uzun dönemli ilişkilerin varlığını ortaya koyabilmek adına eşbütünleşme testi yapılmış ve tüm kategoriler için ilgili değişkenler arasında uzun dönemli ilişkilerin varlığı ortaya konmuştur. Eşbütünleşme testini takiben değişkenler arasında sebep – sonuç ilişkilerini belirleyebilmek üzere panel uygulanmış.

Yapılan F testi ve Hausman testi sonuçlarına göre en uygun modelin panel veri analizi, sabit etkiler modeli olduğuna karar verilerek, analiz sonuçları bu modele göre yorumlanmıştır. Maliyet-gelir oranı değişkeninin bağımlı değişken olan ROA ve ROE değişkenini negatif ve anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Maliyet gelir oranının yükselmesi aktif karlılığını ve özkaynak karlılığını olumsuz etkileyeceği beklenmektedir. Yüksek oran, yönetimin daha az etkinliğini gösterir ve bu oran ne kadar düşükse, banka o kadar verimli olur. Önceki çalışmalarda, operasyonel verimlilik ile banka karlılığı arasında negatif ilişkil olduğunu gösteriyor.

Öz kaynak/varlıklar oranı, aktif karlılığını olumlu ve istatistiksel açıdan anlamlı etkilediklerini göstermektedir. Varlıkların daha fazla sermaye ile finanse edilmeleri, finansal maliyetleri azaltacağından karlılığa olumlu katkısının olacağı beklenmektedir. Bankaların toplam aktifleri (TA) karlılığı olumlu ve anlamlı bir şekilde etkilediği göstermektedir. Bankalarının aktif büyüklüğü, performansın önemli belirleyicilerinden biridir. Toplam aktiflerin logaritması alınarak hesaplanan bu değişken, ölçek ekonomisini yansıtmaktadır. Yani bankaların aktif büyüklükleri arttıkça birim başına maliyetleri de düşecektir ve karlılığa pozitif yönde etkisi olabilecektir. CR, bankanın likidite yeterliliğini ve mevcut yükümlülüklerini yerine getirme becerisini belirtir. Daha yüksek CR değeri, bankanın mevduat sahiplerine geri ödeme yapmak için daha fazla

likit varlığa sahip olduğunu ve paranın verimli kullanılmasını gösterir. Ancak tahmin sonuçlarına göre, CR, LA değişkenlerinin bağımlı değişken olan aktif karlılığına istatistiksel açıdan olumlu bir etkisi bulunmamaktadır.

Makroekonomik bir gösterge niteliğindeki gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH), bir ülkenin toplam ekonomik faaliyetlerinin bir ölçüsüdür. Olumlu makroekonomik ortam daha yüksek karlar teşvik ettiği görülmektedir. GSYİH büyümesinin, bankaların karlılığı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu varsayılmaktadır. Bu çalışmada, karlılığın potansiyel bir belirleyicisi olarak yıllık GSYİH büyümesi kullanılmıştır. Bankacılık performansı, enflasyondan oldukça etkilenmektedir ve yüksek enflasyon oranları banka karlılığını artırıyor. Enflasyon oranı, GSYİH ve Döviz kurunun ve karlılık arasındaki ilişkilerinde önceki çalışmalardan elde edilen bulgular gibi farklılık arz etmekte ve performans üzerinde belirgin bir etkiye sahip gibi görünmemektedir.

Hipotez testlerinin sonuçları

ROE			ROA			Ülke	sıra
Operasyonel verimlilik	Varlık Yönetimi	Bankanın Boyutu	Operasyonel verimlilik	Varlık Yönetimi	Bankanın Boyutu		
COTIN	EQTA ya LA ya CR	TA	COTIN	EQTA ya LA ya CR	TA		
yorum yok	olmlu	yorum yok	yorum yok	olmlu	olmlu	Bahreyn	1
yorum yok	olmlu	olmlu	yorum yok	olmlu	yorum yok	Kuveyt	2
olmsuz	olmlu	olmlu	olmsuz	olmlu	olmlu	Arabistan	3
olmsuz	olmlu	olmlu	olmsuz	olmlu	yorum yok	Qatar	4
olmsuz	olmlu	olmlu	olmsuz	yorum yok	olmlu	Türkiye	5
olmsuz	olmlu	yorum yok	olmsuz	olmlu	olmlu	UAE	6

KAYNAKÇA

- Abbas, F., Tahir, M., Rahman, M. (2014). "A Comparison of Financial Performance in the Banking SectorDÖVİZ Some Evidence from Pakistani Commercial Banks" , *Journal of Business Administration and Education*, 1 (1), 1-14
- Abd-Majid, M. S., Kassim, S. H. (2010). Impact of Financial Shocks on Islamic Banks: Malaysian Evidence During 1997 and 2007 Financial Crises. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 3, 291-305.
- Acar, M. (2003). "İslam, İktisadının Başlıca Sorunları". *İslami Araştırmalar Dergisi*. 16(4).
- Addawa, S. (2012). What Are The Impacts of The Global Financial Crisis on Islamic Banking System and How Islamic Bank Spared From The Crisis. (Master's Thesis). Department of Accounting Aalto University School of Economics.
- Akal, Z. (2005). İşletmelerde Performans Ölçüm ve Denetimi. Ankara. MPM Yayınları.
- Akal, Z. (2007). Performans Kavramı ve Performans Yönetimi. Ankara. MPM Yayınları.
- Akal, Z. (2011). İşletmelerde Performans Ölçüm ve Denetimi. Ankara, MPM Yayınları.
- Akdoğan, N., Tenker, N., (2004). Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, Ankara, Gazi Kitabevi.
- Akkas, A. (1994). Relative Efficiency of the Conventional and Islamic Banking System in Financing Investment. Dhaka University, Dhaka.
- Alani, F, Yaacob, H, Hamdan, M. (2013). "The Comparison of Financial Analysis Tools in Conventional and Islamic Banking: Evidence from Kuwait", *International Journal of Business and Management*, 8(4).
- Al-Hares, O.M., AbuGhazaleh, N.M., El-Galfy, A.M. (2013). Financial Performance And Compliance With Basel III Capital Standards: Conventional vs. Islamic Banks, *The Journal of Applied Business Research*, 29(4).

- Almazlari, A.A. (2013). "Capital Adequacy, Cost Income Ratio and the Performance of Saudi Banks (2007-2011)". *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 3(4), 284–293.
- Alrawashedh, M.J., Sabri, S.M, İsmail, M.T. (2014). The Significant Financial Ratios of the Islamic and Conventional Banks in Malaysia Region, *Research Journal of Applied Sciences, Engineering and Technology* 7(14), 2838-2845.
- Amjad, M., Tahira, H., Akram, Y., Usman, M. (2013). Performance of Islamic and
- Ansari, S., Rehman, A. (2011). Comparative financial performance of existing Islamic banks and contemporary conventional banks in Pakistan. *International Proceedings of Economics Development & Research*, 22, 45-49.
- Ayub, S., Sohail, N., & Mumtaz, R. (2012). Performance evaluation of Islamic and Conventional Banks in Pakistan (2006-2011), A comparatives study. *IOSR Journal of Business and Management (IOSR-JBM)*, 63-76.
- Baba, R. (2007). Islamic financial centres, Handbook of Islamic banking.
- Babar, H.Z., Zeb, G. (2011). CAMELS Rating System For Banking Industry In Pakistan, Master Thesis, Umea School of Business.
- Bashir, M. (2001). Assessing The Performance of Islamic Banks: Some Evidence From The Middle East. *Islamic Economic Studies*, 31-60.
- Bashir, A.M. (2003). Determinants of Profitability in Islamic Banks: Some Evidence from the Middle East. *Islamic Economics Studies*, 11(1), 31-57.
- Behravan, E, Jokar, I. (2014). "The Effect Of Exchange Rate Fluctuation And Inflation On Deposited in Meli Bank (The study of top branches of Bushehr province) for the years". *Journal of Novel Applied Sciences*. 2322-5149.
- Brown, K. (2003). Islamic Banking Comparative Analysis. *The Arab Bank Review*, 43-50.
- Burcu, H. (2009). *Finansal Analiz Tekniklerinin İşletmelerin Mali Durumunu Göstermedeki Etkinliği ve Bir Uygulama*. (Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.

- Bilge, F. (2015). Dünyada ve Türkiyede Faizsiz Bankacılık Uygulamaları ve 2008 Kuresel Finans Krizi Sürecinde Faizsiz Bankların ve Konvensiyonel Bankların Performansı Üzerine Bir Analiz. (Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi.,
- Buğan, M F. (2015). *Katılım Bankları İle Konvansiyonel Bankaların Etkinliklerinin VZA ve Malmquist TFV Endeksi İle Karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep: Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.
- Bulut, H İ. (2009). Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı. Katılım Bankaları Birliği. İstanbul, no:1. 25-26.
- Canbaz, M F. (2013). Katılım Bankacılığının Türk Bankacılık Sistemindeki Yeri, Çalışma Şekli, Enstrümanları ve Performans Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.
- Canbaz, M. (2014). Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Gelişimi. Kırklareli Üni, İİBF- işletme Bölümü Öğr. Üyesi. (<http://slideplayer.biz.tr/slide/3628020/>).
- Casu, B, Molyneux, P. (2003). "A comparative study of efficiency in European banking". *Applied Economics*, 35(17), 1865-1876.
- Ceylan, A., Korkmaz, T. (2012). Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi. Bursa. Ekin Kitapevi
- Çobankaya, F T. (2014). Katılım Bankalarının Türkiyede'deki Farkındalık Düzeyinin Tespiti: Batı Akdeniz Bölgesinde Bir Araştırma. (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Çömlekçi, F. (2008). Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz. Anadolu Üniversitesi Yayınları. Eskişehir,
- Daly, S., Ghorbel- Zouari, S., & Frikha, M. (2013). Islamic Financial Stability During The US Sub-prime crisis: Using from Data Panel. *Journal of Behavioural Economics, Finance, Entrepreneurship, Accounting and Transport*, 1, 1-12.
- Demirgüç-Kunt, A, Huizinga, H. (1999). "Determinants of commercial bank interest margins and profitability: some international evidence". *The World Bank Economic Review*, 13(2), 379-408.

- Demirhan, D. (2013). "Son Finansal Krizin Banka Karlılığının Belirleyicileri Üzerine Etkileri: Türk Bankacılık Sektörü Örneği". *Journal of Yasar University*, 8(31).
- Dietrich, A, Wanzenried, G. (2011). "Determinants of bank profitability before and during the crisis: Evidence from Switzerland". *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 21(3), 307-327.
- Dietrich, A, Wanzenried, G. (2014). "The determinants of commercial banking profitability in low-, middle-, and high-income countries". *The Quarterly Review*.
- Drucher, P F.(1977). *Management an Abridged and Revised Yersion of Management: Task, Responsiblilities, Practices*, Pab Books, New York.
- Doğan, İ Ç. (2013). Katılım Bankaları Performans Analizi. (Yüksek Lisans Tezi) , Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Doğukanlı, H. (1990). "Geleneksel Finansal Analiz Tekniklerinden Modern Finansal Analiz Tekniklerine Geçiş". *verimlilik Dergisi*, 2(7).
- Doğan, S. (2008). Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı.
- Erol, C. (1991). Nakit Akımı Yaklaşımı Yönetimiyle Kredi Değerlendirmesi Mali Tablolar Analizi, T. Bankalar Birliği, Ankara, Yayın No: 167.
- Eken, M F. (2005). Faizsiz Bankacılık Modelleri ve Türkiye Uygulamaları, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Erdoğan, D. (2011). Katılım Bankacılığı ve Türk Ekonomisine Katkıları. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı. İstanbul.
- Elryah, Y. (2014). "A Study of Malaysian Islamic Banks Competitiveness (Logit Regression Approach) ". *International Journal of Social Science and Humanities Research*, 2(1), 31-38.

- Eskici, M. M. (2007). "Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankalarının Müşteri Özellikleri", (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, işletme Bölümü.
- Esmer, Y, Bağcı, H. (2016). "Katılım Bankalarında Finansal Performans Analizi: Türkiye Örneği" Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. www.researchpublish.com.
- Fayed, M. E. (2013). “Comparative Performance Study of Conventional and Islamic Banking in Egypt”. *Journal of Applied Finance & Banking*, 3(2).
- Fraser, L.M., Ormiston, A. (2001). *Understanding Financial Statements*, Prentice Hall, New Jersey.
- Gudil, O. (2007). *Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Katılım Bankalarının Getirisi ile Alternatif Yatırım Araçları Getirilerinin Aanalizi (2004-2006)*. (Yüksek Lisans) Tezi, Sakarya Sosyal Bilimler Enstitü.
- Gül, A.R. (2005). Faizsiz Bankacılığının Dini Temeli Açısından Mudarabe ile Selef Yöntemlerinin Mukayesesi. *AÜYFD XLVI*, sayı I, s. 43-83.
- Güngör, K. (2015). "Farklı Yönleri ve Katkılarıyla Katılım Bankacılığı" *Business & Management Studies: An International Journal*. 3(1), 17-38.
- Hamedian, B. (2013). "Financial Performance of Islamic Banks vs. Conventional Banks: The Case of Malaysia. Submitted to the Institute of Graduate Studies and Research in partial fulfillment of the requirements for the Degree of Master of science in Banking and Finance.
- Hays, F. H., De Lurgio, S. A., Gilbert, A. H. (2008). "Efficiency Ratios and Community Bank Performance". *Journal of Finance and Accountancy*. University of Missouri.
- How, J. C., Karim, M. A., Verhoeven, P. (2005). Islamic financing and bank risks: The Case of Malaysia. *Thunderbird International Business Review*, 47, 75-94.
- Hussain, M. E., & Hassan, M. K. (2005). *Basel Capital Requirements and Credit Risk Taking in Developing Countries*. Department of Economics and Finance Working Papers, 1991-2006, Paper 34.

- Ibrahim, M. (2015). "A Comparative Study of Financial Performance between Conventional and Islamic Banking in United Arab Emirates". *International Journal of Economics and Financial Issues*, 5(4), 868-874.
- Iqbal, M., Molyneux, P. (2005). *Thirty Years of Islamic Banking History, Performance and Prospects. Theoretical Foundations of Islamic Banking*. Palgrave Macmillan , London W1T 4LP. 45-50.
- Islam, M A. (2014). "An Analysis of The Financial Performance of National Bank Limited Using Financial Ratio". *Journal of Behavioural Economics, Finance, Entrepreneurship, Accounting and Transport*, 2(5), 121-129.
- Izhar, Hylmun, and Mehmet Asutay. (2007). Estimating The Profitability of Islamic Banking: Evidence From Bank Muamalat Indonesia, *Review of Islamic Economics* 11, 17-29.
- Kalaycı, İ. (2013). "Katılım Bankacılığı Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek" , İnönü Üniversitesi Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 9(19): 65-66
- Karahan, C. (2015). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye’deki Katılım Bankalarının Etkinlik ve Verimliliklerinin Ölçülmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitü.
- Kaya, R. (2013). *Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankalarının Tericih Nedenleri ve Bir Araştırma*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kiganda, E O. (2014). "Effect of Macroeconomic Factors on Commercial Banks Profitability in Kenya: Case of Equity Bank Limited". *Journal of Economics and Sustainable Development*, 5(2), 51.
- Khrawish, H. A. (2011). Determinants of Commercial Banks Performance: Evidence from Jordan. *International Research Journal of Finance and Economics*, 81, 148-159.
- Koch, T.W., Donald, S.M. (2000). *Bank Management*, Harcourt College Publishers,U.S.A.

- Kosmidou, K., Pasiouras, F., Zopounidis, C., Doumpos, M. (2006). "A multivariate Analysis of the Financial Characteristics of Foreign and Domestic Banks in the UK", *Omega International Journal of Management Science*, c. 34, 189-195.
- Korobow, Leon, and Stuhr, D. P. (1983). The Relevance of Peer Groups in Early Warnin Analysis. Federal Reserve Bank, 27-34.
- Khattak. N.A., Rehman, K.U. (2010). Customer satisfaction and awareness of Islamic banking system in Pakistan, *African Journal of Business Management*, 4(5), 662-671
- Kumbirai, M., Webb, R. (2010). "A financial Ratio Analysis of Commercial Bank Performance in South Africa", *Journal compilation ©2010 African Centre for Economics and Finance*, 2(1).
- Lewis M. and Hassan M. (2007), "*Handbook of Islamic Banking*", Edward Elgar Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA.
- Lo, c w., Leow, c s. (2014). "Islamic Banking in Malaysia: A Sustainable Growth of the Consumer Market". *International Journal of Trade, Economics and Finance*, 5(6).
- Lyn, M F, Ormiston, A. (2001). "Understanding Financial Statements". Prentice Hall, New Jersey.
- Mansoor Khan, M, Ishaq Bhatti, M. (2008). "Islamic Banking and Finance: On Its Way to Globalization- Managerial Finance". 34(10), 708-725.
- Massah, S.E. Sayed. O.A. (2015). "Banking Sector Performance: Islamic and Conventional Banks In The UAE", *International Journal of Information Technology and Business Management*, 36(1), www.jitbm.com.
- Mathuva, M. D. (2009). "Capital Adequacy, Cost Incom Ratio and The Performance Of Commecial Banks: The Kenyan Scenario". *The International Journal of Applied Economics and Finance*, 3(2), 35-47.
- Mauro, F., Caristi, P., Couderc, S., Maria, A., Ho, L., Grewal, B., Masciantonio, S., Ongena, S., Zaher., S. (2013). Islamic Finance in Europe, European Central Bank, NO:146 (<http://www.ecb.europa.eu>, <http://www.ifsb.com>)

- Meinster, D., & Elyasiani, E. (1988). The Performance of Foreign-Owned, Minority-Owned and Holding-Company-Owned Banks in The U.S. *Journal of Banking and Finance*, 12, 293-314.
- Metwally, M. (1997). Differences Between The Financial Characteristics of Interest-Free Banks and Conventional Banks. *European Business Review*, 97, 92-98.
- Mohamd, M.T. (2013). "The historical development of modern Islamic banking: A study in South-east Asia countries". *African Journal of Business Management*. (<http://www.academicjournals.org>)
- Mohiuddin, G. (2014). "Use of CAMEL Model: A Study on Financial Performance of Selected Commercial Banks in Bangladesh". *Universal Journal of Accounting and Finance* 2(5): 151-160.
- Morshedur Rahman, M., Kowsar Hamid, M., Abdul Mannan Khan, M. (2015). "Determinants of Bank Profitability: Empirical Evidence from Bangladesh". *International Journal of Business and Management*:10(8), 1833-3850.
- Muda, M. Shaharuddin, A. & Embaya, A. (2013). "Profitability Determinants and the Impact of Global Financial Crisis: A Panel Data Analysis of Malaysian Islamic Banks. *Research Journal of Finance and Accounting*, 4(7), 121-130.
- Nahar, SH. Saker, N. (2016). "Are Macroeconomic Factors Substantially Influential For Islamic Bank Financing? Cross-Country Evidence". *IOSR Journal of Business and Management*, 18(6), 20-27.
- Najjar, N J. (2013). "Can Financial Ratios Reliably Measure the Performance of Banks in Bahrain". *International Journal of Economics and Finance*, 5(3).
- Obaidullah, M. (1999). "Financial Options in Islamic Contracts: Potential Tools for Risk Management", *J.KAU: Islamic Econ.*, 11. 3-26
- Okka, O. (2010). *İşletme Finansmanı*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 306
- Özbey, F. (2014). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye Uygulamaları*, (Yüksek Lisans Tezi) Bitirme Projesi, İzmir, Gediz Üniversitesi.
- Özbey, İ. (1994). Faiz ve Problemleri, İstanbul, Nil Yayınları, 30-31.

- Özgür, E. (2007). *Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları İle Rekabet Edebliliği*. (Doktora Tezi). Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özsoy, İ. (1994). Kredi Faizi: Kur'an'a Göre Bir Değerlendirme. *İslamî Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 31-41.
- Özsoy, Ş. (2012). Sağlam Bankacılık Modeli İle Katılım Bankacılığına Giriş. İstanbul: Kuveyt Türk Katılım Bankası,
- Öztürk, F. (2013). "Yeni Bir Sermaye Piyasası Aracı Sukuk", Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Parker, C. (2000). "Performance Measurement", Work Study. 49(2).
- Polat, A. (2011). "Katılım Bankalarının Karını Etkileyen Faktörlerin Karşılaştırmalı Analizi". (Yüksek Lisans Tezi. Ankara), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Pehlivan, P. (2016). Türkiye'de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*.
- Pratama, Y. (2015). "Makroekonomik Variabel and Its Influence on Performance of Indonesian Islamic Banking". *Al-Iqtishad*: 22 (1).
- Rao, K.M., Lakew, T.B. (2012). "Determinants of Profitability of Commercial Banks in a Developing Country: Evidence From Ethiopia". *International Journal of Accounting and Financial Management Research (IAFMR)*, 2(3), 1-20.
- Rosly, S. A., Abu Bakar, M. A. (2003). Performance of Islamic and mainstream banks Sağlam, D. (2009). Türkiye Ekonomisi: Yapısı ve Temel Sorunları. Indiana University. Sanem Matbaası, 342.
- Sakarya, B., Kaya, Y. (2013). Katılım Bankaları Mevduat Bankalarından Farklı mı Çalışıyor?. EY International Congress on Economics "Europe and Global Economic Rebalancing", Ankara.

- Saleh, A.S., Zeitun, R. (2007). Islamic Banking Performance in the Middle East: A Case Study of Jordan, *Review of Islamic Economics*, 11(1).
- Samad, A. (2004). Performance Of Interest Free Islamic Banks VIS-À-VIS Interest-Based Conventional Banks Of Bahrain, *IIUM Journal of Economics and Management*, 12(2).
- Samad, A., Hassan, M.K. (2000). "The Performance of Malaysian Islamic Bank During 1984-1997: An Exploratory Study", *International Journal of Islamic Financial Services*, 1 (3).
- Samad, A., & Hassan, K. (1999). "The performance of Malaysian Islamic bank during 1984-1997: An exploratory study". *International Journal of Islamic Financial Services*, 1, 1-13.
- San, O., Heng, T. (2012). "Factors Affecting The Profitability of Malaysian Commercial Banks". *African Journal of Business Management*, 7(8), 649-660.
- Savaşan, F., Saraç, M, Gürdal, T. (2013). Exploring the Demand Side Issues in Participation Banking in Turkey: Questionnaire Survey on Current Issues and Proposed Solutions. *Afro Eurasian Studies*, 2(2), 111-125.
- Saud, B.S. (2011). "Performance Analysis of Islamic banking: Some Evidence From Saudi Arabian banking". (Master of Business Administration), Ritsumeikan Asia Pacific University (APU).
- Sehrish, S., Saleem, F., Yasir, M., Shehzad, F., Ahmed, K. (2012). Financial Performance Analysis of Islamic Banks and Conventional Banks in Pakistan: A Comparative Study. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research*, 4, 186-200.
- Spindler, A. (1991). The performance of Internationally Active Banks and Securities Firms Based on Conventional Measure of Competitiveness. Federal Reserve Bank, New York, USA.
- Stock, J H, Watson, M W. (2011). *Ekonometriye Giriş*. (Çev. Bedriye Saraçoğlu), Efil Yayınevi.

- Shahzad, F., Zia, A., Fareed, Z., Zulfiqar., B. (2014). "Growth of Islamic Banking in Middle East and South Asian Countries". *International Journal of Management, Accounting and Economics*, 1(3).
- Sufian, F., Noor, M. A., Abdul Majid, M. Z. (2008). The Efficiency of Islamic Banks: Empirical Evidence From The MENA and Asian Countries Islamic Banking Sectors. *The Middle East Business and Economic Review*, 1-20.
- Sufian, F., Kamarudin, F. (2012). Bank-Specific and Macroeconomic Determinants of Profitability of Bangladesh's Commercial Banks, *Bangladesh Development Studies*, 35(4).
- Syafri. (2012). Factors Affecting Bank Profitability in Indonesia. *The International Conference on Business and Management. Phuket, Thailand*.
- Tarı, R. (2010). Ekonometri. Kocaeli, 6 Baskı, Umuttepe Kitapevi, No(32).
- Taşkın, F D. (2011). "Türkiye’de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler". *Ege Akademik Bakış*, 11(2), 289-298.
- Timothy, W.K, Mc Donald, S. (2000). *Bank Management*, Harcourt College Publishers, U.S.A.
- Thim, C.K., Choong, Y.V., Fie, Y.G., Har, L.W. (2014). Assessing Financial Performance of Malaysian Islamic and Conventional Commercial Banks Using Financial Ratios, *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 10(4).
- Toraman, C., Ata, H.A., Buğan, M. F. (2015). Mevduat ve Katılım Bankalarının Karşılaştırmalı Performans Analizi, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 16(2).
- Türko, R.M. (2002). *Finansal Yönetim*. İstanbul. Alfa Yayınevi.
- Tuhan, A. (2014). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi.
- Tunay, M. (2005). *The Performances of Türkiye’s Four Special Finance Houses During 2001-2004*, (Yüksek Lisans Tezi), Markfield Institute of Higher Education.
- Tunay, B. (2005). *Finansal Sistem Yaisı, İşleyişi, Yönetimi ve Ekonomisi*, Birsen Yayınevi, İstanbul.

- Turgutlu, E. (2014). "Dynamics of profitability in the Turkish banking industry". *Ege Academic Review*, 14(1), 43-52.
- Ulus, S. (2010). "Katılım Bankaları Enstrümanları ve Yurtdışı Uygulamaları". Bank Asya Genel Müdürlük, İstanbul, <http://www.tkbb.org.tr>.
- Vong, P. I., & Chan, H. S. (2007). Determinants of Bank Profitability in Macao. *Macao Monetary Research Bulletin*, 12(6), 93-113.
- Wallich, H. C. (1980). Bank profits and inflation. Federal Reserve Bank of Richmond Economic Review.
- Zainol, Z., Kassim, S.H. (2010). "An Analysis of İslamic Bank's Exposure to Rate of Return Riks", *Journal of Economic Cooperation and Development*. 31(1), 59-84.
- Zineldin, M. (1990). The Economics of Money and Banking: A theoretical and Empirical Study of İslamic Interest-Free Banking. Stockholm: Almquist & Wiksell Internatinoal.
- Wasiuzzaman, S, Tarmizi, H. (2010). "Profitability of Islamic banks in Malaysia: an empirical analysis". *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, 6(4), 53-68.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Ernst & Young. World Islamic Banking Competitiveness Report 2014-2015
- Ernst & Young. World Islamic Banking Competitiveness Report 2012-2013
- <https://en.wikipedia.org>, Erişim Tarihi: 25.01. 2015
- <http://www.turkiyefinans.com>, Erişim Tarihi: 03.02. 2015
- <http://www.tkbb.org.tr>, Erişim Tarihi: 20.02. 2015
- <http://www.bloomberg.com>, Erişim Tarihi: 14.04. 2015
- <http://www.kuveytturk.com>, Erişim Tarihi: 13.05. 2015
- <http://www.albaraka.com>, Erişim Tarihi: 10.06. 2015
- www.riyadbank.com, Erişim Tarihi: 12.06.2015

<http://www.bankasya.com>, Erişim Tarihi: 13.06. 2015

<https://en.wikipedia.org/wiki/DIB>, Erişim Tarihi:16. 06. 2015

<http://www.bisb.com>, Erişim Tarihi: 27.06. 2015

www.bankalbilad.com, Erişim Tarihi: 17.07.2015

www.dohabank.com.qa, Erişim Tarihi: 29.07.2015

<https://www.albaraka.com>, Erişim Tarihi:30. 08. 2015

<https://www.ithmaarbank.com>, Erişim Tarihi: 01. 09. 2015

<https://www.thebankerdatabase.com>, Erişim Tarihi: 03. 09. 2015

<https://www.warbabank.com>, Erişim Tarihi: 14. 09. 2015

www.adib.ae, Erişim Tarihi: 23. 09. 2015

www.shb.com, Erişim Tarihi: 06.10.2015

www.alahli.com, Erişim Tarihi: 11.10.2015

www.ahlibank.com.qa, Erişim Tarihi: 13. 10. 2015

www.alfransi.com, Erişim Tarihi: 19. 10.2015

www.alrajhibank.com, Erişim Tarihi: 21.10.2015

<https://www.kfh.bh>, Erişim Tarihi: 25.01. 2016

<https://www.kib.com>, Erişim Tarihi: 05.02. 2016

www.baj.com, Erişim Tarihi: 11. 02. 2016

www.alrayan.com, Erişim Tarihi: 14.02.2016

www.alsalambahrain.com, Erişim Tarihi: 26.02.2016

www.anb.com, Erişim Tarihi: 28.02.2016

www.saib.com, Erişim Tarihi:12.03.2016

www.ajmanbank.ae, Erişim Tarihi: 14. 03.2016

www.sabb.com, Erişim Tarihi: 16.03. 2016

www.qib.com.qa, Erişim Tarihi: 16.03.2016

www.qiib.com, Erişim Tarihi: 24.04.2016

www.tkbb.com, Erişim Tarihi: 20.06.2016

www.samba.com, Erişim Tarihi: 27.08.2016

https://en.wikipedia.org/wiki/Al_Hilal_Bank, Erişim Tarihi:18. 06. 2015

https://en.wikipedia.org/wiki/Noor_Bank, Erişim Tarihi: 22.08. 2015

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Farivar NADEMİ
Doğum Yeri ve Tarihi	İRAN / TEBRİZ / 1980
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Yönetim Organizasyon ve Pazarlama - İran
Y. Lisans Öğrenimi	Kamu Yönetimi - İran
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce- Farsca
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	nfarivar@yahoo.com
Tarih	17.03.2017